

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ Λ ΣΤ'. ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308 | 1/15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1987 | ΑΡΙΘ. 1

— ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ —

Ευαγγελίου Δ. Θεοδώρου, «Ίδου καινά ποιῶ πάντα». — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα Δεκαπενταγούστου. — Ἰωάννου Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σέ λειτουργικές, κανονικές καί ἄλλες ἀπορίες. — Μητροπ. Γόρτυνος Θεοφίλου, Ἐπιστολή. — Μητροπ. Πριγκιπωνήσων Δωροθέου (†), Πρωτοχρονιά. — Ἀρχιμ. Δημ. Μπεκιάρη, «Προσέχωμεν ἑαυτοῖς καί παντί τῷ ποιμνίῳ». — Ἀρχιμ. Τιμοθέου Σακκά, Παράλληλοι καιροί καί προβληματισμοί. — Ἀρχιμ. Παντ. Καθρεπτιδῆ, «Τὸν ἔρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον...». — L. MORREN, Ἀπὸ τὸ φῶς στὸ Μυστήριον. — Κων. Ρ. Ἀθανασιάδῆ, Οἱ τρεῖς μέγιστοι φωστῆρες. — π. Ἄντ. Ἀλεξίου, Μισαλλοδοξία τῶν ποιμένων; — Δημ. Φερύσση, Ἀποστολικὴ Διακονία (50 χρόνια). — Χρυσ. Ι. Νεαμονιτάκης, Ἀνθὴ εὐλαθείας στὴν Πόλιν τῶν ὀνείρων μας. — Ἐπικαίρα Νικ. Ζαχαράτου, Ὁ Φόρος Προσπιθεμένης Ἀξίας (Φ.Π.Α.). — Ευαγγελίου Π. Λέκκου, Εἰδήσεις ποὺ ἐνδιαφέρουν τοὺς Ἐφημερίους. — Νέοι συνταξιῶχοι τοῦ TAKE.

● ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθῆναι, Ἰασιῶν 1 — Τηλ.
72.10.734 ● Προϊστάμενος Τυ-
πογραφείου: Ἰωάννης
Μιχαήλ, Ἀριστοτέλους 179,
112 51 Ἀθῆναι.

Τὸ νέον ἔτος

«Ίδου καινά ποιῶ πάντα» (Ἄποκ. 21,5)

Γιὰ τοὺς Χριστιανούς, τὸ Νέο Ἔτος ἔχει ἰδιαίτερο νόημα. Σημαίνει ὄχι μόνο τὴν ἀρχὴ ἑνὸς νέου τμήματος τοῦ χρόνου, ἀλλὰ καὶ κλῆσι γιὰ μιὰ ἐσωτερικὴ ἀνανέωσι, γιὰ ἓνα νέο πνευματικὸ ξεκίνημα.

Γιὰ μιὰ νέα ἀρχὴ ὁμιλεῖ ὁ Ἄπ. Παῦλος, ὅταν λέγη: «Ἐκκαθάρατε τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα» (Α' Κορ. ε', 7). Πρέπει, προσθέτει, νὰ ἀποβάλλωμε τὸν «παλαιὸν ἄνθρωπον» καὶ νὰ ἐπιδιώκωμε ἀνανεοῦσθαι τῷ πνεύματι τοῦ νοῦς ἡμῶν καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας» (Ἐφεσ. δ', 24).

Μία αὐτοεξέτασις γιὰ τὸ λῆξαν ἔτος θὰ βοηθοῦσε νὰ συνειδητοποιήσωμε πλήθος λαθῶν, σφαλμάτων, παραλείψεων καὶ παραπτωμάτων. Γι' αὐτὸ πρέπει μὲ ταπεινοφοροσύνη νὰ ἐπαναλαμβάνωμε μὲ τὸν Ψαλμοῦδ: «Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου» (Ψαλμ. ν', 12). Καὶ ὁ Θεὸς ἀκούει τὴν προσευχὴν μας καὶ ἀπαντᾷ σ' ἐμᾶς: «Θὰ σᾶς δώσω καινούρια καρδιά καὶ θὰ βάλω μέσα σας νέο πνεῦμα θὰ ἀποσπᾶσω ἀπὸ τὴ σάρκα σας τὴν πέτρινην καρδιά καὶ θὰ σᾶς δώσω σάρκινην καρδιά» (Ἰεζ. λστ', 26). Αὐτὸ τὸ νέο πνεῦμα εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἀφῆρσις, τῆς ἀληθείας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀγάπης, τῆς εὐσπλαγγίας, τῆς εἰρήνης, τῆς ἀληθινῆς χαρᾶς, τῆς ἀγιότητος. «Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδού γέγονε καινά τὰ πάντα» (Β' Κορ. ε', 17).

Ἡ καινούρια αὐτὴ πραγματικότητα εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ μέσα στὴν Ἐκκλησίαν Του. Μὲ τὴν λειτουργικὴν καὶ μυστηριακὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας γίνεται πάντοτε ἐκ νέου ἡ εἴσοδος καὶ ὀργανικὴ ἐνταξίς μας στὴν πραγματικότητα τοῦ κόσμου, ποὺ μεταμορφώνεται καὶ καινοποιεῖται.

* * *

Ἡ καινοποίησις αὐτὴ πρέπει νὰ γίνῃ αἰσθητὴ καὶ ἐνεργὸς στὴν προσωπικὴ βίωσίν μας. Πρέπει νὰ νοιώσωμε ὅτι ὁ Χριστὸς σημαίνει ἀπελευθέρωσι ἀπὸ τοὺς ἐφιάλτες τῆς ἐνοχῆς, ἴασι τῶν «συντετριμμένων τὴν καρδίαν», «αἰχμαλώτους ἀφῆσιν», ἀνάβλεψιν τῶν πνευματικῶν τυφλῶν (Λουκ. δ', 18), ἀκτινοβολίαν μέσα στὴν ὅλη κοινωνικὴ καὶ πολιτιστικὴ ζωὴ καὶ συνεχῆ ἀναζωπύρωσι τῆς ἐσχατολογικῆς ἐλπίδος καὶ προσδοκίας: «Καινοὺς οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ» (Β' Πέτρο. γ', 13).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Α' Η ΜΙΚΡΑ ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ

Γενική θεματολογία. Αι ανάγκαι τῶν πιστῶν

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

1. ΕΝ ΚΑΙΡῶ ΠΕΙΡΑΣΜῶΝ.

Εἰς τὰς ἱεράς ἀκολουθίας τῆς Ἐκκλησίας μας διδεται πάντοτε ἰδιαιτέρα θέσις εἰς τὴν προσωπικότητα τῆς Παναγίας Μητρὸς τοῦ Κυρίου. Ἄλλ' ὑπάρχουν, ὡς γνωστόν, καὶ ὠρισμένοι ἀκολουθιαὶ ἀφιερωμένοι ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν Παναγίαν. Ἐξ αὐτῶν, ἡ περισσότερον δημιώδης καὶ κοινόχρηστος εἶναι ἡ ἀκολουθία τῆς λεγομένης «μικρᾶς παρακλήσεως». Περιλαμβάνει θερμὰς δεήσεις καὶ ἰκεσίας δι' ὅλας τὰς δυσκόλους περιστάσεις καὶ ἀνάγκαις τῆς ζωῆς μας, εἰς τὰς ὁποίας, ὡς πιστοὶ καὶ εὐσεβεῖς χριστιανοί, συνηθίζομεν νὰ ἐπικαλούμεθα τὰς προσθείας καὶ τὴν μεσιτείαν καὶ τὴν ἀσφαλῆ προστασίαν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

«Δέσποινα καὶ μήτηρ τοῦ Ἀυτρωτοῦ, δέξαι παρακλήσεις ἀναξίωγων σῶν ἱκετῶν», ψάλλει, μὲ πόνον καὶ μὲ πόθον θαθύν, κάθε πιστὸς πρὸς τὴν Παναγίαν. Καὶ ἡμεῖς ἀπευθύνομεν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας τὰς παρακλήσεις μας πρὸς Αὐτήν, ὁ καθένας μὲ τὰ προσωπικά του αἰτήματα, καὶ ὅλοι μαζί εὐχόμεθα:

«Τοὺς δοηθείας τῆς παρὰ σοῦ δεομένους μὴ παρίδῃς, Παρθένε...».

Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν, εἰς μίαν σειρὰν ὁμιλιῶν, τὰ διάφορα αἰτήματα καὶ τὰς εἰδικωτέρας περιπτώσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἀναφέρεται ἡ παράκλησις πρὸς τὴν Παναγίαν.

* * *

«Πολλοὶς συνεχόμενος πειρασμοῖς, πρὸς Σὲ καταφεύγω, σωτηρίαν ἐπιζητῶν». Αὐτὸ εἶναι, ὡς γνωστόν, τὸ πρῶτον τροπάριον τῆς «μικρᾶς» παρακλήσεως. Καὶ τὸ πρῶτον ζήτημα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπικαλούμεθα τὴν βοήθειαν τῆς Παναγίας, εἶναι ἡ προστασία ἐν καιρῷ πειρασμῶν. Αὐτὸ ἐκφράζουν αἱ λέξεις τοῦ πρώτου αὐτοῦ τροπαρίου.

Ἄλλὰ τί εἶναι πειρασμός; Πόθεν προέρχεται; καὶ πῶς ὑπερνικάται;

1. Πειρασμός εἶναι πᾶν ὅ,τι ἐκπειράζει τὸν ἀνθρω-

πον, δηλ. θέτει ὑπὸ δοκιμασίαν τὴν πίστιν καὶ ὑπακοήν καὶ ἀφοσιώσιν του πρὸς τὸν Θεόν. Ὅ,τι ἀποτελεῖ πρόκλησιν πρὸς ἁμαρτίαν καὶ παρακινεῖ καὶ ἐξωθεῖ τὸν ἀνθρώπον εἰς παράβασιν τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ. Μερικὰ παραδείγματα θὰ καταστήσουν τὸ πρᾶγμα σαφές:

— Ἐνα κακὸν παράδειγμα, ποῦ παρασύρει καὶ παρακινεῖ εἰς τὸ κακόν, εἶναι πειρασμός.

— Ἐνα θέαμα διεγερτικόν, ἄσμενον, γυμνόν, ἀκατάλληλον κ.τ.τ.

— Μία δοκιμασία καὶ περιπέτεια, ποῦ δοκιμάζει τὴν ὑπομονήν, τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα.

— Οἰκονομικαὶ στενοχωρίαι, ἢ ἐπαγγελματικαὶ ἀποτυχίαι, ποῦ δοκιμάζουν τὴν ἐμμονήν εἰς τὰς ἀρχάς μας.

— Κατατρεγμοὶ διὰ τὴν τήρησιν τοῦ καθήκοντος, ποῦ μᾶς φέρουν πρὸ διλήμματος...

— Εἰρωνεῖται καὶ χλευασμοί, διὰ τὴν θρησκευτικότητα καὶ ἠθικότητά μας, ὡσαύτως.

Εἰς ὅλας τὰς τοιαύτας περιπτώσεις ἀναφέρεται ἡ παράκλησις πρὸς τὴν Παναγίαν, ὅταν λέγῃ: «Τῶν πειρασμῶν Σὺ τὰς προσβολὰς ἐκδιώξεις...».

2. Τὰ αἷτια τῶν πειρασμῶν εἶναι ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ. Περὶ τῶν ἐσωτερικῶν θὰ ὁμιλήσωμεν εἰδικώτερον εἰς τὴν ἐπομένην ὁμιλίαν.

Τὰ ἐξωτερικὰ αἷτια, ὅπως ἔγινε σαφές ἀπὸ τὰ προηγθέντα παραδείγματα, ὀφείλονται συνήθως εἴτε εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ παράδειγμα των καὶ μὲ τὴν στάσιν των συντελοῦν εἰς τὸ νὰ ἐπηρεασθῇ καὶ νὰ κλονισθῇ ὁ πιστὸς καὶ ἠθικὸς ἄνθρωπος, καὶ δὴ ὁ σεμνὸς νέος, εἴτε (ὀφείλονται) εἰς ἀντιξοὺς περιστάσεις καὶ δυσκολίας τοῦ βίου (τοῦ οἰκογενειακοῦ, τοῦ ἐπαγγελματικοῦ...), ἔνεκα τῶν ὁποίων πιέζεται καὶ στενοχωρεῖται ὁ ἀνθρώπος. Μέχρι ποίου σημείου θ' ἀνθῆξῃ; Ἐνδέχεται νὰ καμφθῇ καὶ νὰ χάσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην του εἰς τὴν θεῖαν Πρόνοιαν.

Ἄλλ' ἡ παράκλησις ἀναφέρεται καὶ εἰς ἄλλην προέλευσιν τῶν πειρασμῶν, ὅταν ὀνομάξῃ τὴν Θεοτόκον «τῶν πειρασμῶν διὰ τὸν δαίμονα καὶ ἐπιχρῶντα δαίμονων ἐλαύνουσαν», καὶ ὅταν παρουσιάξῃ τὸν ἀνθρώπον λέγοντα πρὸς τὴν Παναγίαν «φέρειν οὐδύ-

ναμαίτων δαιμόνων τὰ τοξεύματα». Ἐδῶ ὁ λόγος εἶναι περὶ τοῦ πονηροῦ διαδόλου, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ συνηθέστατα εἰς τὸν ἄνθρωπον πολλοὺς πειρασμούς, καὶ ἐσωτερικοὺς μὲ διαφόρους λογισμοὺς (ἀπιστίας, ἀπελπισίας, ὑπερηφανείας, ἀμετανοησίας, δικαιολογίας τῶν ἁμαρτιῶν μας, πονηρῶν ἐπιθυμιῶν...) καὶ ἐξωτερικοὺς, διὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι γίνονται πολλάκις ὄργανά του καὶ φέρουν εἰς δύσκολον θέσιν τοὺς εὐσεβεῖς, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων εἰδικωτέρων μέσων καὶ μεθόδων του (ὄνειρων, μαντείων, μαγείων, πνευματισμοῦ...).

Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος μᾶς ἐδίδαξε νὰ προσευχώμεθα «καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ». Ὁμολογουμένως, εὐρίσκεται πολλάκις ὁ ἄνθρωπος εἰς τόσον δύσκολον θέσιν, ὥστε νὰ λέγῃ εἰς τὴν παράκλησίν του πρὸς τὴν Παναγίαν ὅτι εἶναι ὁ «π ἄ ν τ ο θ ε ν π ο λ ε μ ο ὄ μ ε ν ο ς», τ.ἔ. πολιορκούμενος κυριολεκτικῶς ἐκ πολλῶν καὶ πολλαχῶθεν προσερχομένων πειρασμῶν.

3. Διὰ νὰ δυνηθῇ ὁ χριστιανὸς νὰ ἀντιμετωπίσῃ τοὺς πειρασμούς, πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψει του· α) ὅτι ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει ἐνίοτε τοὺς πειρασμούς διὰ τὸν τελειότερον καταρτισμὸν μας καὶ διὰ νὰ καταφανῇ ἡ πίστις καὶ ἡ ἀνδρεία τῆς ψυχῆς. Διὰ τοῦτο, λέγει ὁ θεῖος Ἰάκωβος, «πᾶσαν χαρὰν ἠγάσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, εἰδότες...» (Ἰακ. α' 2). β) Δὲν ἐπιτρέπει ποτὲ πειρασμοὺς ἀνωτέρους τῶν δυνάμεών μας («οὐκ ἐάσει ἡμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῇ πειρασμῇ καὶ τὴν ἔκθεσιν, τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν» Α' Κορ. ι' 13). γ) Μᾶς δίδει καὶ ἀνάλογον δόθησιαν. Ἐφ' ὅσον, ἐγνωστέται, ἡμεῖς θὰ προσέχωμεν καὶ δὲν θὰ ἐκτιθέμεθα χωρὶς λόγων, καὶ ἐφ' ὅσον θὰ καταβάλλωμεν τὴν ἐκ μέρους μας δυνατὴν προσπάθειαν, ἄς εἴμεθα βέβαιοι ὅτι «οὐκ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθεῖσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν» ἀλλ' ἀντιθέτως «ἐν ᾧ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθεῖσαι».

Αὐτοῦ τὴν μεγάλην δόθησιαν ἄς ἐπικαλῆται πάντοτε πᾶς πιστὸς χριστιανός, διὰ τῆς Θεοτόκου, ψάλλον πρὸς Αὐτὴν τὸ παρακλητικὸν τροπᾶριον· «Π ο λ λ ο ἰ ς σ υ ν ε χ ὄ μ ε ν ο ς π ε ι ρ α σ μ ο ἰ ς π ρ ὸ ς Σ ε κ α τ α φ ε ρ ὄ γ ω, σ ω τ η ρ ῖ α ν ἐ π ι ζ η τ ὶ ν. Ὡ Μ ἦ τ ε ρ τ ο ῦ Λ ὄ γ ο υ καὶ Π α ρ θ έ ν ε ς, τ ὶ ν δ υ σ χ ε ρ ὶ ν καὶ δ ε ι ν ὶ ν μ ε δ ι ἄ σ ω σ ο ν» (Ἐβρ. β' 18, δ' 15).

2. Εἰς τὰς προσβολὰς τῶν παθῶν.

«Π α θ ὶ ν μ ε τ α ρ ἄ τ τ ο υ σ ι π ρ ο σ β ο λ α ἰ, π ο λ λ ῆ ς ἀ θ υ μ ῖ α ς ἐ μ π ι π λ ῶ σ α ἰ μ ο υ τ ῆ ν ψ υ χ ῆ ν». Αὐτὸ εἶναι τὸ δεῦτερον τροπᾶριον τῆς μικρᾶς παρακλήσεως, τὸ ὁποῖον μᾶς εἰσάγει εἰς τὸ δεῦτερον θέμα τῶν ὁμιλιῶν μας. Χθὲς ὁμιλήσαμεν περὶ τῶν (ἐξωτερικῶν κυρίως) πειρασμῶν. Σήμερον ὁ λόγος εἶναι περὶ τῶν διαφόρων παθῶν, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἐσωτερικὰς ἐστίας καὶ αἰτίας πειρασμῶν τοῦ ἀνθρώπου. Πειρασμοὶ καὶ πάθη δημιουργοῦν διμέτωπον ἀγῶνα. Ἄς ἴδωμεν σήμερον τὸ δεῦτερον μέτωπον, τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τῶν παθῶν του.

1. Τί εἶναι πάθος; Τοῦτο ἄς ἐξετάσωμεν πρῶτον.

Μία οἰαδήποτε ἁμαρτία, ὅταν ἐξελιχθῇ, γίνεται πάθος. Κυρίως πρόκειται διὰ χρονίας καταστάσεις. Ἡ συχρὴ ἐπανάληψις κάποιας ἁμαρτίας δημιουργεῖ ἕξιν, συνήθειαν. Γίνεται πλέον ἐπιρρηπὴς ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὴν ἁμαρτίαν αὐτήν, ἡ ὁποία, εἰς τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ἐξελίξεως, διὰ τῆς συνηθείας, τοῦ γίνεται ἀδυναμία — δὲν μπορεῖ πλέον χωρὶς αὐτήν εἶναι ἡ εὐνοουμένη του ἁμαρτία· τῆς ἔχει ἀδυναμίαν — καὶ ἐν συνεχείᾳ, ἂν δὲν καταπολεμηθῇ, ριζώνει τόσον πολὺ μέσα εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὥστε καταντᾷ πάθος, δηλ. νοσηρὰ κατάστασις· εἶναι ψυχικῶς ἄρρωστος ὁ ἄνθρωπος· ἔγινε ψυχικῆς του ἀρρώστεια ἡ ἁμαρτία αὐτή. Αὐτὸ ἀκριδῶς σημαίνει πάθος· ἁμαρτίαν ποὺ κατέκτησε τόσον πολὺ τὸν ἄνθρωπον, ὥστε τοῦ ἐδημιούργησε νοσηρὰν ψυχικὴν κατάστασιν. Τότε πλέον ἡ δύναμις τῆς ἁμαρτίας εἶναι πολὺ μεγάλη. Ὑποδουλῶναι κυριολεκτικῶς τὸν ἄνθρωπον. «Πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δούλος ἐστὶ τῆς ἁμαρτίας» (Ἰω. η' 34). Καὶ «ὅ τις ἠττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται» (Β' Πέτρ. β' 19).

Δι' αὐτὸ ὁ Κύριος εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίαν Του ἐπιστᾷ τὴν προσοχὴν μας εἰς τὰς πρώτας ρίζας τῆς ἁμαρτίας, διὰ νὰ προλαμβάνεται τὸ κακὸν ἐν τῇ γενέσει του. Νὰ προλάβωμεν τὴν ὀργὴν, νὰ μὴ ἐξελιχθῇ· νὰ μὴ γίνῃ ὁ ἄνθρωπος ἔρμαιον τοῦ θυμοῦ του. Νὰ προλάβωμεν τὰς πρώτας νύξεις τῆς ἁμαρτίας. Ἡ πονηρὰ ἐπιθυμία νὰ μὴ κυριεύσῃ τὸν ἄνθρωπον, διότι θὰ τὸν σύρῃ πλέον αἰχμάλωτον πρὸς ὅ,τι αἰσχροὺν ἐστὶ καὶ λέγειν. Κατ' ἀναλογίαν, πρέπει νὰ προλαμβάνεται, ἢ ἀμέσως ν' ἀναγκαιεῖται, ἡ πρώτη ἐκδήλωσις τῆς ζήλειας, διὰ νὰ μὴ φθάσῃ εἰς τὸ πάθος τοῦ φθόνου (εἶναι ἀρρώστεια, παθολογικὴ κατάστασις), ἢ ἡ πρώτη ἐκδήλωσις ψυχρότητος καὶ ἀντιπαθείας, διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἐμπάθεια καὶ μῖσος κ.ο.κ.

2. Εἶναι χαρακτηριστικαὶ ὀρισμένα ἐπιτυχεῖς καὶ ἀκριβολόγοι ἐκφράσεις, τὰς ὁποίας ἡ παράκλησις χρησιμοποιεῖ, περιγράφουσα εὐστοχάτα τῶν παθῶν τὰς ἐξελίξεις. Λέγει ἐν πρώτοις «π α θ ὶ ν μ ε ἰ π ρ ὸ ἄ τ τ ο υ σ ι π ρ ο σ β ο λ α ἰ». Καὶ πράγματι, εἰς τὴν ἀρχὴν τὸ οἰονδήποτε πάθος κάμνει μίαν πρώτην προσβολήν, μίαν πρώτην κρούσιν, μίαν πρώτην ἐνόχλησιν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Θὰ εἶναι εὐτύχημα, ἐὰν ἀποκρουσθῇ ἐγκαίρως. Πρόσεχε τὰς πρώτας προσβολάς, τὰς πρώτας ἐπιθέσεις. Ἐχει μεγίστην σημασίαν, ἀποφασιστικὴν, τὸ πρῶτον βῆμα. Ὄντως ἡ ἀρχὴ εἶναι τὸ ἥμισυ τοῦ παντός. Ἀργότερον ἔχομεν, διὰ νὰ χρησιμοποίσω πάλιν φράσιν τῆς παρακλήσεως, «κ α ἰ π α θ ὶ ν τ ἄ ς ἐ φ ὄ δ ο υ ς». Μὲ ὀρμὴν κατόπιν τὸ πάθος, ἀκατάσχετον, ἀναστατώνει τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν βλέπομεν νὰ μὴ μπορῇ νὰ συγκρατηθῇ. Ὅποιος δὲν ἀνησυχεῖ, δὲν κινητοποιεῖται εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ δὲν τὸν «τ α ρ ἄ τ τ ο υ σ ι» προσβολαὶ καὶ ἀρχικαὶ παρορμήσεις τῶν παθῶν, φθάνει εἰς τὴν ἔκρυθμον ἐκείνην κατάστασιν, τὴν ὁποίαν ἡ παράκλησις ἐκφράζει μὲ τὰς λέξεις «τ ὶ ν π α θ ὶ ν μ ο υ τ ὶ ν τ ἄ ρ α χ ο ν». Εἶναι ἡ κατάστασις τοῦ ἀναστατωμένου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ πάθους του, δὲν ξέρει τί λέγει, δὲν σκέπτεται τί κάνει, εἶνα μόνον τὸν κινεῖ τυφλὰ καὶ μὲ μαγίαν, ἢ ἰκανοποίησις τοῦ πά-

θους. Τὸ ψυχικὸν δράμα, ὅπως τὸ ἐκθέτει ὁ Ἅπ. Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολήν του (ζ' 14-25).

3. Διὰ τοῦτο εἶπομεν ὅτι πρόκειται πλέον περὶ νοσηρᾶς καταστάσεως καὶ ἀρρωστημένου ἀνθρώπου. Ἡ παράκλησις τὸ τονίζει καὶ αὐτό. «**Ἰ α σ α ι, ἀ γ ν ή, τ ῶ ν πα θ ῶ ν μου τή ν ἀ σ θ έ ν ε ι α ν**». Εἶναι ἀσθένεια. Ἀλλὰ ὑπάρχει ἴασις καὶ θεραπεία. Κανένα πάθος δὲν εἶναι ἀθεράπευτον. Βεβαίως (εἶναι ἱατρικὸς κανὼν καὶ διὰ τὸ σῶμα) τὰ χρόνια πάθη θέλουσιν χρονίαν θεραπείαν.

Ποῖον εἶναι τὸ πάθος σου; Ὁ θυμὸς;... Ὁ φθόνος;... Πονηραὶ ἐπιθυμίαι καὶ τάσεις;... Ἀρχίσει τὴν προσπάθειαν τῆς καταπολεμήσεως. Ἴσως θὰ χρειασθῆς πολὺν καιρὸν. Ἀρκεῖ νὰ ἐπιμένῃς εἰς τὴν προσπάθειαν νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃς τὸν ἀγῶνα καὶ νὰ μὴ κάνῃς ἐνδιάμεσα ἀδαιρίους καὶ ὑποχωρήσεις (ἐκτός ἂν ἐκ συναρπαγῆς... «Ὅσάκις ἂν πέσης ἔγειραι καὶ σωθήσῃ»). Καὶ ἡ χάρις τοῦ Κυρίου, ἡ τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, θὰ σὲ ἀπαλλάξῃ τελικῶς ἐκ τῆς τυραννίας καὶ τῆς δεσποτείας τῶν παθῶν. Πρέπει δὲ νὰ γνωρίζωμεν ὅτι, ἂν δὲν γίνῃ αὐτὴ ἡ θεραπευτικὴ προσπάθεια, θὰ ἔχωμεν φθορὰν καὶ ζημίαν μεγάλην. Ἡ παράκλησις τὸ τονίζει: «**ἐ κ φ θ ο ρ ᾶ ς τ ῶ ν πα θ ῶ ν μου ρ υ σ θ ῆ ν α ἰ με**». Ὅσο μένουσιν τὰ πάθη, φθείρουσιν τὴν ψυχὴν, φθείρουσιν τὸν χαρακτήρα, ἀμβλύνουσιν τὴν ψυχικὴν δύναμιν πρὸς ἀντίστασιν, (δια)φθείρουσιν καὶ αὐτὴν τὴν συνείδησιν — ἀρχίζουσιν αἱ δικαιολογίαι... καὶ φθάνει νὰ παραδεχθῇ ὁ ἄνθρωπος ὅτι δὲν μπορεῖ ν' ἀπαλλαγῇ, ἢ νὰ δικαιολογῇ τὰ πάθη του, καὶ ἐν τέλει τὰ «παίρνει μαζί του», πρὸς αἰωνίαν καταδίκην του.

Διὰ τοῦτο, ἄς ἐπιστρατευώμεν καὶ ἄς κινητοποιήσωμεν ὄλον τὸν ζῆλόν μας εἰς μίαν συνεχῆ καὶ σταθερὰν προσπάθειαν. Καὶ εἴθε ἡ ἐνίσχυσις τῆς θείας χάριτος, διὰ τῆς Θεοτόκου, νὰ μᾶς βοηθήσῃ ἀποτελεσματικῶς εἰς τὸν διήμετον ἀγῶνά μας, ὅπως ἀκριβῶς ψάλλομεν κατ' αὐτὰς πρὸς τὴν Παναγίαν:

«**Τ ῶ ν π ε ι ρ α σ μ ῶ ν σ ῦ τ ᾶ ς π ρ ο σ θ ο λ ᾶ ς ἐ κ δ ι ῶ κ ε ι ς καὶ πα θ ῶ ν τ ᾶ ς ἐ φ ὄ δ ο υ ς, Π α ρ θ έ ν ε. Ὁ θ ε ν Σ ε ὑ μ ο ῦ μ ε ν εἰ ς π ᾶ ν τ α ς τ ο ῦ ς α ἰ ῶ ν α ς**».

3. ΕΝΩΠΙΟΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΚΑΙ ΔΕΙΝΩΝ.

«**Δ υ σ ω π ῶ, Π α ρ θ έ ν ε, λ υ τ ρ ω θ ῆ ν α ἰ με τ ῶ ν δ ε ι ν ῶ ν**». — «**Δ ι ᾶ σ ω σ ο ν ἀ π ὸ κ ι ν δ ῦ ν ω ν τ ο ῦ ς δ ο ῦ λ ο υ ς σ ο υ, Θε ο τ ὴ κ ε**». — «**Λ ὑ τ ρ ω σ α ι ἡ μ ᾶ ς ἐ κ κ ι ν δ ῦ ν ω ν, Θε ο τ ὴ κ ε ἀ γ ν ή**».

Οἱ κίνδυνοι καὶ τὰ διάφορα δυσάρεστα εἶναι πολλὰ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τοῦτο καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ προῖα τῆς Παρακλήσεως ἠμλοῦν περὶ κινδύνων καὶ δεινῶν, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ὁποίων ἐπικαλοῦνται τὴν θεῖαν βοήθειαν διὰ τῆς μεσιτείας τῆς Θεοτόκου.

«**Π ρ ο σ τ α σ ἰ α τ ῶ ν χ ρ ι σ τ ι α ν ῶ ν ἀ κ α τ α ἰ σ χ υ ν τ ε, μ ε σ ι τ ε ἰ α π ρ ὸ ς τ ὸ ν Π ο ι η τ ῆ ν ἀ μ ε τ ᾶ θ ε τ ε... π ρ ὶ φ θ α**

σον ὡ ς ἀ γ α θ ῆ εἰ ς τ ῆ ν β ο ῆ θ ε ι α ν ἡ μ ῶ ν... καὶ σ π ε ῦ σ ο ν εἰ ς ἰ κ ε σ ἰ α ν ἡ π ρ ο σ τ α τ ε ῦ ο υ ς α ἀ εἰ, Θε ο τ ὴ κ ε, τ ῶ ν τ ι μ ῶ ν τ ω ν σ ε».

Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν ἀναλυτικώτερον τὰς ὁδοὺς τῆς Παρακλήσεως περὶ προστασίας ἀπὸ δεινῶν καὶ κινδύνων.

1. Ἐν πρώτοις, εἰς τὴν σκέψιν τοῦ ὕμνωδου παρίσταται ὁ ἄνθρωπος ζητῶν ἕνα στήριγμα ἀσφαλές, μετὰ δύναμιν ὑπεράνθρωπον. Διότι μόνος τὸ ἄνθρωπος εἶναι ἀνίσχυρος ν' ἀναπαεξέλθῃ εἰς τοὺς διαφόρους σοβαροὺς κινδύνους τοῦ τὸν ἀπειλοῦν. Ἐχομεν βεβαίως εἰς τὴν διάθεσίν μας πολλὰ ἀνθρώπινα μέσα. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀρκετὰ γὰ μᾶς βοηθήσουν ἀποτελεσματικῶς, ὅταν ὁ κίνδυνος εἶναι μέγας, μία θεομηρία, ἕνας σεισμὸς κ.λπ. Διὰ τοῦτο ὁ πιστὸς ζητεῖ, πρὸ παντός, νὰ μὴ ἀφεθῇ εἰς μόνην τὴν ἀνθρωπίνην βοήθειαν.

«**Μ ῆ κ α τ α π ι σ τ ε ῦ σ η ς μ ε ἀ ν θ ρ ω π ἰ ν ῆ π ρ ο σ τ α σ ἰ α, Π α ν α γ ἰ α Δ έ σ π ο ι ν α...**». Παρακαλεῖ τὴν Παναγίαν νὰ τοῦ συμπαρασταθῇ μετὰ τὴν βοήθειάν Της, γὰ τοῦ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἄνωθεν προστασίαν καὶ σκέπην, καὶ νὰ μὴ τὸν ἀφίσῃ μετὰ μόνα τὰ ἀνθρώπινα μέσα καὶ μετὰ ἀνθρωπίνην ἀπλῶς προστασίαν. Οἱ χριστιανοὶ δὲ ποὺ αἰσθάνονται ὅτι εἶναι ὑπὸ τὴν κραταιὰν σκέπην τῆς Παναγίας, ἔχουσι τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας, ἔχουσι στήριγμα ἰσχυρὸν καὶ ἐλπίδα βεβαίαν εἰς ὅ,τι τοὺς συμβῇ. Καὶ τὸ διακηρύσσουσι ψάλλοντες:

«**Ο ἰ ἐ λ π ἰ δ α καὶ σ τ ῆ ρ ι γ μ α καὶ τ ῆ ς σ ω τ η ρ ἰ α ς τ ε ἰ χ ο ς ἀ κ ρ ᾶ δ α ν τ ο ν κ ε κ τ η μ έ ν ο ι Σ ε, Π α ν ῦ μ ν ῆ τ ε, δ υ σ χ ε ρ ε ἰ α ς π ᾶ σ η ς ἐ κ λ υ τ ρ ο ῦ μ ε θ α**».

Ἐπέτυχε βεβαίως ὁ ἄνθρωπος πολλὰς προόδους διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς του. Ἐφευρέσεις σωτήριαι, ἀνακαλύψεις θαυμασταί, φάρμακα εὐεργετικά, καὶ διάφορα ἀντίδοτα προστατευτικὰ κατὰ τῶν κινδύνων. (Σήμερον ἀναζητεῖ καὶ τὴν... ἀντιπυρηνικὴν κάλυψιν, ἐπὶ ματαίῳ ἴσως). Ματαίως πάντως καὶ ἀλαζονικῶς ἐκόμπασαν ὅσοι διεκήρυξαν ὅτι εἶναι δῆθεν — ἢ θὰ γίνῃ — αὐτάρκης ὁ ἄνθρωπος δι' ἰδίων μέσων. Ἐνας σεισμὸς (ἢ ἕνα μικρόβιον) ἀρκεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι πύργος Βαβέλ τοῦτο.

2. Μεταξὺ τῶν διαφόρων κινδύνων προέχουσι βεβαίως οἱ κίνδυνοι οἱ ἀπειλοῦντες τὴν ζωὴν μας. Καὶ ἡ παράκλησις ἀπευθύνει ἐξαίρετως δι' αὐτοὺς δεήσεις πρὸς τὴν Παναγίαν.

«**Π ρ ο σ τ α σ ἰ α ν καὶ σ κ έ π η ν ζ ω ῆ ς ἐ μ ῆ ς τ ἰ θ ῆ μ ι...**».

«**Π ρ ο σ τ ᾶ τ ι ν Σ ε τ ῆ ς ζ ω ῆ ς ἐ π ἰ σ τ α μ α ι καὶ φ ρ ο υ ρ ᾶ ν ἀ σ φ α λ ε σ τ ᾶ τ ῆ ν, Π α ρ θ έ ν ε**».

Τί εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου; Ἐνα δῆμα τὴν χωρίζει ἀπὸ τὸν θάνατον. Βγαίνομεν τὸ πρῶτ' ἀπὸ τὸ σπῆτι μας, καὶ δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ ἐπιστρέψωμεν. Ἄνε-

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Του κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ
Καθηγητού Παν/μίου Θεσσαλονίκης

2. Στη δεύτερα ομάδα υπάγονται οί περικοπές που χρησιμοποιούνται για πολλούς αγίους, που έχουν κάποιο κοινό χαρακτηριστικό.

Η ανάπτυξίς του συστήματος αυτού πρέπει να φαντασθούμε ότι ξεκινά όπως περίπου οί εκλογές των ψαλμών, που ψάλλονται μετά τον πολυέλεο στις άγρυνιές. Όπως εκεί δηλαδή ή άνθολογία των στίχων των ψαλμών γίνεται για ώρισμένο άγιο και έπεκτείνεται κατόπιν στους αγίους της ίδιας κατηγορίας (του αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου στους Ιεράρχες, του αγίου Σάββα στους δόσιους, του αγίου Δημητρίου στους μάρτυρες), κατά παρόμοιο τρόπο περικοπή που επιλέγεται για ένα συγκεκριμένο άγιο γενικεύεται και στους άλλους που έχουν κοινά μ' αυτόν χαρακτηριστικά. Στα έντυπα λειτουργικά μας βιβλία Εύαγγέλιο, Απόστολο, Εύχολόγιο και Άνθολόγιο, όπως και στα αντίστοιχα χειρόγραφα, υπάρχουν στο τέλος συλλογές τέτοιων περικοπών, που συνήθως επιγράφονται «Τών άνωμένων». Διαφοροποιούνται δέ σε περικοπές «εις άσωμάτους», «εις άποστόλων», «εις άποστόλους», «εις μάρτυρας», «εις μάρτυρας» κ.λπ. Οί περικοπές αυτές άλλοτε είναι οί ίδιες μ' εκείνες που υπάρχουν σε μεγάλους αγίους του Μηνολογίου, όπου και παραπέμπουν, ή είναι διάφορες. Άλλοτε είναι μία για την κάθε ομάδα αγίων, άλλοτε περισσότερες, ίσως για να γίνεται έπιλογή της πιο κατάλληλης ή για να μη διαβάζονται πάντοτε οί ίδιες. Στο Τυπικό, επί παρα-

δείγματι, της Άγίας Σοφίας του Ι' αιώνος υπάρχουν στο τέλος τέσσερα ζεύγη περικοπών «εις δόσιους»: Πράξ. ιβ' 1-11 — Ματθ. ι' 37-42, Έφεσ. ς' 10-17 — Ματθ. ια' 27-30, Β' Πέτρ. α' 2-10 — Μάρκ. η' 34 - θ' 1, Έβρ. ιγ' 7-16 — Ιωάν. ιβ' 25-26. 31-36α. Σ' άλλα χειρόγραφα Εύαγγελιστάρια παρατίθενται πέντε εύαγγελικές περικοπές «εις μάρτυρας ή Ιερομάρτυρας»: Ιωάν. ιε' 17 - ις' 3, Λουκ. ια' 29-33, Λουκ. κ' 46 - κα' 19, Ιωάν. ιε' 1-7, Ματθ. ι' 16-22.

Έτσι βαθμηδόν διαμορφώνεται το «Μηνολόγιο» του Εύαγγελίου και του Άποστόλου, που κατατέίνει, ίδιως στον Άπόστολο, να έχει για κάθε έορτή και για κάθε άγιο, σημαντικό ή όχι, τα άναγνώσματά του. Οί έπιμελητές δηλαδή των εντύπων έκδόσεων φιλοτιμούνται να διευκολύνουν την τέλεσι των άκολουθιών έπισημαίνοντας, για κάθε σχεδόν ήμερα, τα άποστολικά και εύαγγελικά άναγνώσματα, χρησιμοποιώντας τα κοινά των άνωμένων ή και άλλα για να συμπληρωθή ή σειρά. Αυτή ή έπαινετή, κατά τα άλλα, προσπάθεια, μετά την επικράτησι της άναγνώσεως ενός μόνο ζεύγους άναγνωσμάτων, από παρεξήγησι των σχετικών διατάξεων, όπως είδαμε σε προηγούμενες άπαντήσεις, ώδήγησε στο άτοπο του παραγκωνισμού της κατά συνέχειαν άναγνώσεως όλοκλήρου της Καινης Διαθήκης, που θρίσκειται στο πρώτο μέρος των σχετικών βιβλίων, και στην άπαράδεκτο και άντιπαραδοσιακή κατά κόρον επανάληψι των ίδιων περικοπών,

ξαρτήτως ήλικίας, άδιακρίτως πλούτου ή πτωχείας και κοινωνικής θέσεως. Διά τουτο έχουμε ανάγκη να ευρισκώμεθα πάντοτε εις έπαφήν με τον Θεόν, διά να έχουμε την βοήθειαν και την προστασίαν Του, και διά να είναι ή ζωή μας άπολύτως έξηρτημένη από Αυτόν. «Έν αυτώ γάρ ζώμεν και κινούμεθα και έσμέν». Όταν δέ ή ζωή του ανθρώπου είναι τοποθετημένη επί της γραμμής του θείου θελήματος σταθερώς και άμετακινήτως, τότε ή ασφάλεια είναι πλήρης, διότι δέν υπάρχει πλέον θάνατος, αλλά «μεταβέβηκεν εκ του θανάτου εις την ζωήν» ο άληθής πιστός, ο έχων πράγματι χριστιανικήν ζωήν.

3. Η ζωή έχει τους άγώνάς της και τας τρικυμίας της. Ο άγωνιστής, όταν μάχεται, έχει ανάγκη να προστατεύεται από κάποιο τείχος ασφαλείας. Και ο κλυδωνιζόμενος εις το τρικυμιώδες πέλαγος έπιζητεί τον λιμένα, διά να εύρη την γαλήνην και την ασφάλειάν του.

Άπό της άπόφews αυτής ή παράκλησις άπευθύνει προς την Παναγίαν χαρακτηριστικάς φράσεις: 'Ο άγωνιστής χριστιανός Τήν θεωρεί:

- «Τείχος άπροσμάχητον».
- «Ως τείχος καταφυγής κεκτήμεθα».
- «Και πύργον ασφαλείας».

Και οί άντιμετωπίζοντες τας διαφόρους τρικυμίας του βίου Τήν βλέπουν ως λιμένα.

«Λιμήν και προστασία των σοί προσφευγόντων γενοϋ, Παρθένε, και τείχος άκράδαντον, καταφυγή τε και σκέπη και άγαλλίαμα».

Διά των φράσεων αυτών διακηρύσσεται τουτο το χριστιανικόν φρόνημα: ότι εις όλας τας περιπετείας του βίου ο χριστιανός δέν μένει άβοήθητος. Και είναι πολύτιμον, όταν παλαιώμεν προς τα δεινά και τας συμφοράς που μās εύρίσκουν, να γνωρίζωμεν ότι δέν είμεθα μόνοι, και ότι θα φθάσωμεν και εις τον λιμένα.

Πώς λοιπόν να μη σρέφεται ίκετευτικώς, αλλά και με πεποίθησιν, ή ευσεβής ψυχή προς την Παναγίαν, διά να Της είπη:

«Πρεσβεία θερμή και τείχος άπροσμάχητον... του κόσμου καταφύγιον... εκ κινδύων λύτρωσαι ήμās...».

Έκτεινουσα δέ την προστασίαν Σου εις ήμās και κατά τους (προαναπτυχθέντας) πνευματικούς κινδύνους,

«Ω Δέσποινα και νυν ήμās των παθών και κινδύων διάσωσον».

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ "ΕΦΗΜΕΡΙΟΝ,"

Πρὸς

Τὴν διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ»

Ἰωάννου Γενναδίου 14 115 21 - ΑΘΗΝΑ

Τὸ ἄρθρο μου στὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟ» (Τεῦχος 13/15ης Ἰουλίου 1986) φαίνεται πὸς ἐπέιραξε πολλούς, καὶ νομίζω πὸς δὲν δικαιολογεῖται. Ἐφάνη ἀπὸ τὶς ἐπιστολὲς πρῶτα τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἁγίου Κορίνθου (Τεῦχος 15 1/15 Σεπτεμβρίου) καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου Ἀθηνῶν, κ. Νικολάου Παπαδοπούλου (Τεῦχος 19/15 Νοεμβρίου) καὶ δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω τὸ γιατί. Τὸ ὕφος μάλιστα καὶ ὁ τόνος ἀμφοτέρων, δὲν προδίδουν μιὰ διάθεση καλῆ, ποὺ υπάσχει νομίζω στὴ δική μου.

Καὶ νομίζω πὸς χρειάζεται μιὰ ἀπάντηση, τόσο στὸν ἀγαπητὸ ἀδελφὸ Σεβασμιώτατο Ἅγιο Κορίνθου, ὅσο καὶ στὸν καλὸ φίλο Κύριο Παπαδόπουλο, στὸν δεύτερο ἐπιστολογράφο. Διότι τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου μας, σὰ νὰ βλέπουν τὴν δυσἀρέσκεια μερικῶν, καὶ σ' αὐτὴν τὴν ἐκδήλωσή μας ἀκόμα, καὶ στὸν στόχο τοῦ Συλλόγου.

Κατ' ἀρχὴν νομίζω, πὸς τὸ θέμα «Ἐκκλησιαστικὴ Σχολὴ Κορίνθου», ὁ καθ' ἓνας τὸ βλέπει μὲ τὰ δικά του μάτια καὶ νοιώθει συναισθήματα, ἀνάλογα καὶ πρὸς τὸν δεσμό του μὲ τὴν Σχολή. Οἱ μαθηταὶ ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Σχολὴ Κορίνθου, χωρίζονται σὲ τρεῖς «τάξεις». Σὲ τριῶν «εἰδῶν» μαθητῶν, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πεῖ, καὶ τὸ κάθε «εἶδος» ἀνήκει σὲ μιὰ ἐποχὴ καὶ σ' ἓνα σχῆμα τῆς Σχολῆς, διαφοροτικό. Ὅπως διαμορφώθηκε ἀπὸ διάφορα γνωρίσματα τὸ καθ' ἓνα. Τὴν πρώτη τάξη ἀποτελοῦν οἱ μαθηταὶ τῆς Σχολῆς Κορίνθου, πρὸ τοῦ πολέμου, καὶ τὴν δεύτερη, αὐτοὶ μετὰ τὸν πόλεμο, καὶ μέχρι τὸ κλεισμό της, κατὰ τὴν Ἑπταετία. Αὐτοὶ οἱ ἀπόφοιτοι, ἔχουν πολλὰ κοινὰ σημεῖα, μόνο ποὺ ἀπέχουν χρονικὰ μετὰξὺ τους καὶ δὲν γνωρίζονται. Καὶ τὴν τρίτη, αὐτοὶ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Λυκείου, ποὺ δὲν εἶναι στὴν Κόρινθο, καὶ ποὺ διαφέρει ἀπὸ τὶς ἄλλες δύο.

Τὴν πρωτοβουλία γιὰ τὴν σύσταση τοῦ Συλλόγου τῶν ἀποφοίτων τὴν εἶχαν αὐτοὶ τῆς δευτέρας περιόδου. Φοιτήσαμε οἱ περισσότεροὶ ἑπτὰ χρόνια καὶ δὲν εἶ-

μασαν ἀπλῶς συμμαθητές. Εἶχαμε δεσμό μεγαλύτερο καὶ νοιώθαμε τὴν Σχολὴ σὰν μάννα τροφὴ. Ἀφοῦ καὶ στὴν τράπεζα εἶμασταν μαζὺ ὄλο τὸν καιρὸ καὶ στὰ ἀναγνωστήρια, καὶ στοὺς κοιτώνες. Καὶ μὲ τοὺς Καθηγητῶν εἶχαμε διαφοροτικὴ ἐπαφή. Νομίζω δὲ πὸς εἶναι φυσικὸ κι ἐρμηνευόμενο καὶ δικαιολογημένο, νὰ ἔχωμε καὶ διαφοροτικὴ ψυχολογία. Δὲν εἶναι παράξενο, πὸς ἐμεῖς οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ σαράντα τέσσερα - ἐξήντα ἐννιά - ἑβδομήντα, δὲν μπορούμε νὰ ταυτίσωμε τὸ Ἐκκλησιαστικὸ Λύκειο Λουτρακίου μὲ τὴν Ἑπτάταξιο Ἐκκλησιαστικὴ Σχολὴ τῆς Κορίνθου. Κι ἐμεῖς ὄλοι περιμέναμε, ὄχι τὴν ἴδρυση ἐνὸς Ἐκκλησιαστικοῦ Λυκείου στὸ Λουτράκι, σὲ οἰκόπεδο ποὺ κάποιος ἔχαρισε, ἀλλὰ τὴν ἐπαναλειτουργία τῆς Σχολῆς, στὸ ἴδιο κτιριακὸ συγκρότημα. Διότι δὲν ὑπῆρχαν τότε «ἐχθροὶ» καὶ «διωκτές», γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐπαναλειτουργία. Πιστεύω δὲ νὰ συμφωνοῦν ὄλοι, πὸς σὰν συγκρότημα κτιριακὸ, αὐτὸ τοῦ Λουτρακίου, οὔτε συγκρίνεται μὲ αὐτὸ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Κορίνθου. Τὸ ὅτι ἐνοικιαζομένη ἢ Σχολὴ ἐξυπηρετεῖ φιλανθρωπικὸς σκοπούς, εἶναι νομίζω μιὰ λεπτομέρεια, καὶ ἀναφερόμεθα σ' αὐτὸ γιὰ ν' ἀπολογηθοῦμε. Κι ἐμεῖς πιστεύομε πὸς ἂν ἐμελετᾶτο ἴδρυση κάποιου Ἐκκλησιαστικοῦ Σχολείου, σὲ σχέση καὶ μὲ τὸ ὑπάρχον κτιριακὸ συγκρότημα στὴν Κόρινθο, θ' ἀπεφασίζετο τότε διαφορετικά.

Κανεὶς δὲν θὰ συμφωνήσει πὸς εἶναι κατάλληλο αὐτὸ τοῦ Λουτρακίου γιὰ Σχολεῖο ποὺ ἐτοιμάζει νέους γιὰ νὰ γίνουν Κληρικοὶ, κατὰ τὸν εἰκοστὸ αἰῶνα. Ὅλοι δὲ γνωρίζομε, πὸς ἡ ἀτμόσφαιρα ἐνὸς Σχολείου, οἱ σύγχρονοι χώροι, τὰ γραφεῖα, τὰ ἐστιατόρια καὶ ὅλα ὅσα συνθέτουν ἓνα σύγχρονο Σχολεῖο, ἐπιδρῶν πολλὴ στὴν ψυχὴ τοῦ σπουδαστοῦ. Ἡ δική μας σκέψη καὶ τὰ σχέδιά μας ἦταν νὰ βροῦμε αὐτὴ τὴν ἡμέρα τὸν Ἅγιο Κορίνθου, καὶ νὰ τεθοῦμε ὄλοι στὴν διάθεσή του, νὰ βοηθήσωμε ὄλοι ὅπου ὑπάρχει ἀνάγκη βοηθείας κι ὅπου μπορούμε, γιὰ νὰ ἐξασφαλιστεῖ ἔστω καὶ τώρα, τὸ κτιριακὸ συγκρότημα ποὺ σήμερα στεγάζει τὴν Νομαρχία Κορινθίας, γιὰ νὰ ἀναζήσει στὸ ἴδιο μέρος στὴν Κόρινθο, ἢ Σχολή.

Ὁ Σεβασμιώτατος Ἅγιος Κορίνθου, ἀφίνει κάπου νὰ φανεῖ πὸς τάχα δὲν εἶναι ἀποστολὴ μῆς Ἐκ-

τῶν περικοπῶν δηλαδὴ τῶν «ἀνωμόμων». Ἔτσι, χωρὶς νὰ εἶναι ἐορταζόμενος ὁ ἅγιος, χωρὶς νὰ ἔχη πλήρη ἀκολουθία ἢ ὁ ναὸς νὰ πανηγυρίζῃ ἐπ' ὀνόματι του ἢ ἀκόμη νὰ ὑπάρχη καὶ κάποια ἔστω εἰκόνα του, προτιμῶνται οἱ περικοπὲς τοῦ ἀπὸ τὶς περικοπὲς τῆς σειρᾶς. Στὴν ἀπάντησι στὴν ὑπ' ἀριθμ. 421 ἐρώτησι ἐπιχειρήσαμε μιὰ πρόχειρη στατιστικὴ καὶ εἶδαμε πὸς σὲ ἑκατὸ ἡμέρες τοῦ ἔτους 1983, ἀπ' τὶς ὁποῖες 85 ἦταν καθημερινές, μόνο 10 ἀποστολικά ἀναγνώσματα ὥριζε τὸ «Ἡμερολόγιο - Τυπικὸ» νὰ ἀναγνωσθοῦν ἀπὸ τὶς περικοπὲς τῆς σειρᾶς καὶ 75 ἀπὸ τὸ Μηνολόγιο, μὲ συχνότητα ἐπαναλήψεως τῆς ἴδιας περικοπῆς μέχρι καὶ ἐννέα φορές. Γι' αὐτὸ βέβαια δὲν εὐθύνεται τὸ σύστημα, ποὺ εἶναι καλὸ, ἀλλὰ ἢ μὴ καλὴ ἐφαρμογὴ του, ποὺ ἐλπίζομε κάποτε νὰ τύχη τῆς ἐπιβαλλομένης προσοχῆς.

Καί, γιὰ νὰ ἐπανέλθουμε στὸ θέμα μας. Ἡ ἐπιλο-

γὴ τῶν περικοπῶν γιὰ τὶς διάφορες κατηγορίες τῶν ἁγίων γίνεται μὲ τὴν ἴδια μέθοδο καὶ τὰ ἴδια κριτήρια, ποὺ εἶδαμε προηγουμένως. Ἀναζητεῖται δηλαδὴ κατ' ἀρχὴν περικοπὴ ποὺ νὰ ἔχη ἐξ ὀλοκληροῦ σχέσι μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ ἁγίου. Ἄν αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατόν —καὶ τὶς περισσότερες φορές δὲν εἶναι— ἐπιλέγονται περικοπὲς ποὺ ἓνα μέρος τους ἢ ἔστω μερικὲς φράσεις τους νὰ ἀνταποκρίνονται στὸ θέμα. Πάλι ἢ ἐπιλογὴ γίνεται κατὰ θέσιν ἀπὸ τὸ προϋπάρχον σύστημα τῶν περικοπῶν τῆς κατὰ συνέχειαν ἀναγνώσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης. Αὐτὸ σὲ πολλὰς περικοπὲς εἶναι ιδιαίτερα ἐμφανές.

Κατωτέρω θὰ ἀναφερθοῦμε μὲ κάθε δυνατὴ συντομία στὶς περικοπὲς αὐτές, ἐπισημαίνοντας μέσα σὲ παρένθεσι τὸ λόγο τῆς ἐπιλογῆς τους.

(Συνεχίζεται)

Π Ρ Ω Τ Ο Χ Ρ Ο Ν Ι Α

Τοῦ Μητροπολίτου Πριγκιπωνήσων
ΔΩΡΟΘΕΟΥ (†)

Ἡ στιγμή πού ἀνατέλλει ὁ καινούργιος χρόνος, εἶναι ἱερή. Μιά προπομπή συγχρόνως εἶναι τοῦ χρόνου πού περνᾷ κι ἀποθησαυρίζεται στήν αἰωνιότητα. Καί μία προϋπάντηση, ἑνός μεγάλου καί μυστηριώδους ἀγνώστου, πού ἔρχεται ἀπό τήν αἰωνιότητα κι αὐτός, σάν βασιλιάς μέ τή χλαμύδα του, πού κρατάει μέσα της αὐτό πού ἀναμένουμε, γεμάτοι λαχτάρα. Λύπη καί χαρὰ συναντῶνται τή στιγμή αὐτή, πόνος καί χαρὰ σμίγουν. Κι ὁ πόνος θέλει νά ζήσει καί πῶς πολὺ ἡ χαρὰ. Ἀδελφωμένα γίνανε τὰ δυὸ στή ζωή, γεμάτα γλυκύτητα.

Εἶναι μία στιγμή, πού μπορούμε νά προσευχηθοῦμε δυνατά, γιατί μπορούμε νά συγκεντρωθοῦμε τώρα πῶς αἰθέρια εἶναι ἡ ὑπαρξή μας τήν ὥρα αὐτή, πετᾷ πρὸς τὰ ἄνω, σάν κορυδαλλός, πλημμυρισμένη ἀπὸ πίστη, ἐνῶ συνήθως καταρύχεται ἀπὸ νωχέλεια, ἀπὸ ματαιότητα, ἀπὸ ρουτίνα. Τήν ὥρα αὐτή ἡ καρδιά μας εἶναι πλατεία, πέρα ἀπὸ τίς στενότητες καί τίς μικρότητες τῆς ζωῆς, ὄλο θέρημ κι ἀγάπη. Μποροῦμε νά χαιρετήσουμε ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, μπορούμε νά τοὺς ἀκούσουμε, νά τοὺς μιλήσουμε. Τήν ὥρα αὐτή ἀκοῦμε τὸ βαθὺ εἶναι μας, ἀκοῦμε τὴ φωνὴ τοῦ Θεοῦ.

* * *

Νὰ ρίξουμε ἕνα βλέμμα πρὸς τὰ ἐμπρὸς κι ἕνα πρὸς τὰ πίσω. Νὰ γίνουμε γιὰ λίγο σάν τὸν Ἰανό, τὸν θεὸ τοῦ χρόνου, ὁ ὁποῖος ἐξωγραφίζετο ἐπὶ τῆς πύλης καί εἶχε δυὸ πρόσωπα, ἕνα στραμμένο πρὸς τὴν ἔξοδο καί ἕνα πρὸς τὴν εἴσοδο. Πίσω νὰ ἰδοῦμε. Πόση εὐγνωμοσύνη ὀφείλουμε στὸ Θεό, γιὰ τὰ τόσα ἀγαθὰ

πού μᾶς ἔδωσε. Ἡ παλάμη μας τί δὲν κρατεῖ! Τὴ μητέρα μας, τὴν ἀδελφή μας, τοὺς καλοὺς μας φίλους. Τὴ γλυκύτητα τῶν αἰσθημάτων τους, τὴν προσοχή τους. Τὶς τέσσερις ἐποχὲς τοῦ χρόνου. Τὶς παύσεις τῶν μαθημάτων στὰ σχολεῖα, τίς ἐγγραφές τῶν μαθητῶν. Τὸ σιτάρι πού σπείρεται, τὸ σιτάρι πού θερίζεται. Τὰ στάχνα τῶν σκέψεων μας, τὸ φθινόπωρο τῆς ὀριμότητός μας, τὸ χρυσάφι του. Πόσα νέα παιδιά γεννήθηκαν! Ἀπὸ πού μᾶς ἦρθαν; Οὔτε ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, οὔτε ἀπὸ τὴν Ἀμερική, οὔτε ἀπὸ τὴν Αὐστραλία. Εἶναι ἀπεσταλμένοι τοῦ οὐρανοῦ, ἀγγελιαφόροι τῆς αἰωνιότητος, τὸ μεγάλο δρᾶμα τῆς ἀένανης ἀναγεννήσεως.

Κι ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, πόσοι πέθαναν, κοιμήθηκαν! Πόσες θέσεις ἄδειες, πόσα πλοῖα δὲν βυθίστηκαν, πόσα ἀεροπλάνα δὲν κατακρημνίστηκαν! Δὲν θὰ τὰ θυμηθοῦμε αὐτά, δὲν θὰ τ' ἀναπολήσουμε τὴν ὥρα αὐτή, τὴ θεία, τὴ μυστική, τὴν ἁγία; Δὲν θὰ προσευχηθοῦμε γι' αὐτά;

Καί γι' ἄλλους θὰ προσευχηθοῦμε. Γιὰ κείνους πού ἡ ἀγάπη τους ψυχράνθηκε, γιὰ κείνους πού ἡ καρδιά τους εἶναι βαρεία. Γιὰ κείνους πού εἶναι τραυματισμένοι ἀπὸ τοὺς χονδροὺς τρόπους τῶν ἄλλων, ἀπὸ τίς ἀπρόσεκτες λέξεις τους, ἀπὸ τὸν χλευασμὸ τους. Ἔχουμε νά προσευχηθοῦμε γιὰ πολλοὺς, γιὰ τοὺς ἐγκαταλελειμμένους, γιὰ τὰ παιδιά καί γιὰ τοὺς γέροντες, γιὰ τοὺς ἀδικημένους ἀπὸ τὴ φύση, γιὰ τοὺς πλανημένους.

Καί γιὰ τοὺς εὐτυχισμένους θὰ προσευχηθοῦμε, γιὰ κείνους πού φωλιά ἔχουν τὴν ἀγάπη τους. Γιὰ

κλησιαστικῆς Σχολῆς, νὰ βγάξει γιατροὺς καί δικηγόρους. Καί πὼς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀποφοίτους τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Λυκείου Λουτρακίου, γίνονται κληρικοί. Αὐτὸ μπορεῖ νὰ εἶναι ἀλήθεια. Ὅταν ὅμως ἕνα παιδί, ξεκινᾷ στὰ δώδεκά του χρόνια, τίς σπουδές του, γιὰ νὰ μορφωθεῖ, καί μετὴν μόρφωσή του, νὰ καταλήξει Ἱερεὺς σ' ἕνα Θυσιαστήριο, εἶναι φυσικό, σὲ μερικὰ παιδιά, νὰ φανεῖ πὼς δὲν ὑπάρχει κλίση Ἱερατική. Καί τότε αὐτὰ τὰ παιδιά ἀλλάζουν πορεία. Τὸ κέρδος ὅμως γι' αὐτὸν πού ἀντὶ νὰ γίνῃ Ἱερεὺς ἔγινε δικηγόρος ἢ γιατρός, εἶναι μεγάλο. Κι αὐτὸ τὸ παρατηρήσαμε σὲ πολλοὺς ἀποφοίτους τῆς Σχολῆς, πού γίναν στήν ἀποστολή τους ἢ στὸ ἐπάγγελμα πού ἀκολούθησαν, σωστοὶ Ἱεραπόστολοι.

Τέλος, δικαιολογοῦμε καί τοὺς δύο ἐπιστολογράφους, πού κατὰ κάποιον τρόπο μᾶς ἠλεγξαν καί μᾶς κατηγορήσαν. Ἐξῆσαν καί οἱ δύο τὴν ἀγωνία τους. Ὁ πρῶτος σάν ὑπεύθυνος Ποιμενάρχης καί ὁ δεύτε-

ρος σάν καλὸς Καθηγητὴς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Λυκείου Λουτρακίου. Ὁ πρῶτος γιὰ νὰ πετύχει τὴν ἴδρυσή καί τὴν λειτουργία, καί ὁ δεύτερος γιὰ νὰ βοηθήσει μετὴν συμβολή του, στήν σωστή λειτουργία του. Κι ὅταν οἱ ἄλλοι δὲν τὸ βλέπουν μετὰ τὰ δικά τους μάτια, πειράζονται. Ἄς προσπαθήσουν ὅμως κι αὐτοὶ νὰ τὸ δοῦνε μετὰ τὰ μάτια τὰ δικά μας. Καί μετὰ τὰ δικά μας συναισθήματα. Καί τότε θὰ μᾶς δικαιολογήσουν.

Αὐτὰ μόνο, τὰ σχετικὰ μετὰ τίς ἐντυπώσεις πού δημιουργήθηκαν, ἀπὸ τὸ ἄρθρο μου πού δημοσιεύτηκε στὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟ», τὸ σχετικὸ μετὰ τίς σκέψεις μας πού κάναμε στήν γιορτὴ μας, σάν ἀπόφοιτοι τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Κορίνθου. Γιὰ νὰ κλείσει μ' αὐτὰ καί τὸ θέμα.

Σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν φιλοξενία

Μετ' εὐχῶν καί ἀγάπης ἐν Χριστῷ

† Ὁ Γόρτυνος καί Μεγαλοπόλεως ΘΕΟΦΙΛΟΣ

«ΠΡΟΣΕΧΩΜΕΝ ΕΑΥΤΟΙΣ ΚΑΙ ΠΑΝΤΙ ΤΩ ΠΟΙΜΝΙΩ» (*)

Τοῦ Ἀρχιμ. κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΠΕΚΙΑΡΗ
Πρωτοσυγκέλλου Ἱ. Ἀρχ)πῆς Ἀθηνῶν

Ἀγαπητοὶ Πατέρες καὶ Ἀδελφοί,

Εἶναι ἐπιβεβλημένο, στὴν ἀρχὴ τῆς νέας ἐκκλησιαστικῆς χρονιᾶς νὰ γίνεταί ἕνας προγραμματισμὸς στόχων, προϋποθέσεων καὶ ποιμαντικῆς δουλειᾶς, πρὸς τὴν ὁποία θὰ πρέπει νὰ κατευθύνουμε τίς προσπάθειές μας. Βεβαίως, ἀπὸ τὴν στιγμή πού εἰσερχόμαστε στὸν ἱερό κλῆρο, οἱ ποιμαντικὲς μας ὑποχρεώσεις εἶναι δεδομένες, αὐτονόητες καὶ αὐτόματα ἀποδεκτὲς ἀπὸ ὅλους μας. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀναστροφή μας μέσα στὸν κόσμον μᾶς ἀλλοτριώνει, γι' αὐτὸ χρειάζεται «εὐκαίρως-ἀκαίρως» νὰ ξαναθυμόμαστε τὴν ποιμαντικὴ δεοντολογία. Ὅχι ὅμως μόνο τὴν δεοντολογία (τὸ τί πρέπει νὰ γίνεῖ)· ἀλλὰ καὶ τὴν παθολογία τοῦ σημερινοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου (τίς τρομερὲς ἐλλείψεις, τὰ τραγικὰ λάθη, τὴν ἀδικαιολόγητη ὀλιγωρία).

Ἐπιτρέψτε μου νὰ δώσω πολὺ σύντομα τὴν ἔκταση αὐτῆς τῆς παθολογίας. Ἀλλωστε, αὐτὴ ἦταν ἡ αἰτία πού μὲ σεπτὴ ἀπόφαση τοῦ Μακαριωτάτου, καθιερώνεται ἕνα νέο ποιμαντικὸ Ὅργανόγραμμα στὴν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή.

Ἡ παθολογία τοῦ σημερινοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου.

Σὲ ἐποχὴ ἀποκαρδιωτικὰ δύσκολη — καθὼς ὀλοένα ὀξύνονται τὰ προβλήματα ἐπαφῆς τῶν ποιμένων μὲ τὸ ποίμνιο — τὸ ποιμαντικὸ μας ἔργο ὑφίσταται ἕναν ἀνεπίτρεπτον μαρασμό. Λεῖπει ὁ ζῆλος, ἀλλὰ καὶ ἡ συνειδητοποίηση τῆς ἐλλείψεώς του. Πλεονάζει ἡ ἀδιαφορία γιὰ ἕνα οὐσιαστικὸ πνευματικὸ ἔργο. Ἐκκοσμικεύεται συνεχῶς ἡ παρουσία καὶ ὁ ρόλος μας. Ἀπουσιάζει τὸ πνεῦμα τῶν Πατέρων καὶ τῶν Ἁγίων, πού μᾶς παρέδωσαν τὴν αὐθεντικὴ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ

*Ομιλία στὴν Γενικὴ Ἱερατικὴ Σύναξη τῶν Ἐφημερίων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς (22 Σεπτεμβρίου 1986) στὸ Μητροπολιτικὸ Νεὸ Ἀθηνῶν.

κείνους πού ἀγαποῦν τὴν ὁμορφιά, τὸν πολιτισμό, τὴν πρόοδο, τὴ ζωὴ. Πού δὲν μένουν στὴ μετριότητα, στὸ τέλμα. Πού ἀνοίγονται ὀρίζοντες μπροστὰ τους. Πού βλέπουν καὶ στὸ ἐφήμερο ἄνθος τὴν αἰωνιότητα. Τὸ ἄνθος σβῆνει γρήγορα, ἀλλὰ μᾶς δίνει τὸ φέγγος τὸ δικό του πού ἀποθησαυρίζεται στὸ εἶναι μας, τὴ χαρὰ του πού θὰ μᾶς μείνει αἰώνια, τὸ μήνυμά του τὸ συγκλονιστικὸ, τὸ ἀπόκοσμο, τὸ τραγούδι του τὸ σιωπηλὸ, τὸ ἄφραστο, τὸ γλυκὺ.

* * *

Τὸ χρόνο πρέπει νὰ τὸν ἀντικρύσουμε δημιουργικά, γόνιμα, ὅπως ὁ καλὸς γεωργὸς τὴν ἀγαθὴ γῆ. Μὲ

καὶ ποιμαντικὴ. Ὑπάρχει ἄμεσος κίνδυνος νὰ ἐγκλωβισθοῦν οἱ ὀποιεσδήποτε δραστηριότητές μας στὰ κοσμικὰ πλαίσια. Μᾶς διακατέχει ἕνας ἐφησυχασμὸς ἀπέναντι στὴν ἀξιοθαύμαστη ἀκόμη ἐμπιστοσύνη τοῦ λαοῦ. Δὲν ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τὴν δικὴ μας κατάρτιση, ὅπως καὶ γιὰ τὴν κατάρτιση τῶν μελλοντικῶν στελεχῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου. Ἔτσι, τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας κινδυνεύει νὰ ἐκφυλισθῆ σὲ μιὰ γραφειοκρατία, σὲ ἕνα — ἐπιτρέψτε μου νὰ χρησιμοποιήσω τὴν ἔκφραση — ἀνευθυνου-υπεύθυνον ὑπαλληλισμό. Βέβαια, ὁ Θεὸς πραγματοποιεῖ τὴν σωτηρία τοῦ ποιμνίου ἀκόμη καὶ μέσα ἀπὸ τὴν δικὴ μας ἀνεπάργεια· ἀλλὰ εἶναι καταδικαστέα ἡ «μονοφυσικὴ» ἀποψη: ὅτι, ἐφόσον ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ, ἐμεῖς μπορούμε νὰ ἀναπαυόμαστε καὶ νὰ μειοδοτοῦμε...

Ἄς ἀναλογισθοῦμε ὁ καθένας μας μὲ αὐτογνωσία τὴν παρακαταθήκη τοῦ ἀποστόλου Παύλου στοὺς «πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας» στὴ Μίλητο: «Προσεχετε ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποίμνιῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ, ἣν περιποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος» (Πράξ. κ' 28). Ὁ Ποιμὴν ὁ καλὸς περιποιήθηκε τὴν Ἐκκλησία μὲ τὸ αἷμα Του. Ἐμεῖς πού εἴμαστε «ζωντανές» εἰκόνες Του, πῶς Τὴν περιποιούμεθα;

Ἡ ποιμαντικὴ δεοντολογία.

Καὶ γιὰ μᾶς, ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι μιὰ ἀόριστη ἀνθρωπογεωγραφικὴ κοινωνία, ἀλλὰ ἡ συγκεκριμένη ἐνορία στὴν ὁποία διακονοῦμε (σὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὁμόκεντρος κύκλους πού ἀποτελοῦν τὴν τοπικὴ Ἐκκλησία μὲ κέντρο τὸν Ἐπίσκοπο).

Ἡ ἐνορία ὀφείλει νὰ πραγματοποιεῖ (ζῆ) καὶ νὰ φανερώνει συνεχῶς τὴν ζωὴ τοῦ ὅλου Σώματος, τὴν ζωὴ τοῦ Χριστοῦ· ὄχι σύμφωνα μὲ κάποια δικὴ μας ἀποψη, ἀλλὰ ὅπως μᾶς τὴν παρέδω-

ἀγάπη, ὅπως ὁ μνηστήρας τὴ μνηστὴ του. Μὲ δόνηση, ὅπως ὁ ποιητὴς τὴν ἀκτὴ ἢ τὸ πρόσωπο αὐτό, σὰν ὄραμα, σὰν φέγγος τοῦ οὐρανοῦ. Εἶναι ὁ καλὸς μας φίλος, ὁ σύντροφος, ὁ καλύτερος ἐργάτης, ἡ τράπεζα ὅπου εἶναι καταθεθειμένα τὰ ἀμύθητα πλοῦτή μας. Ἀπ' αὐτὸν παίρνουμε τὰ κέρδη μας καὶ σ' αὐτὸν ἀσφαλίζουμε τίς καταθέσεις μας. Αὐτὸς εἶναι τὸ παράγγελμα ὅπου κτίζουμε τὸ σπίτι μας. Τὸ ἀεροδρόμιο ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀπογειωνόμαστε γιὰ τὴν αἰωνιότητα. Ἡ λευκὴ σελίδα, ὅπου ὁ ποιητὴς ἔγραψε τὸ ἀθάνατο τραγούδι του. Τὸ λευκὸ μάρμαρο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὁ γλύπτης ἔβγαλε τὸν Ἐφρηβὸ τοῦ Μαραθῶνος.

σαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Ἅγιοι, οἱ αὐτόπτες τοῦ Χριστοῦ.

Γιὰ νὰ φανερώσει ἡ ἐνορία τὴν αὐθεντικὴ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ, πρέπει νὰ ἔχει σὺν ἀφειρηρία καὶ κατευθυνση τῆς ὅλης κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ἐνοριτῶν τὴν θεία Εὐχαριστία: ἐκεῖ φανερώναται καὶ συγκροτεῖται ἡ ἐνότητα τοῦ σώματος, ἐνότητα ἐν Χριστῷ. Ποιοὶ εἶναι οἱ ἄξιοι ποὺ γύρω ἀπὸ αὐτοὺς ὀργανώνεται καὶ λειτουργεῖ ἡ εὐχαριστιακὴ ἐνότητα τοῦ Σώματος; Μὲ ἄλλα λόγια, ποῖες εἶναι οἱ προϋποθέσεις γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς θείας Λειτουργίας, γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς εὐχαριστιακῆς ἐνότητος τοῦ ἐνοριακοῦ (ἐκκλησιαστικοῦ) σώματος; Οἱ Ἅγιοι μᾶς λένε, ὅτι εἶναι: ἡ ἁγία Τράπεζα, ὁ Ἐπίσκοπος καὶ οἱ ἅγιοι Μάρτυρες (τὰ μαρτυρικὰ λείψανα).

Ἄς προσέξουμε ὅμως κάτι ὅπως — δίχως τὴν ἁγία Τράπεζα, τὴν μυστικὴ παρουσία τοῦ Ἐπισκόπου (ἐντολή-ἀντιμῆνισιο-μνημόνευση) καὶ τὰ μαρτυρικὰ Λείψανα — δὲν μπορούμε νὰ κάνουμε Θεία Λειτουργία, ἔτσι καὶ δίχως τὸν λαὸ πάλι δὲν μπορούμε νὰ τὴν τελώσουμε. Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἔχουμε τίς προϋποθέσεις καὶ τοὺς ἄξιους· χρειάζονται καὶ οἱ ἀκτίνας καὶ ἡ περιφέρεια τοῦ κύκλου. Ἀφενὸς ἡ μυστηριακὴ συγκρότηση, καὶ ἀφετέρου ἡ ὀργάνωση τοῦ κοινωνικοῦ σώματος. Ἡ λατρεία, ἀλλὰ καὶ ἡ ποιμαντικὴ. Ἡ διακονία τῆς ἁγίας Τραπέζης, ἀλλὰ καὶ ἡ ἱερωσύνη τοῦ Χριστοῦ στὶς ἔμφυχες τράπεζες τῶν ἀνθρωπίνων καρδιῶν. Νά, γιὰ τὴν χρειάζεται νὰ ὀργανωθεῖ κατὰ τὸν καλύτερο δυνατὸ τρόπο τὸ ἐνοριακὸ ποιμαντικὸ ἔργο. Νά, γιὰ τὴν πρέπει νὰ «πάρουμε στὰ ζεστά» τὴν ἀποστολὴ μας. Ὅχι ἀπλῶς νὰ δραστηριοποιηθούμε, νὰ δείξουμε στὸν κόσμον ὅτι τελειοπάντων ἐμεῖς οἱ κληρικοί δουλεύουμε· ἀλλὰ — προσέξτε το αὐτὸ — νὰ διακονοῦμε τὴν φανέρωση τῆς ἐν Χριστῷ σωστικῆς οἰκονομίας στὸ τωρινὸ ἱστορικὸ παρόν. Νὰ βεβαιωθεῖ ὁ κόσμος ἀπὸ τὴν δική μας στάση ὅτι ὁ Θεὸς ποὺ υπηρετοῦμε εἶναι ζωντανός. Νὰ μάθει ἀπὸ μᾶς ὁ κόσμος τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Νὰ τοῦ δείξουμε ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι μόνον στὸν οὐρανό, ἀλλὰ τόσο κοντὰ τοῦ ὅσο δὲν μπορούμε νὰ τὸ φαντασθούμε· καὶ ὅτι δὲν γίνεται ἀλλιῶς νὰ Τὸν πλησιάσουμε παρὰ μέσα στὴν καθημερινὴ ζωὴ ποὺ ζοῦμε.

Ὁ κίνδυνος τῆς ἐκκοσμικεύσεως.

Κι ἐδῶ ὑπάρχει ὁ ἐξῆς κίνδυνος· νὰ κάνουμε σύγχυση ἀνάμεσα στὴ συγκατάβαση καὶ στὴν ἐκκοσμίκευση τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου. Ἄντι νὰ ἀγκαλιάσουμε τὴν κακομοιριά τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ τὸν μεταμορφώσουμε σὲ Ἐκκλησία· νὰ συσχηματισθούμε μαζί του, νὰ μείνουμε στὰ δικά του μέτρα καὶ νὰ κάνουμε τὴν Ἐκκλησία κόσμος. Ἄντι νὰ θεραπεύσουμε τὰ πάθη καὶ τίς ἀρρώστιες του, νὰ τίς ἀποδεχθούμε καὶ νὰ τίς υἰοθετήσουμε. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος πειρασμός γιὰ τὴν ποιμαντικὴ μας διακονία. Ὁ Κύριός μας ἤρθε καὶ μᾶς ἐπιστράτευσε γιὰ νὰ καταλύουμε τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ ἐμεῖς τὰ υἰοθετοῦμε. Υἰοθετοῦμε τὴν πλεονεξία, τὴν ἐπιδειξιμανία, ποικίλα ἐλαττώματα καὶ κακότητες... Μάλιστα, ἐπειδὴ, ὅπως

φαίνεται, ἡ ἱερατικὴ ἀμφίεση εἶναι κάποια δέσμευση σ' αὐτὴν τὴν ἐκκοσμίκευση, γι' αὐτὸ σὲ μερικὲς περιοχὲς τῆς χώρας μας ἐμφανίζονται ἀκόμη καὶ χωρὶς τὸ ζωστικὸ οἱ κληρικοί. Βέβαια, ἀν τὴν Ἐκκλησία τὴν εἴχαμε σὺν περιουσιακῇ κληρονομίᾳ ἀπὸ τὸν πατέρα μας, θὰ μπορούσαμε νὰ κάνουμε ὅ,τι θέλαμε· θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν ἀλλοιώσουμε τόσο πολὺ ποὺ νὰ μὴν εἶναι Ἐκκλησία. Εὐτυχῶς ὅμως ποὺ δὲν εἶναι ἰδιοκτησία μας, ποὺ εἶναι τὸ Σῶμα τοῦ ζῶντος Θεοῦ, ποὺ ὑπάρχει γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα τὴν συγκροτεῖ. Ἔτσι, τὸ μόνον ποὺ θὰ καταφέρουμε μὲ τὴν ἐκκοσμίκευση εἶναι: νὰ μὴν ἀνήκουμε ἐμεῖς ἐνεργητικὰ στὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Μὲ συγχωρεῖτε γιὰ τὴν οὐδύτητα, ἀλλὰ ἡ σύγχρονη θεραπευτικὴ τακτικὴ ἐπιβάλλει νὰ γνωρίζουμε οἱ ἀσθενεῖς τὴν ἀρρώστια μας. Ὁ συσχηματισμὸς λοιπὸν εἶναι ἡ σοβαρότερη ἀρρώστια τοῦ ποιμαντικοῦ μας ἔργου. Γι' αὐτὸ μὲ σεπτὴ ἐντολὴ τοῦ Μακαριωτάτου ἀπευθύνουμε θερμὴ παράκληση στὴν ἀγάπη σας γιὰ τὴν Ἐκκλησία: ἀναζητήσατε μὲ προσευχὴ καὶ μελέτῃ τὸ αὐθεντικὸ πνεῦμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς στὶς ρίζες του, ποὺ εἶναι οἱ ἅγιοι. Αὐτοὶ καὶ μόνον αὐτοὶ θὰ μᾶς διδάξουν πῶς θὰ κρατήσουμε καὶ πῶς θὰ μεταδώσουμε στὸ ποιμνίό μας τὴν ἐπίδα, τὴν ζωὴ καὶ τὴν σωτηρία του ποὺ εἶναι ὁ Χριστός.

Ἐνα νέο Ὀργανόγραμμα ποιμαντικοῦ ἔργου.

Τὰ προηγούμενα ἀφοροῦν τὴν προσωπικὴ κατάρτιση τοῦ καθενὸς ἀπὸ μᾶς ὡς ποιμένος. Δὲν εἶναι, ὅμως, ἀρκετὴ ἡ προσωπικὴ κατάρτιση, ἀν ἐκ παραλλήλου δὲν ἀναμορφωθεῖ ἡ ὀργάνωση τοῦ ἐπιτελουμένου ἔργου. Γιὰ τὴν παρουσιάζει ἕνα συγκεντρωτισμὸ ἀνεπίτρεπτο γιὰ τίς σημερινὲς ἀνάγκες· ἐκ τῶν πραγμάτων δὲν μπορούμε νὰ ἔχουμε ἱκανοποιητικὴ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς ποιμένες τῶν ἐνοριῶν καὶ μὲ τὰ ἰδιαίτερα προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν.

Γι' αὐτὸ, ἤδη, μὲ σεπτὴ ἀπόφαση τοῦ Μακαριωτάτου, ἀποκεντρώνεται τὸ ποιμαντικὸ ἔργο τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Οἱ ἐνορίες κατανέμονται σὲ 12 τομεῖς καὶ ἡ ποιμαντικὴ προσφορὰ σὲ 5 διακονίες, τίς ἐξῆς: θείας λατρείας (ποὺ περιλαμβάνει καὶ τὰ μυστήρια), διδασκείας καὶ οἰκονομίας, νεότητος, ἀντιαιρετικῆς καὶ, τέλος, ἀγάπης (ποὺ ὑπάγεται, ὅπως μέχρι σήμερα συμβαίνει, στὴ Χριστιανικὴ Ἀλληλεγγύη).

Ὅρίζονται συντονιστὲς Διακονιῶν ποὺ εἶναι ὑπεύθυνοι γιὰ μιὰ συγκεκριμένη διακονία σὲ ἕνα συγκεκριμένο τομεῖα. Ὅσοι εἶναι οἱ τομεῖς, τόσοι εἶναι καὶ οἱ συντονιστὲς (π.χ. 12 γιὰ τὴ θ. λατρεία, 12 γιὰ τὴ νεότητα, 12 γιὰ τὸ ἀντιαιρετικὸ κ.ο.κ.). Οἱ συντονιστὲς εἶναι κάτι σὺν μεσολαβητικοὶ φορεῖς μεταξὺ τῶν ἐνοριῶν καὶ τῆς διοικήσεως, οὕτως ὥστε ἀφενὸς τὰ προβλήματα τῶν ἐνοριῶν νὰ προωθοῦνται συγκεντρωμένα — ἐπεξεργασμένα καὶ μὲ προτεινόμενες λύσεις καὶ ἀφετέρου νὰ μεταφέρονται οἱ γενικὲς κατευθύνσεις στὸ ἐπίπεδο τῶν ἐνοριῶν καὶ νὰ συντονίζονται οἱ ἐνέργειες ὑλοποιήσεως τους. Οἱ συντονιστὲς διακονίας δὲν εἶναι διοικητικὰ στελέχη, ἀλλὰ εἶναι ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν ὑλοποίηση τῶν διδο-

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ ΚΑΙΡΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ (*)

Τοῦ Ἀρχιμ. κ. ΤΙΜΟΘΕΟΥ ΣΑΚΚΑ
Ἡγουμένου Ἱ. Μονῆς Παρακλήτου

Τὰ πανεπιστήμια καὶ ὁ φοιτητόκοσμος, ποὺ εἶναι κατὰ τὸν Νικολάϊ Πηρόγωφ «τὸ βαρόμετρο τῆς κοινωνίας», εἶχαν ἐπηρεασθῆ ἔντονα ἀπὸ τὰ ἐξτρεμιστικά συνθήματα τῶν ἐπαναστατικῶν κινήματων, ποὺ ὄρουσαν ἤδη ἀπὸ τὸ 1881-82, ὅπως ἀναφέρει ὁ Πέτρος Μιλιούκωφ. Τὸ 1911 ἔγιναν στὰ Πανεπιστήμια ταραχές. Πολλοὶ καθηγηταὶ παραιτήθηκαν καὶ ἀντικατεστάθησαν ἀπὸ ἄλλους, ὀλιγώτερο ἱκανούς. Τὸ ἐπίπεδο τῶν σπουδῶν χαμήλωσε ἐπὶ τοῦ τότε ὑπουργοῦ παιδείας Κάσσο. Σοβαρὰ γεγονότα συνέβησαν τότε στὰ Πανεπιστήμια τῆς Μόσχας, στὸ Πολυτεχνεῖο τοῦ Κιέβου, στὸ Ἰνστιτούτο τοῦ Ντόν, στὸ Πανεπιστήμιο Τόμς καὶ ἄλλοῦ. Παντοῦ οἱ διευθύνται καὶ καθηγηταὶ ἀντικαθίσταντο ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ καθεστώτος, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος Μιλιούκωφ.

Ἀπὸ ἓνα διδύλιο ποὺ ἔγραψε τὸ 1901 ὁ φιλογερὸς ἐπίσκοπος Εἰρηναῖος τῆς ἐπισκοπῆς Αἰκατερινιμπούργκ, πληροφοροῦμεθα τὰ ὑποκείμενα συνθήματα ποὺ κυκλοφοροῦσαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη καὶ ποὺ ξήλωναν μὲ τὸ «γάντι» ὅ,τι ὑγιὲς ἀπέμενε ἀπὸ τὸ παρελθόν. Τὰ συνθήματα αὐτά, τὰ ὁποῖα ἀναγίρει στὸ διδύλιο τοῦ ὁ ἐπίσκοπος Εἰρηναῖος, εἶναι τὰ ἑξῆς:

- Ἡ νεολαία πρέπει νὰ διεκδικήσῃ τὰ δικαιώματά της.
- Δὲν πρέπει νὰ ξεχωρίζουμε ἀπὸ τοὺς ἄλλους.
- Εἶναι τὸ ἴδιο σ' ὅποια πίστι ἢ ὁμολογία κι ἂν ἀνήκεις.
- Ἡ θρησκεία εἶναι προσωπικὴ ὑπόθεσις τοῦ καθενός.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 373 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 20/1986 τεύχους.

μένον κατευθύνσεων. Γιὰ νὰ διασφαλίζον αὐτὴν τοὺς τὴν ἀποστολὴν, θὰ βρίσκονται σὲ στενὴ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς ἐφημέριους, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν διοίκησιν, τὴν ὁποία θὰ ἐνημερώνουν γιὰ τὸ ἐπιτελούμενο ἔργο. Στις σχέσεις τοὺς μὲ τοὺς ὑπευθύνους ἐφημέριους τῶν ἐνοριῶν ἀσφαλῶς θὰ πρέπει νὰ πρυτανεύει ἡ κατανόησις, ἢ συμπαράστασις, ἀλλὰ καὶ ἡ συνέπεια. Στὰ ἀναφερόμενα ἐπιμέρους προβλήματα ὀφείλουν νὰ ὑποδεικνύουν λύσεις, ἐφόσον θὰ εἶναι καλῶτερα ἐνήμεροι πάντοτε ὅμως μὲ αἰσθημα εὐθύνης, ἐναντι τῶν λαμβανομένων γενικότερων ἀποφάσεων. Ἡ ἐπαφὴ τῶν συντονιστῶν μὲ τὴν διοίκησιν θὰ εἶναι τακτικὴ σὲ διημεριάζουσας συνεδριάσεις τῶν σχετικῶν ἐπιτροπῶν, ἀλλὰ καὶ ἑκάστη κάθε φορὰ ποὺ θὰ παρουσιάζεται κάποιον δισεπίλυτο πρόβλημα.

Ἡ τελικὴ ὑλοποίησις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου πραγματοποιεῖται στις ἴδιες τις ἐνορίες. Σὲ κάθε ἐνορία τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ὀρίζεται ὁ ὑπεύθυνος ἐφημέριος γιὰ καθεμιὰ διακονία. Ἀνάλογα μὲ τὸν ἀριθμὸ

— Δὲν ἔχει σημασία τί πιστεύεις, ἀρκεῖ νὰ ζῆς τίμια.

Μέσα στις οἰκογένειες, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος ἐπίσκοπος, ὑπεσκάπτετο ἀπ' αὐτοὺς τούτους τοὺς γονεῖς τὸ κύρος καὶ ἡ προσωπικότης τοῦ ἱερέως, τὸ κύρος τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, τὸ κύρος τῆς ἐξουσίας καὶ πάσης ἀρχῆς στὴν συνείδησι τῶν παιδιῶν, μὲ ἀποτέλεσμα αὐτὰ τὰ παιδιά νὰ μὴ σέβωνται ἀργότερα τὸ κύρος τῶν ἰδίων τῶν γονέων των.

Ὅλη αὐτὴ ἡ σταδιακὴ φθορὰ καὶ διαφθορά, ἡ ἀλλοίωσις καὶ ἀλλοτριώσις ποὺ ἄρχισε ἀπὸ τὸν Μέγα Πέτρο, ὠδήγησε τὰ πράγματα σὲ μιὰ πρωτοφανῆ στῆν ἱστορία σύγκρουσι, ποὺ σοίχισε ἑκαταμμύρια θυμάτων.

Κατὰ τὸν Νικολάϊ Ζερνώφ, οὐσιαστικὰ ἦταν σύγκρουσις ἀνατολῆς καὶ δύσεως· σύγκρουσις τοῦ ὕλισμου, ἀθεϊσμοῦ, ἀναρχισμοῦ, ὀρθολογισμοῦ, δυτικισμοῦ μὲ τὸ ὀρθόδοξο ἀνατολικὸ πνεῦμα, τὴν ὀρθόδοξὴ παράδοσι καὶ πίστι· σύγκρουσις τῆς «κενῆς ἀπάτης» τῆς δύσεως, ποὺ ἦταν ἓνα συνορθόδοξο ρευστῶν ἰδεῶν χωρὶς καμμιὰ σταθερὴ ὀντολογικὴ ἀξία, μὲ τίς ρίζες καὶ τὰ ἀπομεινάρια μιᾶς συγκεκριμένης πίστεως, ζωῆς καὶ παραδόσεως.

Προσθέτω ἀκόμη μιὰ σημαντικὴ παρατήρησι τοῦ Ζερνώφ ποὺ ἀφορᾷ ἐμᾶς τοὺς χριστιανοὺς καὶ ἐπιρρίπτει ἐπάνω μας τίς εὐθύνες γιὰ τὴν ἀθεΐα καὶ τὴν εὐκολία μὲ τὴν ὁποία αὐτὴ ἀπλώνει τὰ πλοκάμια της καὶ βρῖσκει ἐρείσματα στὸν λαό:

«Οἱ ρίζες τοῦ ἀθεϊσμοῦ βρῖσκονται στῆν ἀπροθυμία τῶν χριστιανῶν νὰ ζοῦν σύμφωνα μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ. Τίποτε δὲν κάνει τόσο κακὸ στῆν πίστι ὅσο ἡ ἀσυνέπεια αὐτῶν ποὺ διατείνονται ὅτι εἶναι δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ». Ἔτσι:

— Ἡ ἀδιαφορία τῶν χριστιανῶν γιὰ τὴν πίστι τοὺς

τῶν ὑπηρετούντων ἐφημερίων, τίς ἀνάγκες τῆς ἐνορίας καὶ τὴν φύση τῆς διακονίας, μποροῦν νὰ ὀρίζονται ἕνας ἢ περισσότεροι ἐφημέριοι στὸ ἴδιο διακονήμα ἢ καὶ ὁ ἴδιος ἱερέας σὲ περισσότερα ἀπὸ ἓνα διακονήματα.

Γιὰ τὴν καλύτερη ἀνταπόκρισις στὴ διακονία τοῦ ὁ κάθε ὑπεύθυνος ἐφημέριος εἶναι ἐπιβεβλημένο νὰ διαλέξῃ 4 λαϊκοὺς συνεργάτες ἀπὸ τοὺς ἐνορίτες του, οἱ ὁποῖοι θὰ τὸν βοηθοῦν. Στὴ διακονία θείας λατρείας εἶναι καθιερωμένος ὁ θεσμὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτρόπων. Στὴ διακονία νεότητος οἱ κατηχητὲς καὶ ἄλλοι καταρτισμένοι ἐνορίτες ἀναμφίβολα θὰ συντελέσουν στὴν καλύτερὴ ὀργάνωσι τῆς κατηχήσεως, τοῦ νεανικοῦ κέντρου, καὶ τῶν διαφόρων ἐκδηλώσεων. Τὸ ἴδιο καὶ στις ἄλλες διακονίες, οἱ ὑφιστάμενες ἐπιτροπὲς λαϊκῶν στελεχῶν παραμένουν, ἀλλὰ δραστηριοποιούνται περισσότερο γιὰ νὰ ὑλοποιήσουν τοὺς στόχους τοῦ γενικοῦ ποιμαντικοῦ προγράμματος. Δὲν θὰ ἤθελα ὅμως νὰ σᾶς κευράσω ἄλλο μὲ διαδικαστικὰ ζητήματα. (Συνεχίζεται)

- ἡ ἀδιαφορία τῶν ποιμένων γιὰ τὰ λογικά τους ποίμνια·
- ἡ ἀδιαφορία τοῦ ἀνωτέρου κλήρου γιὰ τὴν ἀλλοίωσι καὶ ἀλλοτριώσει πού ὑφίστατο ὁ λαὸς ἀπὸ τίς σκοτεινὲς δυνάμεις·
- ἡ ἀδιαφορία τῆς ἀνωτέρας κοινωνικῆς τάξεως, τῆς ὀνομαζομένης «ἰντελλιγκέντσια», τῶν διοικούντων καὶ μεγάλης μερίδος τῶν διανοουμένων γιὰ τὴ θρησκεία τοῦ λαοῦ τους

ὠδήγησε τὰ πράγματα στὸ μοιραῖο 1917.

Ἀπὸ τὸ 1917 μπαίνομε σὲ μιὰ νέα φάσι τῆς δοκιμασίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας, πού ἀντίστοιχὴ τῆς δὲν ἐγνωρίσε μέχρι σήμερα (καὶ εὐχομαι ποτὲ νὰ μὴ γνωρίσῃ) ἡ Ἐκκλησία τῆς πατρίδος μας, ἀν καὶ τώρα ἀρχίζουν νὰ ἐφαρμίζονται ἐν μέρει τὰ πρῶτα στάδια τῆς καὶ ἐδῶ.

Ἡ πολεμικὴ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τὴν περίοδο αὐτὴ ἀκολούθησε τὰ ἐξῆς στάδια:

Σ τ ἄ δ ι ο ν Α'. Ὁ πρῶτος νόμος τοῦ Λένιν τὸ 1918 ἐπέτρεπε τόσο τὴ θρησκευτικὴ ὅσο καὶ τὴν ἀντιθρησκευτικὴ προπαγάνδα. Μὲ τὸν ἴδιο νόμο ἀπεφασίσθη ἡ δήμευσις ὅλης τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν περιέμενε τὸ κράτος τὴν ταχεῖα κατάρρευσι τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα καταφέρονται ἀλλεπάλληλα πλήγηματα εἰς ἄραος τῆς Ἐκκλησίας: Δημόσια ἐμπαιγμοὶ καὶ διασυρμοὶ, θεατρικὰ ἔργα χλευαστικὰ τοῦ ἱερατείου καὶ τῶν μυστηρίων, περιφορὰ στοὺς κεντρικοὺς δρόμους τῶν πόλεων ὀχημάτων μὲ ἠθοποιούς μεταμφεσιμένους σὲ παπάδες, καλογήρους, καλογριές, πού ἀσχημονοῦσαν δημοσίως καὶ διεπόμευαν τὰ ἱερά καὶ τὰ ὅσια τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Καὶ ἀκόμη δημόσιες συζητήσεις, ὁμιλίαι, πλύσις ἐγκεφάλου γιὰ τὴν ἀνυπαρξία Θεοῦ καὶ τὰ ὅμοια.

Σ τ ἄ δ ι ο ν Β'. Ἀπὸ τὸ 1922 ἀρχισε μιὰ ἀλλήλι πιδ ὑπουλή προσπάθεια: τῆς διαιρέσεως τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, κλήρου καὶ λαοῦ, σὲ ἀντιμαχόμενες παρατάξεις. Μία ὁμάδα ἱερέων συνεκρότησε τὴν λεγομένη «Ζῶσα Ἐκκλησία». Ἐξήγγειλαν διάφορες μεταρρυθμίσεις καὶ διεκήρυξαν ὅτι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ὑποστηρίξουν τὸ σοβιετικὸ καθεστὼς ἐπειδὴ —καθὼς ἔλεγαν— ἔθετε σὲ ἐφαρμογὴ τὸ κοινωνικὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Παράλληλα ἐπετέθησαν δριμύτατα κατὰ τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας.

Ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις εἶδε μὲ κάποια εὐνοια τὸ στασιαστικὸ αὐτὸ κίνημα, τοῦ ὁποίου τὰ παραπλανητικὰ συνθήματα παρέσυραν πολλοὺς, ἀκόμη καὶ ἐπισκόπους.

Σύντομα ὅμως ὁ πιστὸς λαὸς ἀντελήφθη τὴν πλεκτάνη καὶ ἡ «Ζῶσα Ἐκκλησία» ἀποδυναμώθηκε.

Σ τ ἄ δ ι ο ν Γ'. Τὸ τρίτο στάδιο τοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀρχισε στίς 8 Ἀπριλίου τοῦ 1929, μὲ τὴ δημοσίευσι τοῦ ἀναθεωρημένου νόμου περὶ θρησκείας, μὲ τὸν ὁποῖο ἀπαγορευόταν ὡς νομικὸ ἀδίκημα κάθε εἶδους θρησκευτικὴ διδασκαλία. Ἀπαγορεύθηκε στήν Ἐκκλησία νὰ ἀσκήσῃ κάθε ἐκδοτικὴ καθὼς καὶ κάθε εκπαιδευτικὴ ἢ φιλανθρωπικὴ δραστηριότητα. Περιώρισαν τὴν Ἐκκλησία μόνον στὴ λατρεία καὶ στὰ λατρευ-

τικά της κείμενα, πράγμα πού στίς γενικὲς του γραμμὲς ἰσχύει μέχρι σήμερα.

Ἡ ἐντατικὴ πολεμικὴ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας μετριάζθηκε λίγο μόνον κατὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, ὅταν τὸ κράτος κάλεσε τὴν Ἐκκλησία σὲ βοήθεια.

Ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα ἡ Ἐκκλησία αὐξάνει καθημερινὰ τὸ κύρος της καὶ τοὺς συνειδητοὺς ὀπαδοὺς της ἐπειδὴ, ὡς θεανδρικό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἀκατάδελτη καὶ «πύλαι ἄβου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς».

Πρέπει νὰ σημειωθῇ πάντως ὅτι γιὰ νὰ ἐπανέλθῃ ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία στὸ ἐπίπεδο πού θρῖσκεται ἡ δικὴ μας Ἐκκλησία σήμερα θὰ πρέπει νὰ περάσουν πολλὰ χρόνια. Βλέπετε, δὲν φθάνει νὰ ἐπιζητήσῃ ὁ ἀσθενὴς ἀπὸ μιὰ ἐπικίνδυνη ἐγχείρησι, ἀλλὰ χρειάζεται ἐπὶ πλέον πολὺς χρόνος γιὰ νὰ ἀναρρώσῃ καὶ νὰ ἀποκατασταθῇ πλήρως στήν ἀρχικὴ φυσικὴ του κατάστασι.

Τὸ ὅτι ἐπέζησε ἡ Ρωσικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, εὐρισκομένη ἐμμέσως ἢ ἀμέσως ἐν διωγμῷ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Πέτρου μέχρι σήμερα, εἶναι ἕνα θαῦμα. Στὸ θαῦμα αὐτὸ συνέβαλε, πρῶτα ἀπ' ὅλα, ἡ Θεῖα Χάρις, μὲ ἀμέτροτητα καὶ πρωτοφανῆ στήν ἱστορία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας θαύματα.

Ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ ὁ Σέργιος Νεΐλους σὲ μιὰ ἐπιστολὴ τῆς 16) 29 Ἰουλίου 1922 πρὸς τὴν ἀνεψιὰ του:

«Δὲν γνωρίζω ἐὰν σοῦ ἔγραψα γιὰ τὴ μαζικὴ θαυματουργικὴ ἀνακαινίσι παλαιῶν εἰκόνων, τῆς ὁποίας ἤμασταν οἱ ἴδιοι πολλὰς φορὰς κατάπληκτοι μάρτυρες! Στὴν Οὐκρανία πέρασε ὅλο τὸ προηγούμενον ἔτος σ' αὐτὸ τὸ συνεχὲς θαῦμα. Ἀνεκαινίζοντο καὶ ἐκαθαρίζοντο θαυματουργικὰ ὀλόκληρες ἐκκλησίες, οἱ σταυροὶ καὶ οἱ ἐπίχρουσι τροῦλλοι στίς στέγες καὶ στὰ καμπαναριά... Στὸ Ροστόφ, στὸ Ντόν ἀνακαινίσθηκε ὁ καθεδρικός ναὸς καὶ πολλὰς ἄλλες ἐκκλησίες. Σὲ μᾶς σχεδὸν δὲν ὑπῆρχε καὶ σπῆτι ἀκόμη πού νὰ μὴν ἔγινε παρόμοιο θαῦμα. Παντοῦ συζητοῦσαν γι' αὐτὸ καὶ ἐπροβληματίζοντο μπροστὰ στὸ γεγονός καὶ οἱ πλέον μανιώδεις διώκται τῆς πίστεως καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀκόμη καὶ οἱ Ἑβραῖοι προτίμησαν νὰ σιωπήσουν...». Ὑπάρχουν καὶ σήμερα ἐπιζῶντες αὐτόπται μάρτυρες τῶν γεγονότων αὐτῶν.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν ἄμεση ἐπέμβασι τῆς Θεῖας Χάριτος, καὶ πολυάριθμοι ἐκλεκτοὶ φορεῖς τῆς συνέβαλαν στήν ἐπιβίωσι τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μέχρι σήμερα. Ἀ.χ.:

— Ὁ Παῖσιος Βελιτσκόφσκυ (1722 - 1794), ἡγούμενος τῆς Μονῆς Νιάμιετς Μολδαβίας, ἐδημιούργησε, μετὰ τὴ διάλυσι τῶν μονῶν, ἕνα ἀνακαινιστικὸ, παραδοσιακὸ, πατερικὸ, μυστικιστικὸ κίνημα. Συνεκέντρωσε γύρω του περὶ τοὺς 100 μοναχοὺς. Ἐμεινε καιρὸ στὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου μετέφρασε ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ πολλὰ πατερικὰ κείμενα καὶ τὰ διωχέτευε σὲ εὐρύτατη κλίμακα στὸν λαό.

— Ἡ Μονὴ τοῦ Ὀπτινο ἔπαιξε σπουδαιότατο ρόλο μὲ τὸ σπάρτσεσο καὶ τοὺς μεγάλους στάρεις Λεωνίδα, Μακάριο, Ἀμβρόσιο, Ἰωσήφ καὶ Νεκτάριο.

— Ἄλλες μεγάλες προσωπικότητες πού στήριξαν τὸν λαὸ μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὰ ἔργα τους ἦσαν ὁ ἅγιος Τύχων τοῦ Ζαντόνσκ (1724 - 1783), ὁ ἐπίσκοπος Ἰγνά-

« ΤΟΝ ΑΡΤΟΝ ΗΜΩΝ ΤΟΝ ΕΠΙΟΥΣΙΟΝ... »

“ Ένα ύλικό αίτημα

Τοῦ Ἀρχιμ. κ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ ΚΑΘΡΕΠΤΙΔΗ
Ἱεροκῆρυκος Καθεδρικοῦ Ναοῦ Ἀθηνῶν

Α΄

Ζωὴ ἐνιαία καὶ ἰσορροπημένη.

Ἐπάρχει ἓνα αἶτημα στὴν Κυριακὴ προσευχῇ, ποὺ ἐκφράζει ὅλη τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὶς τόσες ἀνάγκες του, πρὸς τὸν Θεὸ - Πατέρα: « Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον ». Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ ὅτι τὸ κέντρο, τὴν καρδιά τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς τὴν κατέχει ἓνα ὑλικὸ αἶτημα. Πραγματικὰ ἐνῶ τὰ τρία πρῶτα αἰτήματα ἀναφέρονται στὸ Θεὸ καὶ τὰ τρία τελευταῖα στοὺς πνευματικὸς ἀγῶνες καὶ στὶς πνευματικὲς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου, τὸ κεντρικὸ αὐτὸ αἶτημα ἀναφέρεται κυρίως στὶς ὑλικές μας ἀνάγκες.

Θέλει νὰ μᾶς δείξει μ' αὐτὸ ὁ Χριστὸς ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνα ψυχοσωματικὸ ὄλο καὶ κανένα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα του δὲν εἶναι περιφρονητέο. Οὔτε τὸ ὑλικὸ του στοιχεῖο. Οὔτε τὸ σῶμα. Γιατί κι αὐτὸ — ὅπως θὰ πεῖ ὁ Ἀπ. Παῦλος — εἶναι « ναὸς τοῦ Θεοῦ ». Ἐτσι μὲ τὴν προσευχὴ αὐτῇ, ποὺ μᾶς δίδαξε ὁ Κύριος, δίνεται ἡ ἀπάντηση σ' ἐκείνους, ποὺ ἐσφαλμένα νομίζουν ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς περιφρονεῖ τὸ σῶμα καὶ ὀδηγεῖ τοὺς ὁπαδούς του σὲ μιὰ μὴ ρεαλιστικὴ ἀντιμετώπιση τῆς ζωῆς. Καὶ ὅτι, δῆθεν, θέλει νὰ τοὺς ἀποκοιμήσει, ὡς πρὸς τὶς ὑλικές ἀνάγκες, μὲ τὴν ὑπόσχεση μιᾶς μελλοντικῆς πνευματικῆς εὐτυχίας κι ἔτσι τοὺς κάνει εὐκόλα θύματα πρὸς ἐκμετάλλευση. Ὅχι. Ἀκριβῶς μ' αὐτὸ τὸ αἶτημα ἐξαγιαζόνται καὶ οἱ ὑλικές μας ἀνάγκες, γιατί τὶς φέρνουμε μ' ἐμπιστοσύνη μπροστὰ στὸ Θεό. Δηλ. τὸ αἶτημα αὐτὸ γιὰ τὸ ψωμί φέρνει τὸν ἄνθρωπο κοντὰ στὸ Θεὸ καὶ τοὺς ἐνώνει. Ὅτι ἀποτελεῖ τὸ βασικὸ δόγμα τοῦ Χριστιανισμοῦ, δηλ. ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἀληθινὸς Θεὸς καὶ ἀληθινὸς ἄνθρωπος, ἀντανακλᾶται σ' αὐτὸ τὸ αἶτημα. Θέλει νὰ μᾶς φέρει κοντὰ στὸ Θεὸ καὶ μάλιστα μὲ τὸ καθημερινό, τὸ αὐτονόητο, τὸ φυσικό. Ὅπως εἶναι τὸ καθημερινὸ ψω-

μί. Γιατί ἀκριβῶς στὸ καθημερινό, στὸ αὐτονόητο, στὸ φυσικὸ εἶναι, ποὺ ξεχνᾶμε τὸ Θεό.

Συνήθως κάνουμε ἓνα λάθος: Χωρίζουμε τὴ ζωὴ μας σὲ θρησκευτικὴ ζωὴ καὶ στὴν ὑπόλοιπὴ ζωὴ μας. Δηλ. ἐκτελοῦμε μερικὰ « θρησκευτικὰ καθήκοντα » καὶ στὴν ὑπόλοιπὴ ζωὴ τῆς κάθε ἡμέρας ξεχνᾶμε τὸ Θεό. Ἀλλὰ ἡ ζωὴ εἶναι ἐνιαία, δὲν χωρίζεται. Δὲν ὑπάρχει κανένα ἐργαστήριο, κανένα γραφεῖο, κανένα ἐργοστάσιο, ὅπου μπορούμε νὰ ζοῦμε καὶ νὰ ἐργαζόμαστε μακριὰ ἀπὸ τὸ βλέμμα τοῦ Θεοῦ. Ἐἴτε εἶσαι ἐργάτης, τεχνίτης, ἀγρότης, καλλιτέχνης, πολιτικός, ἔμπορος. Ποτὲ δὲν μπορείς νὰ πεῖς: ἡ δουλειὰ εἶναι δουλειὰ, ἡ ἡ τέχνη εἶναι τέχνη, ἡ τὸ ἐμπόριο εἶναι ἐμπόριο, ἡ ἡ πολιτικὴ εἶναι πολιτικὴ. Δὲν μπορείς νὰ πεῖς δηλ. πὼς αὐτὰ δὲν ἔχουν σχέση μὲ τὸ Θεό. Ἡ θρησκεία δὲν ἔχει σ' αὐτὰ λόγο. Γιατί δὲν ὑπάρχει περιοχὴ τῆς ζωῆς μας, ποὺ μπορεί νὰ εἶναι ἄσχετη μὲ τὸ Θεό. Ἀκόμη καὶ οἱ ὑλικές καὶ οἱ καθημερινές ἀπασχολήσεις μας πρέπει νὰ ἐξαγιαζόνται « διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως », ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος.

Βέβαια, ἡ ἐγγύτητά μας μὲ τὸ Θεὸ δὲν πρέπει νὰ μᾶς κάνει νὰ χάνουμε τὴν ἐπαφὴ μας μὲ τὴν πραγματικότητα. Δὲν μπορούμε δηλ. νὰ ὑποκαθιστοῦμε τὴν φροντίδα γιὰ τὸ σῶμα μὲ τὴν φροντίδα τῆς ψυχῆς. Δηλ. δὲν μπορούμε π.χ. σ' ἓνα πεινασμένο νὰ προσφέρουμε ἀντὶ ψωμί, ὠραία, εὐσεβῆ λόγια. Θὰ εἶναι σὰν νὰ τοῦ δίνουμε πέτρες. Ἐπίσης γιὰ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ ἴδιος υπεύθυνος καὶ πρέπει νὰ ἐνεργήσει ὁ ἴδιος, δὲν πρέπει νὰ τὸ ἐπιφορτίζει, κατὰ κάποιον τρόπο, στὸ Θεό. Δὲν μπορούμε μὲ τὸ πρόσχημα τῆς προσευχῆς νὰ ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ τὴν ἐργασία μας, ποὺ μ' αὐτὴν κερδίζουμε τὸ ψωμί μας μὲ τὴν εὐρύτερη ἔννοια. Ἡ αἰωνιότητα, γιὰ τὴν ὁποία μᾶς μιλάει τὸ Εὐαγγέλιο, δὲν καταργεῖ τὸ χρόνο. Ἡ σκέψη τοῦ ὀριστικοῦ μας μέλλοντος, κοντὰ στὸ Θεό, δὲν αἶρει τὴν ἀξία τοῦ σήμερα καὶ τοῦ αὔριο. Δὲν μπορούμε ν' ἀδιαφοροῦμε γι' αὐτὴν τὴν νηφάλια ἀντιμετώπιση τῆς

τιος Μπραντσανίγωφ (1807 - 1867) καὶ ὁ ἐπίσκοπος Θεοφάνης ὁ Ἑγγλειστος (1815 - 1894).

— Γιὰ νὰ μὴν ἀναφέρουμε πολλὰ ὀνόματα, σημειώ-
νουμε ἀπλῶς ὅτι ὑπάρχει δωδεκάτοιο ἔργο μὲ μονα-
δικὸ ἀντικείμενο τὶς μεγάλες πνευματικὲς προσωπικό-
τητες τοῦ 18ου καὶ 19ου αἰῶνος, δείγμα τοῦ πόσο πολ-
λοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι ποὺ χρησιμοποιοῦντο ἀπὸ τὸν Θεὸ
γιὰ τὴν στερέωση τοῦ λαοῦ Του στὴν πίστι.

— Ἀλλὰ τὸν σημαντικώτερο ρόλο ἔπαιξαν οἱ δύο
συγγραφεῖς τῆς ρωσικῆς ὀρθόδοξου εὐσεβείας, ὁ ἀσκη-

τῆς καὶ ἔγγλειστος ὁσίου Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ (1759 -
1833) καὶ ὁ ἔγγαμος πρεσβύτερος καὶ κοινωνικὸς ἐρ-
γάτης πατήρ Ἰωάννης τῆς Κρονστανδῆς (1829 - 1908).

Μὲ τὴ λατρευτικὴ ζωὴ γενικῶς καὶ μὲ τὴ μυστη-
ριακὴ ζωὴ εἰδικώτερα, καθὼς καὶ μὲ τὴν καλλιέργεια
διαπροσωπικῆς σχέσεως τοῦ ἀτόμου μὲ τὸν Θεό, ἀφυ-
πνίσθηκε καὶ διατηρήθηκε μέχρι σήμερα ἡ ὀρθόδοξος
πίστις στὸν ρωσικὸ λαό.

(Συνεχίζεται)

γήινης, χρονικῆς πραγματικότητας, νομίζοντας ὅτι μὲ δῆθεν εὐσεβῆ φληναφήματα, φέρουμε τὴν πραγματικότητα κοντὰ στὸ Θεό, ἐνῶ παραγνωρίζουμε καὶ τῶν δύο τὴν ἀξία. Ἀκριβῶς τὸ αἴτημα: «Τὸν ἄρτον ἡμῶν...» μᾶς καλεῖ νὰ παίρνομε στὰ σοβαρὰ τὴν καθημερινὴ πραγματικότητα μέσα στὴν ὁποία ζοῦμε καὶ νὰ τὴν συσχετίζουμε μὲ τὸ Θεό. Ἀλλοιῶς οἱ δύο αὐτὲς πραγματικότητες, δηλ. ἡ ζωὴ μας ἀπ' τὴ μιὰ καὶ ὁ Θεὸς ἀπ' τὴν ἄλλη, ἀκολουθοῦν ἕνα δρόμο παράλληλο. Μένει δηλ. ἄσχετο τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ ψωμί μὲ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ Θεό. Ἡ σκέπη τοῦ Θεοῦ συνοδεύει σὰν ἕνα διακοσμητικὸ στοιχεῖο τὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς μας. Καὶ θυμόμαστε τὸ Θεὸ μόνο σὲ ἔκτακτες περιστάσεις. Ἐνῶ μιὰ πραγματικὴ καὶ συνειδητὴ συνάντησή μας μὲ τὸ Θεὸ πρέπει νὰ γίνεται, ὄχι μόνο σὲ ἔκτακτες στιγμές, ἀλλὰ στὶς αὐτονόητες καταστάσεις τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς.

Ἄλλὰ τί εἶναι αὐτονόητο, ὅταν κι αὐτὸ τὸ ψωμί, ποῦ εἶναι σύμβολο τῆς σωματικότητας καὶ τῆς καθημερινότητας τῆς ὑπάρξεώς μας, πρέπει νὰ τὸ συσχετίζουμε μὲ τὸν Θεό; Πραγματικά, πρέπει νὰ σταματήσουμε νὰ βλέπομε πολλὰ πράγματα τῆς ζωῆς μας σὰν αὐτονόητα, γιατί ἔτσι δὲν μποροῦμε νὰ καταλάβουμε τὸ νόμμά τους. Δὲν ἀκοῦμε τί θέλουν νὰ μᾶς ποῦν. Αὐτὸ εἶναι ἕνα σύμπτωμα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, ποῦ ζεῖ μέσα σ' ἕνα κόσμο χωρὶς νὰ τὸν καταλαβαίνει. Καὶ οὔτε ἀκοῦει τὰ μηνύματα, ποῦ θέλουν νὰ τὸν φθάσουν, οὔτε ὁ ἴδιος ἔχει κάτι νὰ πεῖ. Ἐνῶ ὅσο πιὸ ξύπνια, ἀνοικτὴ, εὐήκοη εἶναι ἡ καρδιά μας, τόσο πιὸ σπουδαῖος καὶ πολυσήμαντος γίνεται ὁ κόσμος γύρω μας. Καὶ τὸ ψωμί ἀκόμη τότε παύει νὰ εἶναι ἀπλῶς ἕνα φυσικὸ - χημικὸ προϊόν, ἕνα μέσο διατροφῆς καὶ ἀπολαύσεως καὶ γίνεται ἕνα ζωντανὸ σύμβολο τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ποῦ μᾶς θυμίζει τὸ «οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐν παντὶ ρήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ» (Ματθ. δ' 4). Ἐτσι συσχετίζεται καὶ τὸ ψωμί μὲ τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ.

Καὶ τὰ δύο θέλουν νὰ μᾶς θρέψουν σωστὰ καὶ ἰσορροπα.

Τὸ αἴτημα, λοιπόν, «τὸν ἄρτον ἡμῶν...» μᾶς θυμίζει ὅτι εἴμαστε ὄντα ζωντανά, ποῦ πεινώμε. Καὶ δὲν πεινώμε μόνο γιὰ ψωμί, ἀλλὰ ἔχομε καὶ «λιμὸν τοῦ ἀκούσαι λόγον Κυρίου». Ὅ,τι ζεῖ ἔχει ἀνάγκες. Εἶναι ἄσχημο νὰ μὴ μποροῦμε νὰ χορτάσουμε τὴν πείνα μας. Ἀλλὰ εἶναι ἀκόμη πιὸ ἄσχημο, ὅταν δὲν νοιώθουμε καμμιά πείνα πιά. Καὶ δυστυχῶς ζοῦμε σὲ μιὰ ἐποχῇ, ποῦ πολλοὶ —λαοὶ δλόκληροι— πεινᾶνε καὶ ἄλλοι εἶναι τόσο χορτάτοι, ὥστε δὲν νοιώθουν καμμιά πείνα. Δὲν νοιώθουν τὴν πείνα τῆς δικαιοσύνης, τὴν πείνα τῆς ἀλήθειας, τὴν πείνα τῆς ἀγάπης, δηλ. τὴν πείνα τοῦ Θεοῦ. Εἶναι χορτάτοι —κεκορεσμένοι ὕλικα— ἀλλὰ αὐτὸς ὁ ὕλικός τους κόρος δὲν μπορεῖ νὰ καλύψει τὴν ψυχικὴ τους κορυφότητα, σκληρότητα, ἀδιαφορία, ἔνδεια. Τὸ αἴτημα, λοιπόν, αὐτὸ μᾶς θυμίζει ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι γύρω μας, ποῦ καὶ αὐτοὶ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὸν «ἄρτον». Καὶ «ἄρτος» δὲν σημαίνει ἀπλῶς ψωμί. Σημαίνει τροφή, μόρφωση, ἀσφάλεια, πρόνοια.

Ἐτσι τὸ αἴτημα αὐτὸ τῆς Κυριακῆς προσευχῆς συσχετίζει δλόκληρη τὴ ζωὴ μας μὲ τὸ Θεό. Συσχετίζει τὸ ψωμί μας μὲ τὸ Θεό. Τὶς ὕλικές μας ἀνάγκες, τὴν καθημερινὴ μας πραγματικότητα μὲ τὸ Θεό. Ἐτσι ἡ πίστις μας γίνεται συγκεκριμένη. Μᾶς συσχετίζει ἀκόμη μὲ τοὺς ἀνθρώπους γύρω μας. Ἐτσι ἀποδεικνύεται ἡ ἀγάπη μας. Μᾶς συσχετίζει μὲ τὸ χρόνο, μὲ τὸ βῆμα ἀπὸ τὸ σήμερον —«δὸς ἡμῖν σήμερον» λέμε— πρὸς τὸ αὔριον. Ἐτσι ἀκτινοβολεῖ ἡ ἐλπὶς. Συγκεκριμένη πίστις, πραγματικὴ ἀγάπη, βεβαία ἐλπίδα. Δηλ. αὐτὸ τὸ «ὕλικό» αἴτημα ἀνεβάζει τὴν ποιότητα τῆς ζωῆς μας. Τὴν ἀνεβάζει στὸ Θεό. Καὶ στὴ ζωὴ μας κατεβάζει τὸ Θεό. Ἐτσι ἡ ζωὴ μας δὲν χωρίζεται σὲ στεγανά, ἀλλὰ γίνεται ἐνιαία, ἰσορροπημένη, ἐξαγιασμένη.

(Συνεχίζεται)

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ

τοῦ ψυχωφελεστάτου καὶ θαυμαστοῦ βιβλίου
ὀνομαζομένου

ΠΕΡΙ ΜΙΜΗΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

μὲ στόχασες πνευματικὰς καὶ κατάνυξις
εἰς κάθε κεφάλαιον

Ἡ «Μίμησις» αὐτὴ τοῦ Χριστοῦ διαφέρει θεατικῶς ἀπὸ ὅλες τὶς μέχρι τώρα μεταφράσεις εἰς τὴν ἑλληνικὴν. Εἶναι ἡ πληρεστέρα, ἀπὸ ὀρθοδόξου ἐπόψεως.

Ἀνατύπωσις καλαίσθητος κατὰ τὸ πρωτότυπον ἐκδόσεως Ἐνετίας, ἔτους 1770. Μὲ ἔγκρισιν καὶ εὐλογίαν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας μας.

Σελίδες 532, ἐξώφυλλον εἰς τετραχρωμίαν, δρχ. 650 (πλέον ταχυδρομικὰ).

Κεντρικὴ διάθεσις: Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἰασιῶν 1, 115 21 Ἀθήνα, τηλ. 722.8008.

«ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΘΝΗ»

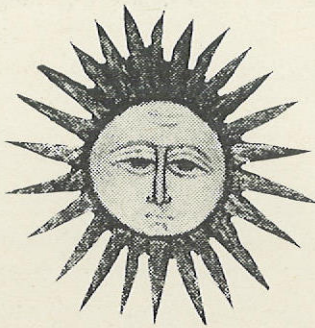
Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία μὲ τὸ εἰδικὸ ἱεραποστολικὸ περιοδικὸ «Πάντα τὰ Ἐθνη»

★ πληροφορεῖ ὑπεύθυνα γιὰ τὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο ποῦ ἀσκεῖ σήμερον ἡ ὀρθόδοξη Ἐκκλησία,

★ περιγράφει τὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖο ἀσκεῖται ἡ ἱεραποστολή.

Ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ ἐγγραφοῦν συνδρομητὲς μποροῦν νὰ στείλουν τὴν ἐτήσια συνδρομὴ τους (300 δρχ.) στὴ διεύθυνση:

Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Πάντα τὰ Ἐθνη», Ἰω. Γενναδίου 14, 115 21 Ἀθήνα. Τηλ. 7212.112.

ΑΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΣΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ(*)

Τοῦ κ. LUCIEN MORREN

Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λουβαίν

Προφανῶς σ' ὅλες τὶς γλῶσσες τοῦ κόσμου, ἡ ἕμορφη λέξη «φῶς» μπορεῖ νὰ ἐκληφθεῖ μὲ δύο ἐκδοχές: ἀφενὸς μὲ ἔννοια πρωταρχικῆ, φυσικὴ καὶ ἀφετέρου μὲ πνευματοποιημένη ἔννοια, δηλαδὴ μὲ τὴν ἔννοια μιᾶς διάνοιξης τῆς νοήσεως. Καὶ στὸν ἀνωτέρω τίτλο, ὅπου βλέπουμε συντροφιασμένους τοὺς ἄρους «φῶς» καὶ «μυστήριον», θὰ πρίστει κανεὶς αὐθόρμητα, λόγω αὐτῆς τῆς γειννιάσεως, πὼς ὁ πρῶτος θὰ ἐκλήφθεῖ μὲ τὴν πνευματικὴ του ἔννοια. Πλὴν, δὲ θὰ συμβεῖ κάτι τέτοιο: τὸ σημεῖο ἐκκίνησής μας θὰ στηριχθεῖ στὴ Φυσικὴ.

Ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν πρέπει ἀμέσως νὰ καθησυχάσουμε τὸν ἀναγνώστη πού θὰ μπορούσε νὰ δοκιμάσει εὐλογία ἀνησυχία. Πράγματι, τὸ νὰ συνταιριάζουμε ἔτσι μιὰ φυσικὴ πλευρὰ μὲ τὸ μυστήριον, οὐσιωδῶς θρησκευτικῆς διάστασης, δὲ σημαίνει νὰ μπερδεύουμε ἀπερίσκεπτα τὸ κοσμικὸ μὲ τὸ ἱερὸ ἢ τοῦλάχιστον, νὰ διατρέχουμε τὸν κίνδυνον τοῦ πάσης θυσίας ἐξαρμονισμοῦ (concordisme).

Ἄς δηλώσουμε ἀμέσως, πὼς παρόμοιος φόβος δὲν θὰ ἔχει ἀντίκρουσμα. Ὁ πιστὸς ἐπιστήμονας πού γράφει τοῦτες τὶς γραμμές, ἐκφράζει τὸν πῶς μεγάλο σεβασμὸν γιὰ τὶς διακρίσεις πού ἐπιβάλλονται ἀνάμεσα στὴ φύση καὶ τὴν ὑπερφύση καὶ θὰ ἔαν ὁ πρῶτος πού θ' ἀπέκρουε ἀπαράδεκτες συγχύσεις. Ἀντίθετα αὐτὸ πού θὰ ζητήσει εἶναι νὰ διατηροῦμε παρούσα στὸ πνεῦμα μας μιὰ ἔννοια πού ἔχει λαμπρὴ ἱστορία μέσα στὴ θεολογικὴ παράδοση: τὴν ἔννοια τῆς ἀ ν α λ ο -

γίας, χάρις στὴν ὁποία μποροῦν νὰ οἰκοδομηθοῦν συμπλησιασμοὶ μὲ πλήρη σεβασμὸ τῆς διάκρισης τῶν ἐπιπέδων. Ἐπιτρέπει νὰ θέτουμε ἀντιμέτωπα χωρὶς νὰ συγχέουμε.

Ὡστόσο, πρὶν ἔρθουμε σ' αὐτὲς τὶς ἀναλογίες, μᾶς χρειάζεται νὰ παρουσιάσουμε αὐτὸ τοῦτο τὸ ὑπόβαθρον, πάνω στὸ ὁποῖο θὰ θεμελιωθοῦν, δηλαδὴ τὴ συμπληρωματικότητά. Κάνοντάς το, ὀφείλουμε ν' ἀναλάβουμε μιὰ μικρὴ περιήγηση στὸ χῶρον τῆς σύγχρονης Φυσικῆς... καὶ νὰ μας πάλι μπροστὰ σὲ φόβους πού πρέπει νὰ διασκεδάσουμε! Ἄς καθησυχάσει ὅμως ὁ μὴ ἐπιστήμονας ἀναγνώστης: γιὰ νὰ διαπραγματευτοῦμε τὸ θέμα, δὲν εἶναι καθόλου ἀναγκαῖο νὰ ξανοιχτοῦμε σὲ ἐρμητικὲς νοητικὲς θεωρήσεις — καὶ ἡ γλῶσσα θὰ παραμείνει ἀπλή. Καὶ θὰ μπορέσει νὰ παραμείνει ἀπλή, γιὰ τὴν ζῶμε ὅλοι μας σὲ μιὰ ἐποχὴ πού κυριαρχεῖται ἀπ' τὶς ἐπιστῆμες καὶ τὴν τεχνικὴ καὶ γιὰ τὴν ὥς ἐκ τούτου, ὀρισμένες στοιχειώδεις ἐπιστημονικὲς ἔννοιες ὅπως ἡλεκτρόνια, κύματα ἢ σωμάτια, ἔχουν ἐκλαϊκευτεῖ σὲ τέτοιο βαθμό, ὥστε εἰσῆλθαι στὸ τρέχον πολιτιστικὸ λεξιλόγιον.

1. Ἡ συμπληρωματικότητά στὴ φύση

Ἡ ἔννοια τῆς συμπληρωματικότητος γεννιέται στὴ Φυσικὴ, στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας καὶ βρῖσκει τὴν ἀπαρχὴ τῆς στὴ μελέτη τοῦ φωτός. Αὐτὸ — ἐδῶ, τὸ καταλαβαίνει κανεὶς, γοῆτεσε πάντοτε πολυάριθμοι ἐπιστήμονες, καὶ γιὰ πολὺ καιρὸ ἀναρωτιόντουσαν σχετικὰ μὲ τὴ φύση του. Ὁ Νεύτων τὸ φαντάζονταν ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ μικροὺς κόκκους, ἀπὸ ταχυκίνητα σωμάτια· ὁ Huyghens, ἀντίθετα, τὸ ἔβλεπε κυματοειδές, κατ' εἰκόνα τῶν ἐξαπλούμενων κυμάτων.

Αὐτὴ ἡ δευτέρη ἀκριβῶς ἐρμηνεία εἶναι ἐκείνη πού θοιάρβευσε, ὅταν, στὴ διάρκεια τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ 19ου αἰῶνα, τὰ πειράματα τοῦ Frensel πάνω στὶς ἀλληλεπιδράσεις, ἐπείσαν τοὺς πάντες ὅτι τὸ φῶς ἦταν ἓνα φαινόμενο κυματοειδοῦς φύσεως, ἓνα σύνολο κυμάτων πού τὸ καθένα τους χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰ συχνότητα (ὀνομάζουμε «συχνότητα» τὸν ἀριθμὸ τῶν κυμάτων πού διέρχονται ἀπὸ ἓνα σημεῖο τῆς διαδρομῆς μέσα σ' ἓνα δευτερόλεπτο).

Ἄς διατρέξουμε ὅμως μὲ μεγάλα βήματα τὴν ἱστορία. Μερικὲς δεκαετίες ἀργότερα, εἶδαν τὸ φῶς

* Τὴ δημοσίευση τοῦ παρόντος ἄρθρου ἀναγγείλαμε στὸ τεῦχος 1/15 Δεκεμβρίου 1986, σ. 367. Τὸ κείμενο μετάφρασε ὁ θεολόγος καθηγητὴς κ. Στάθης Γιαννῆς πού ἔχει σπουδάσει Φιλοσοφία στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λουβαίν. Τὸ ἄρθρον ἀποτελεῖ μιὰ πολύτιμη συμβολὴ στὸ διάλογο πίστεως καὶ ἐπιστήμης. Ὁ συγγραφέας εἶναι διατεθειμένος νὰ ἀπαντήσει σὲ ἐρωτήματα τῶν ἀναγνοστών. Τὸ ἐλληνικὸ κοινὸ εἶναι ἤδη εὐαισθητοποιημένο σ' ἓνα τέτοιο διάλογο. Ἡ ἀπήχηση πού βρῆκαν τὰ ὑπ' ἀριθ. 17 καὶ 18 τεύχη τὰ ἀφιερωμένα στὴν κριτικὴ διερεύνηση πίστεως καὶ ἐπιστήμης τοῦ περιοδικοῦ «Σύναξη» (Ἰανουάριος-Μάρτιος, Ἀπρίλιος-Ἰούνιος 1986), τὰ Δύο κείμενα περὶ ἐπιστήμης (ἐκδόση τοῦ ἴδιου περιοδικοῦ μέσα στὸ 1986) καθὼς καὶ ἡ διδακτορικὴ διατριβὴ τοῦ Λέκτορα τοῦ Τμήματος Ποιμαντικῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Παν. Ἀθηνῶν κ. Μάριου Μπέγγου, Διὰ λεκτικὴ φυσικὴ καὶ ἐσχατολογικὴ θεολογία, Ὁ σύγχρονος φιλοσοφικὸς διάλογος Φυσικῆς καὶ Θεολογίας ἐπὶ τῆ βάσει τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τοῦ Βέρνερ Χάιζενμπεργκ, Ἀθήνα 1985, 361 σ. μαρτυροῦν γιὰ τὸ αὐξημένο ἐνδιαφέρον (Α.Μ.Σ.).

Άλλα πειράματα (πάνω στη φωτοηλεκτρική ενέργεια ή την δια του φωτός έκλυση ηλεκτρονίων εκτός της ύλης), των οποίων ο χαρακτήρας ήταν τέτοιος, ώστε να μη τους ταιριάζει καθόλου ή κυματοειδής υπόθεση. Ο Einstein, πρώτος, διατύπωσε το 1905 ένα νόμο, στον οποίο ανταποκρίνονταν τα πειράματα αυτά με ακριβή τρόπο, αλλά με τίμημα την πλήρη ανατροπή όλων των προγενέστερων αντιλήψεων. Αυτός ο νόμος συνεπάγονταν πράγματι, ότι το φως δρούσε δια μικρών πακέτων, με άλλα λόγια ότι συντίθετο από κόκκους, από σωματίδια (όπως το είχε σκεφθεί ο Νεύτων!). Και η προφάνεια σε παρόμοιες περιπτώσεις ήταν τέτοια, ώστε η ιδέα επεβλήθη γρήγορα: γνωρίζουμε έκτοτε αυτούς τους κόκκους φωτός με το όνομα «φωτόνια».

Έν τούτοις, αυτές οι νέες θεωρήσεις δεν έναρμονίζονταν καθόλου με τα παλαιά πειράματα του Frensel, εις τρόπον ώστε η αξιολογούμενη αυτή πρόοδος των γνώσεών μας συνοδεύτηκε παραδόξως στους φυσικούς από μια πολύ έκδηλη δυσφορία. Διότι, αν έπρεπε να βλέπουν το φως άλλοτε σαν κύματα, άλλοτε σαν σωματίδια, σύμφωνα με το είδος των πραγματοποιηθέντων πειραμάτων, έπρεπε ασφαλώς ν' αντιληφθούν πως αυτές οι δύο παραστάσεις ήταν ασυμβίβαστες: ένα σωματίο είναι μια πραγματικότητα εν χώρῳ, όπου, έξ' εαυτής, είναι ξένη ή έννοια της συχνότητας: ένα κύμα, αντίθετα, είναι μια πραγματικότητα ουσιαστικῶς διάχυτη στην όποια ή έννοια της συχνότητας είναι αναγκαιῶς συναρτημένη! Πῶς να συννενοηθούν, πῶς να συλλάβουν μια παρόμοια κατάσταση, όπου έννοιες φαινομενικῶς αντιφατικῆς ὀφείλουν εν τούτοις να ἐφαρμοσθοῦν στην ίδια πραγματικότητα;

Όμως, για τον άνθρωπο, ένα αίνιγμα είναι μαζί και πρόκληση. Και ιδού ότι, κάπου 20 χρόνια αργότερα, στὰ 1924, ὁ Louis de Broglie, στὴ μνημειώδη ἐργασία του, τόλμησε νὰ συνταιριάσει τις δύο ἀπεικονίσεις μέσα σ' ἕνα ἐνιαῖο μαθηματικὸ τύπο. Παρὰ ταῦτα τὸ αἶσθημα δυσφορίας δὲ διαλύθηκε παρὰ μερικῶτα: γιατί, ἂν οἱ δύο ὄψεις, ἡ σωματοειδὴς καὶ ἡ κυματοειδὴς, εἶναι τώρα καλοταιριασμένες μέσα στὸν ἴδιο μαθηματικὸ τύπο, δὲν εἶναι παρὰ ἐκεῖ μονάχα ποὺ συνταιριάζονται καὶ καθόλου στίς παραστάσεις μας. Αὐτὲς — ἐδῶ παραμένουν τὸ ἴδιο ἀσυμφιλίωτες. Εἰς τρόπον ὥστε μπορούμε μᾶλλον νὰ ποῦμε, πῶς τὸ αἶσθημα δυσφορίας ἄλλαξε πρόσωπο: συνίστατο πρὶν στὸ ἐρώτημα ἂν τὸ φῶς ἦταν κύμα ἢ σωματίδιο, ἐδράζεται τώρα στὴ γνώση ὅτι εἶναι ἐν ταῦτῳ κύμα καὶ σωματίδιο, εἰς πείσμα τοῦ παραμένουτος ἀσυμβίβαστου τῶν ἀπεικονίσεων. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀντικατάσταση τοῦ συνδέσμου ἢ ἀπὸ τὸν σύνδεσμο καὶ αὐξήσε τελικῶς τὴν ἔνταση τοῦ παραδόξου καὶ συνέβαλε μεγάλως στὸ νὰ ὠθήσει τοὺς σύγχρονους φυσικοὺς νὰ θέσουν ὑπὸ βαθεῖα ἀμφισβήτηση αὐτὴ τούτη τὴν έννοια τῆς παράστασης. Τόσο μᾶλλον — καὶ ἡ παρατήρηση εἶναι πολὺ σημαντικὴ — καθόσον οἱ νέες θεωρήσεις δὲν έννοοῦν νὰ περιορίζονται σὲ μόνη τὴν περίπτωσι τοῦ φωτός. Ὁ μαθηματικὸς φορμαλισμὸς ποὺ προτάθηκε ἀπὸ τὸν

de Broglie, ὄφειλε, κατὰ τὴν ἀντίληψή του, νὰ ἐπεκταθεῖ στίς λοιπὲς στοιχειώδεις πραγματικότητες τῆς Φυσικῆς, ἰδίως σ' αὐτὲς ποὺ, ὅπως τὸ ηλεκτρόνιο, θεωροῦνταν ὡς τυπικὰ σωματοειδεῖς. Καὶ τὸ πείραμα δὲν ἄργησε νὰ δικαιώσει αὐτὴ τὴν τόλμηρὴ ἀντίληψη: σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις, ηλεκτρόνια συμπεριφέρονταν ὡς κύμα! Ἔτσι, ἡ διχοτόμηση κύμα-σωμάτιο ἀποδεικνύονταν νὰ εἶναι θεμελιώδης συνιστώσα τῶν πρώτων στοιχείων τῆς φύσεως.

Αὐτὴ ἡ σύνθεσι δύο ἀντιφατικῶν ὄψεων μέσα στὴν ἴδια πραγματικότητα ὀνομάζεται «συμπληρωματικὸτητα». Καὶ τὸ πρῶτο δίδαγμα ποὺ ἀρβεται κανεὶς ἀπ' αὐτό, εἶναι ἡ ἐγκατάλειψη τῆς λογικῆς ἐκείνης ἀρχῆς ποὺ κυριαρχοῦσε μέχρι τῆ στιγμῆς αὐτῆς σ' ὀλόκληρη τὴν ἐπιστήμη, ὅτι δηλαδὴ γνώσι καὶ διαύγεια παραστάσεως πηγαινούν μαζί. Διότι, νὰ ποὺ τὸ αίνιγμα ἔρχεται νὰ φυτρώσει στὴν καρδιὰ τὴν ἴδια τῆς γνώσεως, με τὴν εὐκαιρία μιᾶς ἀπ' τις μεγαλύτερες κατακτήσεις της. Ἄλλ' ἀπ' αὐτό τὸ πρῶτο μᾶθημα, ἀπορρέει ἀμέσως ἕνα ἄλλο, δηλαδὴ τὸ νὰ ἐντυπώσουμε καλλίτερα στὸ μυαλό μας τὴν έννοια τῶν ὀρίων μας, ὅπως θαυμάσια τὸ ἐκφράζει ὁ ἴδιος ὁ de Broglie ὅταν μᾶς δηλώνει: «Δὲν εἶναι καθόλου προφανές, ὅτι μπορούμε νὰ περιγράψουμε μιὰ φυσικὴ πραγματικότητα με τὴ βοήθεια μιᾶς μονάχα εἰκόνας ἢ μιᾶς μονάχα έννοιας τοῦ πνεύματός μας», ἢ ἀκόμη οἱ δύο ὄψεις, ἡ κυματοειδὴς καὶ ἡ σωματοειδὴς, εἶναι ὅπως οἱ πλευρὲς ἐνὸς ἀντικειμένου ποὺ δὲν, μπορεῖ κανεὶς νὰ κατοπτρεύσει ταυτόχρονα καὶ ποὺ πρέπει ἐπομένως νὰ δεῖ τὴ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη με τὴ σειρά γιὰ νὰ τὸ περιγράψει πλήρως¹. Ἀντιλαμβανόμεστε ἔτσι, ὅτι ἡ συμπληρωματικὸτητα μᾶς δίνει ἕνα μᾶθημα ταπεινώσεως καὶ ἀρχίζουμε ἔτσι νὰ διαβλέπουμε πῶς μᾶς κατευθύνει σὲ μιὰ πνευματικὴ πλευρά.

Ἄλλ' ἂς μὴ προτρέχουμε. Διότι ἡ ἰσχὺς τῆς συμπληρωματικῆς ἀπέχει πολὺ ἀπ' τὸ νὰ περιορίζεται σὲ μόνον τὸ ἐπίπεδο τῆς Φυσικῆς τῶν στοιχειῶδων ὄντοτήτων. Ἀνακαλύπτουμε, πράγματι, ὅλο καὶ καλλίτερα, πῶς ἕνας δίπλα εἰς ἕνα χαρακτηρισμός, χαρακτηρισμὸς ποὺ συνιστᾷ ἀκριβῶς τὸν πυρῆνα τῆς πραγματικῆς, βεβαιώνεται σήμερα σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα τοῦ ὄντος — ἐφόσον, έννοεῖται, δεχθοῦμε πῶς ἡ συμπληρωματικὸτητα συναντᾶται ἐκεῖ με τρόπους ποὺ προσιδιάζουν στὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ τὰ ἐπίπεδα.

Ἦδη, οἱ στοιχειώδεις ὄντοτητες δὲν μποροῦν νὰ συννενοηθοῦν γιὰ νὰ συστήσουν ἄτομα καὶ μόρια, παρὰ χάρις στίς ἀλληλεπιδράσεις, πρᾶγμα ποὺ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ διακρίνουμε, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, μιὰ πλευρὰ ὑλικῆς («υπόβάθρου») (substrat) καὶ μιὰ πλευρὰ διαμόρφωσης (information) ποὺ συνδέεται με τὴν ὁμοιότητα, τὴ μόνη θύρα ποὺ ὀδηγεῖ σὲ πιὸ πολύπλοκες («μορφές»). Ἄλλ' ἡ ὁδὸς γιὰ τὴν πολυπλοκότητα συνεχίζεται πάντοτε δίπλευρη. Στὸν βιολογικὸ κόσμο, αὐτὸ ποὺ, ἀπ' τὰ στοιχειώδη κίβλας στάδια τῆς ζωῆς, προσδίδει στοὺς βιολογικοὺς «ὀργανισμοὺς» χαρακτηρισμὸν νὰ ὑπαχθεῖ στὸν ἀδρανῆ κόσμο, εἶναι ἡ συμπληρωματικὸτητα ἀνάμεσα στὰ μοριακὰ ὑλικὰ καὶ στὴ μορφοποιητικὴ ὀργάνωση. Με τὴν

ἐξελικτική πρόοδος, αὐτὴ ἢ πλευρὰ σχηματισμοῦ μορφῶν μεταβάλλεται σὲ ψυχισμό. Ἡ Βιολογία, ἐπιστήμη συγκριτικὰ νέα καὶ μὲ ἀντικείμενο διαφοροτικὰ ἐπισηφάλας (redoutable) ἀπ' ὅ,τι ἐκεῖνο τῆς Φυσικῆς, δὲν ἔφτασε ἀκόμη, ἔστω καὶ μακρόθεν, νὰ μπορεῖ νὰ θεμελιώσῃ ἓνα φορμαλισμένο δεσμὸ ἀνάμεσα στοὺς δύο αὐτοὺς πόλους· ἀναμένει πάντα τὸν de Broglie τῆς. Ἡ ἴδια ὅμως ἢ ὑπαρξὴ τῶν δύο αὐτῶν πόλων μοιάζει δύσκολα ἀμφισβητήσιμη. "Ὅπως τὸ λέει προπάντων ὁ Grassé, μιὰ θεώρηση ποὺ ἐννοεῖ νὰ ἀναγᾶγει ἀποκλειστικὰ σὲ μιὰ μόνον πλευρὰ τὸν βιολογικὸ κόσμον, ἀδυνατεῖ νὰ καταλάβῃ πέρα γιὰ πέρα τὸ ἔμβιον ὄν.

Ἐπὶ πλέον, ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ἀποτελοῦμε ἐκφάνση τοῦ ἐμβίου ὄντος καὶ κατὰ συνέπεια θὰ βροῦμε στὴν ἔρευνα τοῦ ἑαυτοῦ μας τὸ πιὸ κραυγαλέο σχετικὰ ἔρεισμα. Στὸ ἐπίπεδόν μας, ἡ συμπληρωματικότητὰ ἀνάμεσα στὴν ζωικότητα καὶ στὸ πνεῦμα ἐπιβάλλεται πράγματι σὲ τέτοιο βαθμὸ, ὥστε ὁ ἄνθρωπος ἀρχικὰ ὀδηγήθηκε σὲ μιὰ δυαλιστικὴ ἀντίληψη ὅσον ἀφορᾷ στὸ ὑποκείμενό του. Δυαλιστικὴ ἀντίληψη ποὺ ξεπηδάει ἀπὸ μιὰ ἐντονότατη συνειδήση πὼς ἡ σκέψη δὲν μπορεῖ ἀπλᾶ νὰ ἀναχθεῖ σὲ ὕλικὴ διεργασία, ὅποια κι' ἂν εἶναι αὐτή. Ἐν τούτοις, γινόμεστε ὅλο καὶ πιὸ πολὺ εὐαίσθητοι στὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐδῶ κάτω καμιὰ ἄσκηση τῆς σκέψεως χωρὶς ἐγκέφαλον, δηλαδὴ χωρὶς ὕλικὴ ὀργάνωση. "Ἄν ἡ συνειδήση ἀδυνατεῖ νὰ ἀναχθεῖ στὸ σῶμα, ἀδυνατεῖ ἐξ ἴσου νὰ χωριστεῖ ἀπὸ αὐτό. Ὁ «σκεπτόμενος κάλαμος» εἶναι ἀδιδαιρέτως κάλαμος καὶ ἰ σκεπτόμενος, ἀδιαλύτως ἔνας.

Εἶναι λοιπὸν γιὰ ἓνα ἐπιπλέον λόγον ἀξιοσημείωτον νὰ παρατηρήσουμε αὐτὴ τὴ σύγκλιση τῆς κινήσεως τῶν ιδεῶν πρὸς μιὰ συμπληρωματικὴ δομοσυγκρότηση σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα: εἶναι ἡ ἐποχὴ ποὺ βλέπει τὴν ἀπόρριψήν γιὰ τὸν ἄνθρωπον ἑνὸς διαιρετικοῦ δυαλισμοῦ, ὑπογραμμίζοντας ὅλο καὶ πιὸ πολὺ — καὶ δικαίως — τὴν ἐνότητα τοῦ εἶναι, καὶ ποὺ ἀνακαλύπτει ἐξ ἄλλου τὸ διπλευρὸν χαρακτῆρα στὶς στοιχειώδεις ὀντότητες, στὶς ὁποῖες ἐφαρμόζονταν ἄλλοτε ἡ ἐνικότητα τῆς παράστασης.

"Ἐτσι, σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα, ἀπὸ πάνω ὡς κάτω, ἡ φύση μᾶς φαίνεται νὰ παρουσιάζεται σύμφωνα μὲ μιὰ συμπληρωματικὴ δομὴ, μέσα στὴν ὁποία διακρίνουμε μιὰ πλευρὰ «ὕλικον ὑπόβαθρον» καὶ μιὰ ἄλλη «διαμόρφωση» — ὅροι τῶν ὁποίων ἡ καλοθεμελιωμένη ἐφαρμογὴ ἐν προκειμένῳ καθίσταται τόσο σαφέστερη ὅσο ἀνερχόμεστε στὴν ἱεραρχία τῶν ὄντων. Ὡστόσο, ἤδη στὸ ἐπίπεδο τῶν στοιχειωδῶν ὀντοτήτων, μπορούμε νὰ συνδέσουμε τὸ σωματίδιον μὲ τὸ ὕλικὸ ὑπόβαθρον καὶ τὸ κύμα (ποὺ τὸ κατευθύνει) μὲ τὴν διαμόρφωση. Στὸ ἐπίπεδο τῶν ἀτόμων καὶ τῶν μορίων, ἡ χημικὴ συγγένεια δίνει μορφή (μορφώνει) στὶς συναθροίσεις τῶν σωματιδίων (ὕλικὸ ὑπόβαθρον). Ἄλλ' ἐκεῖ ὅπου οἱ ὅροι μας ἐφαρμόζονται μὲ ὅλο καὶ μεγαλύτερη ἐπιτυχία, εἶναι ὅταν περνοῦμε στὸ βιολογικὸν κόσμον, ὅταν δρασκελίζουμε τὸ κατώφλι τῆς Ζωῆς: ἐκεῖ, σίγουρα, μιὰ διαμορφώουσα ὀργάνωση δομοσυγκροτεῖ ἓνα ὕλικὸ ὑπόβαθρον, ποὺ ἡ ἐξέλιξις

καθιστᾷ ὅλο καὶ πολυπλοκότερον. Τέλος, δρασκελίζοντας τὸ δεῦτερον μεγάλο κατώφλι, τὸ κατώφλι τοῦ διαλογισμοῦ, δὲν ἀνακαλύπτουμε μέσα μας ἓνα πνεῦμα ποὺ διαμορφώνει τὸ ὑπόβαθρον ἐνὸς σώματος — κορωνίδας τῆς βιολογικῆς ἐξέλιξης;

"Ἐτσι, ὀλόκληρη ἡ φύση μᾶς φανερόνεται τελικὰ στὴν διαλεκτικὴ μιᾶς διαμόρφωσης κι' ἐνὸς ὕλικου ὑπόβαθρου — πλευρῆς μυστηριωδῶς ἐνωμένες στὴν ἐνότητα τοῦ κάθε ὄντος. Ἐπομένως, ὅποιος δοκιμάξῃ κάποια ἔλξη νὰ ὑπερβεῖ τὸ μεμονωμένο ἐπίπεδον τῆς ἀνάληψης, δὲ θὰ δυσκολευτεῖ νὰ καταλάβῃ τὸν πειρασμὸν ν' ἀναζητήσῃ, σὲ σφαῖρες ἀνώτερες ἀπὸ ἐκεῖνες τῆς Ἐπιστήμης, ἓνα φωτισμὸν ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ρίξῃ κάποια φῶς στὴ βαθεῖα σημασία ἐνὸς παρόμοιου θέματος.

2. Ἡ συμπληρωματικότητὰ στὰ χριστιανικὰ μυστήρια

Πηγαίνοντας πίσω στὶς ἀναμνήσεις μας, ἀνακαλύπτουμε πὼς πᾶνε σήμερον πάνω ἀπὸ 35 χρόνια ποὺ ἐντυπωσιαστήκαμε ἀπ' τὸ δομικὸ παραλληλισμὸν ποὺ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ κάνει ἀνάμεσα στὴν ἀνάγκη νὰ συνταιριάξουμε πράγματα ἀσυμβίβαστα στὴ θεώρησή μας γιὰ τὸ φυσικὸν κόσμον καὶ στὴν ἀνάγκη, στὸ χῶρον τῆς Θεολογίας, νὰ διασώσουμε γιὰ κάθε πράξιν μας τὴν κατάφαση τῆς πλήρους ἐλευθερίας μας καὶ τὴν κατάφαση τῆς θείας πρόγνωσης. Ἐπὶ ἐδῶ, τὸ ξέρομε, μιὰ ἀπ' τὶς μέγιστες θεολογικὰς δυσκολίας, ποὺ γιὰ αἰῶνες ἔθρεψε διαμάχας ἀνάμεσα σὲ στοχαστὰς. Τελικὰ, οἱ δύο καταφάσεις ὀφείλουσαν νὰ διασωθῶν, εἰς πείσμα τοῦ γεγονότος ὅτι δὲ βλέπουμε πὼς νὰ τὶς ἐναρμονίσουμε.

Σκεφτήκαμε λοιπὸν, πὼς σχετικὰ μὲ αὐτό, ἡ συμπληρωματικότητὰ ποὺ συναντᾶται στὸ χῶρον τῆς Φυσικῆς, θὰ μπορούσε νὰ παίξῃ παιδαγωγικὸν ρόλον ἀπ' τοὺς πιὸ σημαντικοὺς γιὰ τὸ σύγχρονον πνεῦμα μας. Διότι, κάνοντάς μας νὰ δεχτοῦμε στὸ ἐπίπεδον τῶν πιὸ κοσμικῶν πραγματικότητων τὴ συνάφεια ἐνοιῶν ἐκ πρώτης ὀψεως ἀντιφατικῶν, μέσα στὴν ἀνώτερη ἀλήθεια μιᾶς πιὸ περιχωρούσας ἐνότητας, δὲν μπορεῖ νὰ ἀποβεῖ «σημεῖον» προδιαθέτον τὸ πνεῦμα στὴν ἀποδοχὴν τοῦ θρησκευτικοῦ μυστηρίου, τὴ στιγμὴν ποὺ κι' αὐτὸ ἐμφανίζεται ὑπὸ μορφὴν φαινομενικῶν ἀντιφάσεων; Δὲν μᾶς ἀπομακρύνει, τὸ λιγότερον, ἀπ' τὴν ἀσυζητητὴ ἀπόρριψήν του;

Ἐδῶ βρίσκεται τὸ πρῶτον διδάγμα, τῆς συμπληρωματικότητος, ὅταν προσπελάζουμε τὴν πνευματικὴν πλευρὰν. Καὶ εἶναι ἀκόμη ἡ συμπληρωματικότητὰ ἓνα μάθημα ταπεινώσεως, γιὰτὶ μᾶς κάνει ἐκ νέου ν' ἀγγίζουμε σὰν μὲ τὰ χέρια τὸ νόημα τῶν ὀρίων μας: καθὼς δὲν πρόκειται νὰ εἰσαγάγουμε τὸ ἀντιφατικὸν στὰ πράγματα καθαυτὰ, ἀλλὰ νὰ γίνῃ ἀκόμα περισσότερο ἐπιτρεπτόν νὰ δοῦμε ἐν πρώτοις στὰ παράδοξα τῆς συμπληρωματικότητος ἓνα οὐσιαστικὸν σημάδι τοῦ πεπερασμένου τοῦ πνεύματός μας. Καὶ ὁ συμπλησιασμὸς ποὺ μόλις θεμελιώσαμε, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ δοῦμε τὴν ἐπιστήμην κάτω ἀπὸ ἓνα φῶς ποὺ δὲν θὰ

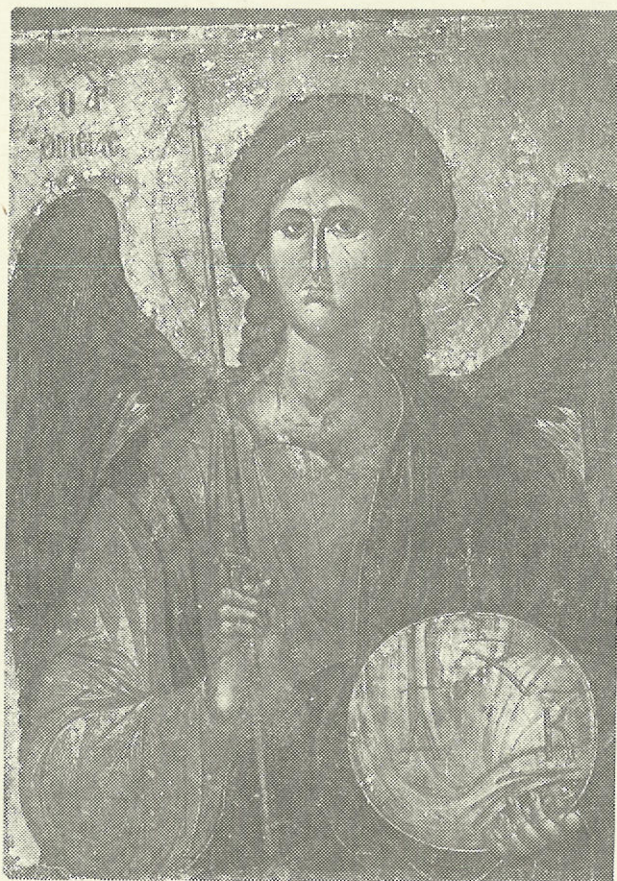
είχε ποτέ υποπτευθεί ότι μπορούσε να είναι δικό της πριν από 100 μόλις χρόνια — δηλαδή ότι και για εκείνην, όπως και για τα θρησκευτικά μυστήρια, όφειλουμε ν' αναγνωρίσουμε μια υπερβατικότητα της πραγματικότητας, όσον αφορά στην ικανότητά μας να την κατανοήσουμε. "Ό,τι ήταν αυτόνοχο για τα θρησκευτικά μυστήρια, εφαρμόζεται όμοίως στο πεδίο τής φύσεως.

Άλλά ή συμβολή τής συμπληρωματικότητας, άπ' τήν άποψη πού μās άπασχολεί έδω, είναι κατά πολύ άκόμη πλουσιώτερη· γιατί είναι ή λα τα μεγάλα χριστιανικά μυστήρια πού μās φανερώνονται με μια συμπληρωματική δομή, με τήν κύρια σημασία του όρου: συνδέσεις άντινομιών. Στόν ίδιο τó Θεό, είναι ή ένωση τών δύο του φύσεων, τής θείας και τής άνθρωπινης στο ένα Του πρόσωπο. Στήν Παρθένο Μαρία είναι ή σύνδεση τής μητρότητας και τής παρθενίας. Τέλος, είναι τó γεγονός ότι ό Θεός μās φανερώνεται, άνάλογα με τις περιστάσεις, τόσο ισχυρός και τόσο άνίσχυρος, ώστε να πρέπει ταυτόχρονα να βεβαιώνουμε πως είναι ελεύθερος και δέσμιος, έν μυστηριώδει συμπνοία (συμφωνία) προς τó ιδρυτικό δράμα τής πίστεώς μας, όπου ό Χριστός είναι έν ταυτῶ ταπεινωμένος ως τόν έπονείδιστο θάνατο και ύψωμένος στην κορυφή τής Δόξας!

Χωρίς να χρησιμοποιεί τόν όρο, φαίνεται πως ή Θεολογία ανακάλυψε τή συμπληρωματικότητα με τις μεγάλες Συνόδους του 4ου και του 5ου αιώνα. Για να επιχειρήσει να όριοθετήσει τήν όλη θεώρησή της, βρίσκεται πάντα άντιμέτωπη με τήν άνάγκη να υπερβεί τις έννοιές μας μέσα σε μια σύνδεση άντιθέσεων.

"Όμως, τó είδαμε πολύ καλά, ή έπιστήμη σήμερα βρίσκεται στριμωγμένη σε μια άνάλογη κατάσταση. "Επεται, κατά τήν αντίληψή μας, ότι ή συμπληρωματικότητα μās κοιμίζει ένα νέο φωτισμό: διότι, συναντώμενη έτσι, υπό ποικίλους τρόπους, σε όλα τα επίπεδα τών όντων και του ύψιστου "Όντος, ή συμπληρωματικότητα μās κάνει να διακρίνουμε στη Δημιουργία μια άντανάκλαση "Εκείνου πού έγινε ό καρ' έξοχην Συμπληρωματικός, έχοντας ένώσει στο ένα πρόσωπό Του τήν αντίθεση τής δημιουργικής και δημιουργημένης φύσεως. Άλλ' ως εκ τούτου διαυγάζεται τó όλο παραδοσιακό θέμα περι Εικόνας (πηγάζον άπό τó εδάφιο τής Γενέσεως α' 26): αυτής τής Εικόνας τής άγαπητής στους έκκλησιαστικούς Πατέρες, πού έβλεπαν άκριβώς στη Δημιουργία τήν άντανάκλαση του Δημιουργού³ — θέμα πού εικονίζεται επίσης ένίοτε με τόσο έκφραστικό τρόπο στις άρχαίες άναπαραστάσεις τής Γενέσεως, όπου βλέπουμε τήν υδρόγειο σφαίρα να άνακλά τó πρόσωπο του Υίου.

Με τα κεντρικά μυστήρια τής Τριάδος και τής Ένσαρκώσεως και με τó μυστήριο τής Παρθένου Μαρίας, συναντούμε συμπληρωματικότητες πού συνιστούν ό,τι θα μπορούσαμε να όνομάσουμε φωτεινή ή ένδοξη πλευρά τών χριστιανικών μυστηρίων. "Όμως, δε μπορούμε ποτέ να ξεχάσουμε πως τó χαρακτηριστικό σύμβολο του Χριστιανισμού είναι ό Σταυρός,

Ό Άρχάγγελος Μιχαήλ (14ος αιώνας). Βυζαντινό Μουσείο, φορητή εικόνα).

Ό δίσκος (δρόγγειος) πού κρατεί ό Άρχάγγελος Μιχαήλ στο άριστερό του χέρι συμβολίζει τόν κόσμο και φέρει τó «μονόγραμμα»: Χριστός Δίκαιος Κριτής. Είναι έσχατολογικά κοσμολογική κατάφαση τής Κτίσεως στην όποια άπτανάκλα ό Κύριος τής Οικουμένης.

σύμβολο με τó όποιο διανοίγεται, φαίνον, τó μυστήριο του κακού. Και με τó μυστήριο αυτό ερχόμαστε άντιμέτωποι με τήν πιο παραπλανητική συμπληρωματικότητα, με τή σκοτεινή πλευρά της, θά μπορούσαμε να πούμε, πού άγγίζει άληθινά τó σκάνδαλο, όπου βλέπουμε, όπως τó άναφέραμε ήδη, τó Θεό έν ταυτῶ ελεύθερο και δέσμιο. Διότι, αν ό Θεός είναι παντοδύναμος και ελεύθερος, δεν είναι υπεύθυνος για τó κακό; Άλλ' αν δεν είναι υπεύθυνος για τó κακό, δε μοιάζει άνίσχυρος, δέσμιο, δεν πέθανε, δεν άρνήθηκε τόν έαυτό του;

Άγγίζουμε στο σημείο αυτό, όπως ό καθένας τó ξέρει, ένα άλλο πρόβλημα. Καθόσον ό Ίησοϋς δεν ήρθε να μās έξηγήσει τó κακό: τó πήρε επάνω του για να μās σώσει και μās άποκάλυψε έτσι τó άπειρο τής Άγάπης του.

Παραμένει τó γεγονός, ότι τó πρόβλημα του κακού διατηρείται μέσα μας σε μιά άγκίδα. Σπρωγμένο ως τή ρίζα του, θέτει τó έρώτημα: ό Θεός ή τó τίποτα; τó νόημα ή τó παράλογο; Ό χριστιανός είναι ό άνθρωπος πού, παρόλο τó σταυρωτικό αίνιγμα τής άθώας όδύνης, δε χάνει τήν έμπιστοσύνη του γιατί μέσα σ'

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΕΓΙΣΤΟΙ ΦΩΣΤΗΡΕΣ

Τοῦ κ. ΚΩΝ. Ρ. ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ

Δικαίως οἱ ἄνθρωποι θεωροῦν μεγάλους τῆς γῆς ὄλους ἐκείνους, πού διακρίνονται διὰ τὴν σοφίαν των, διὰ τὰς μεγάλας θέσεις πού κατέχουν, διὰ τὰ ἡρωϊκά των κατορθώματα. Εἰς τὸν οὐρανὸν ὅμως μεγάλοι, ἀληθινὰ μεγάλοι, θὰ ἀναδειχθοῦν ἐκεῖνοι πού θὰ ποιήσουν καὶ θὰ διδάξουν· «ὅς ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν Οὐρανῶν»¹.

Εἶναι δύο προϋποθέσεις, «ποιήσῃ» καὶ «διδάξῃ», πού θέτει Αὐτὸς ὁ Κύριος. Καὶ μία τέτοια ομάδα ἁγίων ἀνδρῶν, πού ἐποίησαν καὶ ἐδίδαξαν, εἶναι «τῶν ἀρετῶν τὸ θησαυρίσμα», «οἱ ἀπαράμιλλοι διδάσκαλοι τῆς ἀληθείας», «τὰ πάγχρυσα στόματα τοῦ λόγου», «οἱ τρεῖς μέγιστοι φωστῆρες τῆς τρισηλίου θεότητος»: Βασίλειος ὁ Μέγας, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Ἄλλὰ οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι ἦσαν μεγάλοι πρῶτον διότι ἀνεδείχθησαν ἅγιοι. Καὶ ἡ Ἐκκλησία μας, πού τοὺς μνημονεύει καθημερινῶς, ἅγιους καὶ μεγάλους τοὺς

ἀποκαλεῖ: «τῶν ἁγίων ἐνδόξων μεγάλων Ἱεραρχῶν καὶ Οἰκουμενικῶν Διδασκάλων». Εἶναι δὲ ἅγιος ἐκεῖνος πού διακρίνεται διὰ τὴν συνέπειάν του. «Ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἡμπορεῖ νὰ παρουσιάσῃ ὡς βιτρίνα τοῦ ὁ χριστιανισμοῦ»². «Ἐπιστολὴ γνωστοκομένη καὶ ἀναγνωστοκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων»³. Καὶ διὰ νὰ κατορθώσουν οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι νὰ ἔχουν βίον «κεκαθαρομένον» «ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος»⁴, διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν κατάκτησιν τῆς ἀγιότητος, ἔκαναν ἀγῶνα πρὸς τὸ βάθος, ὄχι πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν. Διότι «ἡ κάθαρση πρέπει ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως, ἐκεῖ ὅπου ἔχει συντελεσθεῖ ἡ διαστροφή μὲ τὴν εἰδωλοποίηση τοῦ ἐγῶ»⁵. Καὶ αὐτὴ ἡ προσπάθεια ἦτο ἓνα συνεχὲς «γίγνεσθαι» «ὑπὲρ δύναμιν αἰεὶ τὴν ψυχὴν ἐπεκτείνεσθαι πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα,

1. Μκτθ. 5,19.

2. Α. Ν. Τσιριντάνη, Ἡ πίστις ὡς εἶωμ, Α' σελ. 79.

3. 2 Κορινθ. 3,2.

4. 2 Κορινθ. 7,1.

5. Κοινωνία, 1982, τ. 3, σελ. 254.

αὐτὴ τῇ σιοτία ὁδηγεῖται ἀπὸ τὸ φῶς τῶν σημείων, ὅπως ἀκριβῶς οἱ Ἰσραηλίτες στὴν ἔρημο ὁδηγοῦνταν ἀπὸ τῆ φωτεινῆ νεφέλῃ. Ἡ πίστις, πράγματι, δὲν ἀποδεικνύεται ὅπως ἓνα θεώρημα· ἀπορρέει ἀπ' τὴν κατανόησιν τῶν θείων σημείων ἀπὸ ἓνα νοῦ πού ἡ βούλησιν τὸν ἔστρεψε πρὸς τὸ ἀληθές καὶ πού καταναγκάζεται ἀπ' τὴν ἀντιληπτικὴ Χάρη. Ἄλλὰ τί εἶναι σημεῖο; Εἶναι ἓνα γεγονός φορέας νοήματος. Καὶ ἡ κατανόησίν του ὡς σημαίνοντος, ἀπαιτεῖ πάντα μιὰ ἀντιληπτικὴ ἰκανότητα, καὶ στὴν περίπτωσιν τῆς πίστεως εἶναι ἡ Χάρη ἀκριβῶς πού κάνει νὰ ἀποκαλυφθεῖ ἡ σημασία (τὸ νόημα) μέσω τοῦ συμβάντος (τοῦ γεγονότος). (Αὐτὴ ἡ ἀναγκαιότητα τῆς Χάρης, θὰ μᾶς κάνει νὰ σημειώσουμε ἐν παρόδῳ τὴν ἀδυνατότητα νὰ κρίνουμε ἓναν ἄπιστο ἀδελφό).

Στὸ θρησκευτικὸ σημεῖο (πού εἶναι τὸ σημεῖο μὲ τὴν κύρια σημασία τοῦ ὅρου) τὸ ὑπόβαθρο, τὸ γεγονός, ἀνήκει στὸν αἰσθητὸ κόσμον, στηρίζεται στὸ ἀπλό, ἐνῶ τὸ νόημα μᾶς διανοίγει στὸ ὑπερφυσικό. Τὸ σημεῖο τοῦτο εἶναι λοιπὸν κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο διάμεσος μεταξὺ δυὸ κόσμων. Ὅπως τὸ εἶπε τόσο ὠραῖα ὁ Xavier La Bonnardière, μὲ τὴν ὑπαρξή του μετέχει στὸ φυσικὸ κόσμον καὶ μὲ τὸ νόημά του στὸν ὑπερφυσικό⁴.

Ὅμως — τὸ προσέξαμε; — τὸ σημεῖο κέκτηται καὶ αὐτὸ μιὰ συμπληρωματικὴ δομὴ ἀφοῦ, λαμβανομένου ὑπόψιν ὅτι συνίσταται ἀπ' τὴ σύνδεσιν ἑνὸς γεγονότος καὶ ἑνὸς νοήματος, μποροῦμε ἀσφαλῶς νὰ ἀναλογίσουμε τὸ γεγονός μὲ τὸ «ὕλικὸ ὑπόβαθρον» (substrat) καὶ τὸ νόημα μὲ τὴν «διαμόρφωσιν» (information).

Ἔτσι, κατὰ ἓνα τρόπο πού μᾶς ἐκπλήσσει ζωνηρά, ξαναβρίσκουμε διαδοχικὰ τὴ συμπληρωματικότητα στὸν κόσμον τῆς φύσεως, στὰ χριστιανικὰ μυστήρια καὶ τελικὰ στὸ «σημεῖον», πού συνιστᾷ ἐκείνη τὴ θαυμαστὴ ὁδὸ ἡ ὁποία, στηριζόμενη στὸν πρῶτον ἀπ' αὐτοὺς τοὺς κόσμους, μᾶς διανοίγει στὴ θεϊκὴ σφαῖρα γιὰ τὴν ὁποία ἔχουμε κληθεῖ. Διαστοχαζόμενοι, λοιπόν, αὐτὴ τὴ συμπληρωματικότητα καὶ τὴ διαδικὴ δομὴ τῆς, καὶ θεώμενοι τὴ γενικευσὴ τῆς βλέπουμε καὶ σ' αὐτὴ ἓνα σημεῖο, τόσο στὴ διάνοξή μας στὸ χῶρον τοῦ ξεπεράσματος καὶ τῆς ὑπερβατικότητος, ὅσο καὶ στὴν ἀναλογία ἐκείνη διὰ μέσου τῆς ὁποίας τὸ πνεῦμα μας βλέπει νὰ χαράσσεται ἓνας μῖτος καὶ μ' αὐτὸν ἓνας ἀπ' τοὺς δρόμους τοῦ νοήματος.

1. L. de Broglie, «La physique nouvelle et les quantas» (Ἡ νέα Φυσικὴ καὶ τὰ κβάντα), Flammarion 1937, 241-242.

2. Παρόμοια θεώρησιν διασώζει πέρα γιὰ πέρα μιὰ εἰδικὴ ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ στὴ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου.

3. Πρβλ. τὸν ΟΒ' Λόγον τοῦ Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου: «Διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς βλέπομεν τὴν κρυπτὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, τὴν περιεχομένην εἰς τὰς φύσεις τῶν ὄντων» (Οἱ Ἀσκητικὸὶ Λόγοι, Ἀθήναι, Ἐκδ. Ἀσκήτρ., 1961, σ. 247).

4. X. La Bonnardière, *Devoir de croire et sincérité intellectuelle* (καθῆκον τοῦ πιστεύειν καὶ νοητικὴ εὐκρίνεια), Aubier, 1949, παράφραση ἑνὸς ἐδαφίου τῶν σελίδων 48/49. Ὅλα τὰ χριστιανικὰ σημεῖα ἔχουν γιὰ πόλον τοὺς τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ τὴν ὑπερβατικότητα τοῦ μηνύματός Του· καὶ τὰ ὑπόλοιπα συγκλίνουν σ' Αὐτόν: μεσαιωνικὴ τυπολογία τῆς Π. Διαθήκης (κυρίως ὁ πάσχιον δοῦλος τοῦ Ἡσαΐα), ἡ ζωὴ τῶν ἁγίων καὶ τῶν μυστικῶν, τὰ θαύματα κ.λπ.

κατὰ σκοπὸν καὶ ἐπιθυμίαν τῆς αὐτοῦ δόξης»⁶, κατὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον. Τὸ ἴδιο τονίζει καὶ ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος, ὅταν παρατηρή: «Ὡσπερ γὰρ τὸ διδάσκειν ἄνευ τοῦ ποιεῖν κρίνει τὸν διδάσκοντα», «ὅ γὰρ διδάσκων ἕτερον σεαυτὸν οὐ διδάσκεις;»· «οὕτω τὸ ποιεῖν μὲν, ἐτέρους δὲ μὴ ὑψηγεῖσθαι ἔλαττοί τὸν μισθόν»⁷. Ἐὰν δὲν διδάξης τὸν ἑαυτὸν σου, πῶς θὰ τολήσῃς νὰ διδάξης τὸν ἄλλον;

Τὴν συνέπειαν ἐννοεῖ καὶ ὁ Κύριος, ὅταν θέτῃ πρῶτο τὸ «ποιήσῃ» καὶ μετὰ τὸ «διδάξῃ», διότι «πρῶξις θεωρίας ἐπίβασις»⁸, κατὰ τὸν Γρηγόριον. Καὶ ὁ ἅγιος πράγματι εἶναι ὁ ἄνθρωπος, πού διακρίνεται διὰ τὴν συνέπειάν του, πού προσπαθεῖ νὰ ποιήσῃ τὸ κατ' εἰκόνα εἰς τὸ καθ' ὁμοίωσιν. Διὰ τοῦτο ἰσχύει καὶ διὰ κάθε ἅγιον τὸ τοῦ Ἡρακλείτου: «Εἷς ἔμοι μύριοι, ἂν ἄριστος ἦ»⁹. Διότι «ὁ ἅγιος δὲν εἶναι μόνο ἓνα κεφάλι ἀνάμεσα στ' ἄλλα. Εἶναι κεφαλὴ τῶν κεφαλῶν. Εἶναι ὁ φύλακας τῶν συνόρων τῆς ἀνθρωπότητος. Εἶναι ὁ Ἀλεξικέραυνος. Αὐτὸς τραβάει ὄλες τὶς μπόρες, τοὺς κεραυνούς, τὶς καταιγίδες κι ἔτσι γλυτώνει ὁ κόσμος»¹⁰. Ἀλλὰ καὶ οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι ἐπέρασαν πολλὰς μπόρες καὶ καταιγίδες. Διότι ἐφήρμοζον εἰς τὸν βίον των, τὸ τοῦ Γρηγορίου: «τὸ τοῖς ἐμπροσθεν ἐπεκτείνεσθαι»¹¹. Καὶ μὲ τὸν ἄγωνα των αὐτὸν κατῴρθωσαν νὰ ἀπελευθερωθῶν ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα πάθη καὶ τὰ δεσμὰ τοῦ κόσμου, ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ χρῆμα, τὴν δόξαν καὶ τὰς ἀνέσεις. Ἦσαν ὅμως αἰχμάλωτοι τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, πού ἄφησαν μίαν λαμπράν, κατὰ κόσμον, σταδιοδρομίαν καὶ ἐγιναν ἐργάται τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπρωτίμησαν ν' ἀφιερῶσουν τὰ χαρίσματά των καὶ τὰ τάλαντά των εἰς τὸν Θεόν, τὸν ὁποῖον ἀγάπησαν «ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς των καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας των καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος των»¹².

Δεύτερον οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι ὑπῆρξαν μεγάλοι, διότι ἀγάπησαν ὄχι μόνον τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄνθρωπον. Ἀγάπησαν τοὺς πονεμένους, τοὺς πτωχοὺς, τοὺς ἀσήμους, τοὺς περιφρονημένους διὰ τοὺς ὁποίους ὁ Κύριος λέγει: «ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε»¹³. Καὶ οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι ἀγάπησαν πολὺ, ἐποίησαν πολλὰ, ἔδωσαν τὰ πάντα διὰ τοὺς ἐλαχίστους ἀδελφούς τοῦ Κυρίου. Πρῶτος ὁ Μέγας Βασίλειος, ὡς ἐπίσκοπος, ἀνεδείχθη μέγας καὶ ἀφθαστος εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ φιλανθρωπικὴν του δρασίαν, ἰδίως μὲ τὴν ἰδρυσιν τῆς Βασιλειάδος. Τὴν ὁργάνωσιν δὲ καὶ τὴν λειτουργίαν τῆς «καινῆς πόλεως, τὸ τῆς εὐσεβείας ταμεῖον»¹⁴, ὅπως τὴν χαρακτηρίζῃ ὁ Γρηγόριος, εἰς τὴν ὁποίαν εὗρισκον ἀνακούφισιν πτωχοί, γέροντες, ἀσθενεῖς καὶ ὄρφανά, παρηκολούθει προσωπικῶς ὁ Μέγας Βασίλειος,

«τὴν τοῦ Χριστοῦ διακονίαν μιμούμενος»¹⁵. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Βασιλειὰς εἶναι καὶ θὰ παραμείνῃ σύμβολον, πού θὰ θυμίζῃ εἰς τοὺς αἰῶνας, τί ἤμπορεῖ νὰ κάμῃ ἓνας ἄνθρωπος ἀγάπης διὰ τὴν ἀνακούφισιν τοῦ πόνου καὶ τῆς δυστυχίας τῶν ἀνθρώπων, ἤμπορεῖ νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὸν Μέγαν Βασίλειον, πού ἦτο «πρὸ πάντων ὁ Ἱεροκῆρυξ τῆς ἐλεημοσύνης»¹⁶, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Κων. Παπαρρηγοπούλου, τὸ τῆς Ἀγ. Γραφῆς: «ἐσχόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα»¹⁷. Ἐπίσης καὶ ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος ὑπῆρξε ἀκούρατος ἐργάτης τῆς ἀγάπης. Κληρονόμος μεγάλης περιουσίας διέθεσεν αὐτήν, πρὸ τῆς ἀφιερῶσεώς του εἰς τὸν Θεόν, ὅπως καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, εἰς τοὺς πτωχοὺς. Ὅταν ἦτο πρεσβύτερος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τρεῖς χιλιάδες χῆραι καὶ ἑκατοντάδες ξένων, ἀσθενῶν καὶ φυλακισμένων ἐτρέφοντο καθημερινῶς, χάρις εἰς τὴν ἰδικὴν του φροντίδα. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, ὁ Χρυσόστομος, ὄχι μόνον συνεχίζει, ἀλλὰ καὶ ἐπεκτείνει τὸ φιλανθρωπικόν του ἔργον, χάρις καὶ πάλιν εἰς τὰς ἰδικὰς του ἐνεργείας, ἐπτά χιλιάδες πτωχοὶ εἶχον τροφὴν καθημερινῶς. Θεωρεῖ δὲ τὴν ἐλεημοσύνην ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τῆς μετανοίας, δι' αὐτὸ ἔλεγε: «μετάνοια ἄνευ ἐλεημοσύνης μετὰ ἔστι καὶ ἄπτερος»¹⁸. Καὶ διεκήρυττεν ὅτι «ἐλεημοσύνη ἐξιλάσκειται ἁμαρτίας»¹⁹. Ἀλλὰ καὶ ὁ Γρηγόριος ὑπεστήριξεν ὅτι πρέπει νὰ βοηθῶμεν τοὺς συνανθρώπους μας: «εἴτε διὰ χρεῖαν χρήσειεν ταύτης, εἴτε δι' ὄρφανίαν, εἴτε ἀποξένωσιν πατρίδος, εἴτε ὁμότητα δεσποτῶν, εἴτε ἀρχόντων θράσος, εἴτε φορολόγων ἀπανθρωπίαν, εἴτε ληστῶν μαιφονίαν, εἴτε κλεπτῶν ἀπληστίαν, εἴτε δήμευσιν, εἴτε ναυάγιον' πάντες γὰρ ὁμοίως ἐλεινοὶ καὶ οὕτω βλέποντες εἰς τὰς ἡμετέρας χεῖρας, ὡς ἡμεῖς εἰς τὰς τοῦ Θεοῦ»²⁰. Συνεβούλευε δὲ τοὺς χριστιανούς: «Γενοῦ τοῦ πλησίον τιμιώτερος, ἐκ τοῦ φανῆναι χρηστότερος' γενοῦ τῷ ἀτυχοῦντι Θεός, τὸν ἔλεον Θεοῦ μιμησάμενος»²¹. Δηλαδή οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι ἀνεδείχθησαν μεγάλοι διὰ τῆς ἐμπράκτου ἐφαρμογῆς τοῦ χριστιανισμοῦ, τῆς ἀγάπης. Διότι οἱ ὠραῖοι ἐκεῖνοι λόγοι τοῦ Κυρίου «ἐπέινασα καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἠσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην καὶ ἦλθετε πρὸς με»²², ἐφηρμοσθήσαν εἰς ὅλην των τὴν ἔκτασιν ἀπὸ τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀνθρωπισμὸς των δὲν ἦτο ἀφρημένος, χεμερικὸς, ἀλλὰ εἰλικρινῆς, πραγματικὸς. Εἶχε κέντρον του τὴν ἀγάπην, ἡ διδασκαλία τῆς ὁποίας διευτώθη εἰς τὸν Γολγοθᾶν. Ἀλλὰ

15. ΒΕΠ 60, 155, 13.

16. Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους (ἔκδ. ΝΙΚΑ), τόμ. 3, μέρ. Β', σελ. 558.

17. Ψαλμ. 111,9.

18. Εὐαγγέλιου Δ. Θεοδώρου, Ἱστορία τοῦ Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ, 1956, σελ. 210.

19. Ἐνθ' ἄν. σελ. 212.

20. ΒΕΠ 59, 65, 8-13.

21. ΒΕΠ 59, 76, 23-26.

22. Ματθ. 25, 35-36.

6. ΒΕΠ 53, 315, 25.

7. Π. Ν. Γρεμπέλα, Ἐπόνημα εἰς κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον. 1951, σελ. 96.

8. ΒΕΠ 58, 329, 6 καὶ 59, 147, 38.

9. Τιμοθέου Κ. Κιλίφη, Τολμηροὶ ψιθυρισμοί, σελ. 175.

10. Ἐνθ' ἄν.

11. Κοινωνία, 1982, τ. 3, σελ. 259 καὶ ΒΕΠ 59, 154, 41.

12. Μάρκ. 12, 30.

13. Ματθ. 25,40.

14. ΒΕΠ 60, 168, § ΞΓ 3.

και εις τον Γολγοθαν ιδρυθη ο ανθρωπισμος, δια του Σταυρικου θανατου του Θεανθρωπου²³.

Αυτη η αγαπη «μπορει να κانه τον αρρωστο να γιατρευτη, τον απελπισμενο να ελπιζη, το παιδι να βρῖσκη το δρομο της επιτυχιας, τον ηλικιωμενο να αντικρυζη με χαμογελο την ημερα του»²⁴. Ο ανθρωπισμος αυτος καθοριζει, εις τους τρεις Ιεραρχα, και τον σκοπον της αγαπης των, που ητο «το απολωλο εκζητουντες, το ασθενεσ ενισχυοντες, το ισχυρον φυλασσοντες»²⁵.

Και τριτον οι τρεις πολυφωτοι αστερες ησαν οχι μονον αγιοι και δραστηριοι, αλλα και μεγαλοι Διδασκαλοι. Διοτι συνεδυαζον αριστα την Θεολογια με την γνωσ των συγγραμματα των αρχαιων Ελληνων. Εθεωρουν δε την φιλοσοφια αναγκαια και χρῆσιμον. Και τουτο διοτι «αυτη επιδιωκει την αληθειαν των οντων και διδασκει τους κανονα του βιου καθ' ουσ προπει να ζη» διο και ηθικη φιλοσοφια καλειται²⁶. Εκαυτηριαζον δε εκεινουσ, που υπεστηριζον την Ελληνικη φιλοσοφια οσ επικινδυνον και επιβλαβη. Ιδιατερωσ ο Γρηγοριος παρεδεχεται την «εξω παιδευσιν δωρον ειναι τη Εκκλησια»²⁷. Και ο Μεγασ Βασιλειοσ προτρεπει τουσ νεουσ, δια της περιφημου πραγματειασ του, «δπωσ αν εξ ελληνικων ωφελοιντο λογων»²⁸, να μελετουν τουσ Ελληνασ συγγραφεισ, διοτι τα συγγραμματα των βοηθουν εις την κατανοησιν της Αγ. Γραφησ, μονον ομωσ εφ' οσον εξ αυτων αναγνωσκονται «τα προσ αρετην συντεινοντα»²⁹. Αλλα και ο Ιεροσ Χρυσοστομοσ, που ητο κατοχοσ οχι μονον της ρητορικησ, αλλα και της φιλοσοφιασ εκηρυττεν οτι «τοτε μλλον πιστευομεν, οταν και την αιτιαν μαθωμεν και τον λογον, δι' ον γινεται»³⁰. Η αγαπη δε του Ιεροσ Χρυσοστομου προσ την Ελληνικη Φιλοσοφια προκυπτει και απο την ευχερεια της γλωσσικησ εκφρασεωσ, την οποια παρουσιαζει εις τα συγγραμματα του³¹. Αλωστε οι τρεις Ιεραρχαι «εχρησιμοποησαν το Ελληνικον πνευμα προσ αποδειξιν των αληθειων της χριστιανικησ θρησκειασ και υπερασπισιν αυτησ απο των αιρετικων και εδημιουργησαν δια του συνδυασμου αυτου και των αληθειων της χριστιανικησ πιστεωσ την ιεραν επιστημην, την Θεολογιαν, ητις ενεχει εν αυτη διηρθρωμενα τα επιτευγματα της Ελληνικησ φιλοσοφιασ»³². Και διευκλινασ, οι τρεις Ιεραρχαι, τασ δογματικασ αληθειασ, διοτι η εποχη των, ητο εποχη που

επρεπε να διασαφηνισθουν τα δογματα. Το δογμα προ παντοσ το χριστολογικον και το δογμα περι του Αγιοσ Πνευματοσ, τα οποια εβαλλοντο απο τασ αιρετικασ διδασκαλιασ και εταρασσον την Εκκλησιαν.

Την προσπαθειαν αυτην των Πατερων, δια την ορθην διατυπωσιν του δογματοσ, απηλλαγμενου απο τον ορθολογισμον και τον σχολαστικισμον, θαυμαζουν και πολλοι ξενοι. Ο διακεκομενοσ Γαλλοσ Θεολογοσ LOUIS BOUTER, ειναι εξ εκεινων, που θαυμαζουν τουσ Πατερασ και δι' αυτο εις βαρυσημαντον αρθρον του, μεταξυ αλλων, τονιζει: «Δι' εκεινον που θα μαθητευση κοντα εις τουσ Πατερασ το δογμα δεν κατανεξενα παιγνιδι τυπων χωρισ περικεκομενον, χωρισ βαθοσ, χωρισ ζωην. Εις τουσ Πατερασ η νοησισ ολοκληρουται δια της αγαπης και υπο το φωσ της πιστεωσ οδηγουμεθα εις λατρευτικην προσκυνησιν του μυστηριου. Έτσι ευρυνεται ο οριζων της Θεολογικησ μας σκεψεωσ, αποκτωμεν πληροτητα και ενοτητα εις την ερευναμασ. Οδηγουμεθα τοιουτοτροπωσ εις ενα χριστιανισμον όπου το καθε τι ειναι ζωντανον, και τιποτε δεν ειναι βερμπαλισμοσ»³³.

Αλλα οι τρεις Ιεραρχαι και με τα ενθεα κηρυγματα των αναδεικνυονται μεγαλοι, διοτι επιστρεφουν αμαρτωλουσ και μεταστρεφουν αιρετικουσ εις την Ορθοδοξιαν. Και τουτο διοτι τα κηρυγματα των διεκρινοντο δια την φλογεραν πιστιν των προσ τον Χριστον και την Θειαν σοφιαν. Εκηρυττον δε με τροπον επαγωγον και χαριεντα. Και αλλουσ μεν προτρεπουν προσ μιμησιν και αλλουσ αποτρεπουν απο το κακον. Επι πλεον οι τρεις Ιεραρχαι εκρατησαν την Αποστολικην παραδοσιν της Ορθοδοξιασ και απεβησαν με ολην την χορεια των Πατερων οι παραδοσιακοι Πατερες, οι οποιοι αφ' ενοσ μεν ελαμπρυναν την Ορθοδοξον Εκκλησιαν, αφ' ετεροσ δε με τα συγγραμματα των, τα αιωνια αυτα γραπτα κειμηλια, απεβησαν οι τρεις Ιεραρχαι και μεγαλοι Οικουμενικοι Διδασκαλοι, ωστε να εφαρμυζεται και δι' αυτουσ το «εισ πασαν την γην εξηληθεν ο φθόγγοσ αυτων και εις τα περατα της οικουμενησ τα ρηματα αυτων». Ειναι δε λιαν ευστοχα τα οσα γαφει και ο Κωνσταντινουσ Παπαρρηγοπουλοσ δια την μορφωσιν των τριων Ιεραρχων: «οι Βασιλειοι, γαφει, οι Γρηγοριοι και οι Χρυσοστομοι υπερεβησαν κατα την ευγλωττιαν και την επιστημην απαντασ τουσ ετι σωζομενουσ Εθνικουσ σοφιστασ και αυτουσ τουσ μεχρι Πλουταρχου προκατοχοσ αυτων, αποτελεσαντεσ εποχην λογου νεαν, μεγαλην και ενδοξον δια το ανθρωπινον γενοσ»³⁴.

Συνεπωσ οι τρεις Ιεραρχαι οχι μονον δεν ελευσαν μιαν των εντολων τουτων των ελαχιστων»³⁵, αλλα αντιθετωσ εποιησαν και εδιδαξαν την χριστιανικην Αληθειαν, με απολυτον σεβασμον και συνεπειαν, διοτι εμφορουντο απο το Πνευμα το Αγιον και «συνεδυαζον αρμονικωσ σοφιαν Θεολογικην και φρονημα Ορθοδοξον και αρετην χριστιανικην»³⁶. Σκοποσ των ητο

23. Α. Ν. Τσιριντανη, Η πιστισ ωσ βιωμα, Γ', σελ. 11.

24. Αρ. Α. Ασπιωτη, Ο Αρτιοσ Ανθρωποσ, σελ. 120.

25. Ανδρεου Ι. Φυτρακη, Η αξια της ανθρωπινησ προσωπικητοσ κατα τουσ τρεις Ιεραρχα, Επιστημονικη Επετηρισ Θεολογικησ Σχολησ Πανμίου Αθηνων 1956 - 57, σελ. 97.

26. Γεωργιου Ιωαν. Δεσβου, Λογοσ εις την εορτην των τριων Ιεραρχων, σελ. 23.

27. Ιωαν. Μεσολωρα, Λογοσ εις την εορτην των τριων Ιεραρχων, σελ. 18.

28. ΒΕΠ 54, 199-211.

29. Ιωαννου Χρ. Κωνσταντινιδου, Πατερικαι Μορφαι - οι τρεις Ιεραρχαι, 1969, σελ. 38.

30. Ιωαν. Μεσολωρα, ενθ' αν. σελ. 18.

31. ΘΗΕ, τομ. 6, στ. 1172.

32. Γρηγοριου Δ. Ανδρουτσπουλου, Ο Ελληνισμοσ οπωσ ητης του χριστιανισμου, Αθηναι 1955, σελ. 12.

33. Η Νοσταλγια της Ορθοδοξιασ, Αθηναι 1956, σελ. 27.

34. Κωνσταντου Παπαρρηγοπουλου, ενθ' αν. σελ. 550.

35. Ματθ. 5,19.

36. Παναγιωτου Ι. Μπρατσιωτου, Η δια μεσου των αιωνων επιβιωσισ των τριων Ιεραρχων, 1939, σελ. 26.

ΜΙΣΑΛΛΟΔΟΞΙΑ ΤΩΝ ΠΟΙΜΕΝΩΝ;

Τοῦ π. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

Δρ. Θεολ., Δρ. Φιλολ., Γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

Μία χώρα σὰν τὴν Ἑλβετία, στὸ κέντρο τῆς Εὐρώπης, τόπος ἑλξέως ἀπὸ πολλές πλευρές, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ τραβήξει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν αἰρέσεων.

Ὁ REINER KRIEGER, εἰδικὸς ἐντεταλμένος τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας γιὰ θέματα αἰρέσεων καὶ κοσμοθεωριῶν, ὑπογράμμισε στὴ Λουκέρνη, σὲ πρόσφατο συνέδριο τῶν Ἐμπειρογνομόνων Ἐντεταλμένων τῶν Ἐκκλησιῶν γιὰ θέματα αἰρέσεων καὶ κοσμοθεωριῶν (17 - 19.9.1986) τρία σημεῖα ἀπὸ τὴν «αἰρετικὴ σκηρὴ» τῆς χώρας του. Τὰ σημεῖα αὐτὰ ἐπιθυμοῦμε στὴ συνέχεια νὰ σχολιάσουμε, ἐπειδὴ ἔχουν γενικώτερη σημασία, ὄχι μόνο γιὰ τοὺς Ἕλληνες ὁμογενεῖς στὴν Ἑλβετία, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ «σκηρικό τῶν αἰρέσεων» σὲ παγκόσμια κλίμακα.

1. Στὴ χώρα αὐτὴ εἶναι σὲ ἐπίσημη χρῆση τέσσερες διαφορετικὲς γλώσσες: ἡ Ρετρορωμανικὴ, ποὺ ὁμιλεῖται κυρίως σὲ ὄρεινὲς περιοχές, ἡ Γερμανικὴ, ποὺ εἶναι καὶ ἡ ἐπικρατέστερη, ἡ Γαλλικὴ στὴ δυτικὴ πλευρὰ τῆς χώρας καὶ ἡ Ἰταλικὴ, κυρίως στὸ Τεσσίν.

Οἱ νεαροὶ γερμανόφωνοι Ἑλβετοί, μετὰ τὸ σχολεῖο, καὶ πρὶν ἀκολουθήσουν ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσι ἢ σπουδές, συνηθίζουν νὰ πηγαίνουν γιὰ ἓνα χρόνον στὴ γαλλόφωνη περιοχὴ καὶ πολλές φορές, γιὰ ἓνα ἀκόμη χρόνον, στὸ Ἰταλόφωνο Τεσσίν. Σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία (15 ἢ 16 ἐτῶν) συναντοῦν δυσκολίες δημιουργίας ἐπαφῶν, ὄχι μόνο λόγῳ τοῦ ξένου περιβάλλοντος, ἀλλὰ καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ φραγμοῦ τῆς γλώσσης. Ἀναζητοῦν λοιπὸν ἐπικοινωνία μὲ γερμανόφωνους νέους.

Οἱ αἰρέσεις τὸ γνωρίζουν αὐτὸ καὶ προσφέρονται νὰ πληρώσουν τὸ κενὸ αὐτῶν τῶν νέων μὲ τὴν «πώλησι τῆς μητρικῆς γλώσσης». Ἐκπαιδεύουν δηλαδὴ εἰδικὰ τὰ μέλη τους νὰ ἀσκήσουν προσηλυτισμὸ μετὰξὺ τῶν νεαρῶν γερμανόφωνων, ἀφοῦ μὲ τὴ βοήθεια τῆς

μητρικῆς γλώσσης δημιουργοῦν κατ' ἀρχὴν τὴν ἀπαραίτητη «βάσι ἐμπιστοσύνης».

Τὴ μέθοδο αὐτὴ τὴν ἐχρησιμοποίησε ὁ Σὰν Μουόν Μουόν (Ἐνωτικὴ Ἐκκλησία) στὶς ΗΠΑ γιὰ νὰ προσελκύσει ξένους νεαροὺς φοιτητὲς, τὴν χρησιμοποιοῦν καὶ ἄλλες αἰρέσεις σ' ὅλες τὶς πανεπιστημιακὲς πόλεις τῆς Δύσεως. Γνωρίζουμε μερικὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ καὶ τὴ Δυτικὴ Εὐρώπη, ὅπου ἔπασαν θύματα τῆς προπαγάνδας αὐτῆς καὶ νεαροὶ Ἕλληνες φοιτητὲς.

Γιὰ παράδειγμα ἀναφέρουμε τὸ Ἐλεύθερο Πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου. Στὶς ἀρχὲς τοῦ θερινοῦ Ἑξα-

CARP - WERBUNG

私の名前は香樹といます 日本語を勉強してドイツへ来ました。たくさんの人が日本語を勉強しているのを知りたててお願いです。日本語の勉強のお手伝いをしたいと思っています。日本語の方でお願いします。

Studentenwohnheim 815-3838

Studentenwohnheim 815-3838

Studentenwohnheim 815-3838

Studentenwohnheim 815-3838

Studentenwohnheim 815-3838

Studentenwohnheim 815-3838

Studentenwohnheim 815-3838

τὸ τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου: «δεῖ πάντα ποιεῖν διὰ τὸν Χριστόν»³⁷. Ἐκεῖ ἦτο ἡ σκέψις των, ἐκεῖ ἡ καρδιά των, ἐκεῖ οἱ πόθοι των. Εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Καὶ τὴν κατέκτησαν διότι ὁ βίος των ἦτο ὁδηγὸς εἰς τὴν διδασκαλίαν των καὶ ἡ διδασκαλία των ἐπεσφράγιζε τὸν βίον των. «Βίω μὲν ὁδηγῶ θεωρίας, θεωρία δὲ σφραγίδι βίου»³⁸.

Αὐτὸ ἦτο τὸ μυστικὸν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεδείχθησαν «οἱ τρεῖς μέγιστοι φωστῆρες τῆς τρισηλίου Θεότητος».

37. *Evθ' ἀν.
38. BEΠ 59, 150, 24 - Λόγος Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς Μ. Ἀθανάσιον.

*Ἐτοι παγιδεύουν Ἰάπωνες φοιτητὲς οἱ παραθρησκευτικὲς ὁργανώσεις.

μήνου τοῦ 1986 ἡ ὁργάνωσι τοῦ Μουόν CARP (COLLEGIATE ASSOCIATION FOR THE RESEARCH OF PRINCIPLE), ποὺ ταυτίζεται μὲ τὴν Διεθνή Φοι-

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ

ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ (1936-1986)

Τοῦ κ. ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΕΡΟΥΣΗ

“Ομως σήμερα, ιδιαίτερα, ζούμε σὲ μιὰ ἐποχὴ πάλης τῶν ἰδεῶν καὶ δυναμικῆς ἀναμέτρησης τῆς ἀνθρωπότητας πάνω σὲ θέματα παράδοσης, πολιτισμοῦ, πνευματικοῦ, ἐθνικοῦ καὶ ἰδεολογικοῦ προσανατολισμοῦ.

Ἡ ἀνάπτυξη τῶν μικροκυκλωμάτων, τῆς πληροφορικῆς, τῶν δορυφορικῶν εἰκόνων, ὁλοένα καὶ περισσότερο ἐπηρεάζει καὶ μαζικοποιεῖ τοὺς λαούς. Μέσα ἀπὸ τὸν Τύπο καὶ τὰ ἠλεκτρονικὰ δημιουργήματα τῶν τελευταίων καιρῶν, γίνεται μιὰ τεράστια προσπάθεια ἀλλοτρίωσης τοῦ ἀνθρώπου, ἐξουσίας του καὶ μεταμόρφωσής του σὲ ὁμοίομορφο καὶ χαῦνο ἀνδράποδο. Καὶ εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι ποὺ ὑποστηρίζουν, ὅτι ζοῦμε ἤδη τὰ προφητικὰ γεγονότα τοῦ “Ὁργουελ! Γιατὶ «βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ μιὰ ἔντονη ἐπικοινωνιακὴ πρόκληση ποὺ περιλαμβάνει ὁλόκληρο τὸ μηχανισμό τῆς σύγχρονης ἠλεκτρονικῆς ἐπανάστασης, διαμορφώνοντας καινούργιες καταστάσεις καὶ καινούργιους ρόλους στὴ διαδικασία τῆς σύγχρονης πορείας τοῦ μετασχηματισμοῦ τοῦ κόσμου καὶ τῆς χώρας μας» (Μ. Κυπραίου-Θεολόγου). Καὶ ποὺ ἂν δὲν προσέξουμε θὰ βρεθοῦμε ἐγκλωβισμένοι στὴν ἀράχνη τῆς πιὸ στυγνῆς σκλαβιάς: Τῆς πνευματικῆς.

Σὲ μιὰ κοινωνία εὐμάρειας, ὠχαδερφισμοῦ καὶ πνευματικῆς ραστώνης, ὁ ἄνθρωπος τῶν μαζικῶν συστημάτων δένεται σὲ καθωρισμένες πηγές πληροφο-

ριῶν καὶ κανάλια. Ἄτονεῖ ἡ κριτικὴ του διάθεση. Καὶ δυσκολεύεται νὰ ἀναζητήσῃ ἐναλλακτικὲς λύσεις στὰ προβλήματα τοῦ ἀποδεχόμενος, ὁλοένα μὲ μεγαλύτερη εὐκολία καὶ ἐμπιστοσύνη αὐτοῦς, ποὺ τὸν κατευθύνουν μὲ τὴν ἀλυσίδα τῆς ἐπικοινωνίας ποὺ ἔντεχνα καὶ μεθοδευμένα χρησιμοποιοῦν.

Βέβαια, δὲν μπορεῖ νὰ ἀντικατασταθεῖ μὲ κανένα ἐνδιάμεσο φορέα, ἢ ἀπλὴ καὶ ἐγκάρδια προσωπικὴ ἐπαφὴ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ συνάνθρωπό του. “Ομως αὐτὸ ἴσως ἀφορᾷ ἕνα μικρὸ μέρος πιστῶν ποὺ βρισκεται στὴ «μάντρα» τῆς Ἐκκλησίας! Οἱ ἄλλοι, τὸ μεγαλύτερο δηλ. ποσοστὸ τῶν ἀνθρώπων, πῶς θὰ λάβουν τὸ μήνυμα τῶν «Καλῶν Νέων», «τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος», ὄντας ἐγκλωβισμένοι σ’ αὐτὸ τὸ πλέγμα τῆς ἐλεγχόμενης μόρφωσης, πληροφορίας, ἰδεολογίας καὶ ψυχαγωγίας, τῆς παραπληροφόρησης καὶ τῆς προπαγάνδας;

Πῶς ἡ Ἐκκλησία θὰ διαρρήξῃ τὸν κλοιὸ αὐτῆς τῆς παραπλάνησης καὶ τῆς ἀπομόνωσης τοῦ ἀφοπλισμένου πνευματικῶ ἀνθρώπου; Καὶ θὰ σταλάξῃ στὴν ψυχὴ του τὸν πειστικὸ, ἐπίκαιρο πάντα καὶ λυτρωτικὸ λόγο τῆς σωτηρίας καὶ τῆς Ἀνάστασης;

Ἡ τεχνολογία.

Δὲν ὑπάρχει πιά ἀμφιβολία, ὅτι ἡ δυναμικὴ παρουσία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ιδιαίτερα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, συνδέεται καὶ μὲ τὴν χρησιμοποίησιν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 318 τοῦ ὑπ’ ἀρ. 17/1986 τεύχους.

τητικὴ Ὀργάνωσι τοῦ νέου «μεσσία», διένεμε στοὺς Ἰάπωνες φοιτητὲς ἀνακοινώσεις στὰ Ἰαπωνικὰ μὲ τὸ τηλέφωνο εἰδικοῦ οἰκοτροφείου.

Οἱ νεαροὶ Ἑλβετοὶ ποὺ προσηλυτίζονται στὴ διάρκεια τῆς παραμονῆς των στὴ δυτικὴ Ἑλβετία ἢ στὸ Τεσσίν, ἐπισκέπτονται σποραδικὰ τὶς οἰκογένειές των κατὰ τὰ Σαββατοκύριακα. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν ὑποπτεύεται τὴ μεταστροφή, γιατί δίδονται εἰδικὲς ἐντολές ἀπὸ τὶς αἱρέσεις, σχετικὰ μὲ τὴ συμπεριφορὰ στὸ σπίτι. “Ὅταν ἕμεις τελειῶναι ἡ παραμονὴ τους στὴν ξενόγλωσση περιοχὴ, τότε οἱ γονεῖς τίθενται πρὸ τετελεσμένων γεγονότων. Τὰ νεαρὰ ἄτομα ποὺ προσηλυτίσθησαν παραμένουν μακριὰ ἀπὸ τὸ σπίτι τους ἢ καὶ ἐπιστρέφουν στὸν τόπο καταγωγῆς των καὶ ἐντάσσονται ἐκεῖ στὶς ἀνάλογες ἢ καὶ σὲ συγγενικὲς αἱρετικὲς ομάδες.

Ἡ τακτικὴ αὐτὴ ἐφαρμόζεται καὶ ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς τῆς ἑταιρίας «Σκοπιά». Ἐπισκέπτονται κυρίως γυναῖκες στὸ χρόνο ποὺ οἱ ἄνδρες τους ἀπουσιάζουν στὴν

ἐργασία καὶ ἀρχίζουν τὴ λεγόμενὴ «Γραφικὴ Μελέτη». Τοὺς συνιστοῦν νὰ μὴ ἀνακοινώσουν τίποτε σ’ αὐτοὺς γι’ αὐτὲς τὶς «μελέτες κατ’ Οἶκον». “Ὅταν ἕμεις δημιουργηθεῖ τὸ «ἐπίπεδο ἐμπιστοσύνης», τότε τὸ πληροφοροῦνται οἱ σύζυγοι, ἀλλὰ θρῖσκονται πρὸ τετελεσμένων γεγονότων!

Ὁ REINER KRIEGER ἀνέφερε στὴ Λουκέρνη πῶς, ιδιαίτερα οἱ ἀκρατεῖς προτεσταντικὲς αἱρέσεις, ἀγρεύουν ὁπαδοὺς μεταξὺ τῶν νεαρῶν γερμανοφώνων Ἑλβετῶν ποὺ παραμένουν σὲ ξενόγλωσσες περιοχὲς καὶ ἐτόνισε πῶς οἱ ομάδες αὐτὲς εἶναι πολὺ ἐπιθετικὲς χρησιμοποιοῦν ἀνορθόδοξους τρόπους προσηλυτισμοῦ. Εἰδικὴ Ρωμαιοκαθολικὴ ὀργάνωσι ἔχει ἀναλάβει ἐκστρατεία ἐνημερώσεως ιδιαίτερα τῶν νεαρῶν κοριτσιῶν, γιὰ τοὺς κινδύνους ποὺ θὰ ἀντιμετωπίσουν ἀπὸ αὐτὲς τὶς αἱρέσεις, κατὰ τὴν προσωρινὴν παραμονὴ τους στὶς πιὸ πάνω περιοχές. Καὶ ἕμεις κανένας δὲν θρῖεθηκε νὰ κατηγορήσῃ τὴ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία τῆς Ἑλβετίας γιὰ μισαλλοδοξία!

αὐτῶν τῶν δώρων τοῦ Θεοῦ, πού ὀνομάζονται «σύγχρονα Μέσα Ἐπικοινωνίας». Καί ὅτι μόνο μ' αὐτά μπορεί νά πραγματοποιηθεῖ τὸ ἄνοιγμα ἐπαφῆς, πέρα ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς μικρῆς αὐλῆς μας, πρὸς τὸν κόσμο.

«Κύριος ἔδωκεν ἀνθρώποις ἐπιστήμην ἐνδοξάζεσθαι ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ».

Ἐκεῖνο τὸ «κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάση τῇ κτίσει», δὲν μπορεί νά πραγματοποιηθεῖ πιά σήμερα, μόνο μὲ τὴν πεζοπορία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ἄλλὰ χρειάζεται ἡ Ἐκκλησία μὲ σύγχρονους καὶ ἐπικοινωνιακούς τρόπους νά ἀπευθυνθεῖ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Καί τὸ κάθε Μέσον ἐπικοινωνίας πού ἡ ἀνθρώπινη φαντασία δημιούργησε, νά γίνει ἀμβωνας καὶ Ὡραία Πύλη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θά κηρυχθεῖ τὸ ὄραμα τῆς ἀληθινῆς εἰρήνης, τῆς ἐνότητας καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς οἰκουμένης.

«Ὁ Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερα ὁ αὐτὸς καὶ ἐπομένως ὁ συγχρονισμὸς τοῦ ἔργου μας εἶναι αὐτὸ τὸ αἰώνιο μήνυμα τοῦ Χριστοῦ νά τὸ φέρουμε σὲ σχέση μὲ τὴν ἐπικαιρότητα τῆς στιγμῆς» (Εὐάγγ. Θεοδώρου).

Ἐξἄλλου, ὅπως γράφει ὁ Νικ. Μπερδιάγιεφ, «Ἡ τεχνικὴ εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου τῆς βασιλικῆς τάξεως τὴν ὁποῖαν κατέχει εἰς τὸν κόσμον, μαρτυρεῖ τὴν δημιουργικὴν του δύναμιν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐπινοήσεώς του καὶ ὀφείλει νά ἀναγνωρισθῇ ὡς μία ἀξία, ὡς ἓνα ἀγαθόν. Ὁ ἀνθρώπος εἶναι ὁ ἐφευρέτης ὀργάνων τὰ ὁποῖα θέτει μεταξὺ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ φυσικοῦ στοιχείου, καὶ ἐξ αὐτῶν, δηλ. ἐκ τῆς τεχνικῆς αὐτῆς ἐπὶ τῶν στοιχείων, γεννᾶται ὁ ἀνθρώπινος πολιτισμὸς... Ἡ ρωμαντικὴ ἀρνησις τῆς τεχνικῆς δὲν ἀντέχει εἰς τὴν κριτικὴν».

Φυσικὰ ἡ μαγεία τῶν Μέσων ἐπικοινωνίας, καθὼς καὶ ἡ ἀποτελεσματικότητά τους μποροῦν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο νά ἐξυπηρετήσουν εἴτε τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ εἴτε τοῦ Σατανᾶ. Κανένας ὅμως δὲν μπορεί νά μείνει οὐδέτερος μπροστὰ στὴν πραγματικότητά τους. Κι οὔτε νά ἀποφύγει τὴν κοινωνικὴ εὐθύνη τῆς ὁποιασδήποτε στάσης του.

Ἔτσι λοιπὸν δὲ μένει ἄλλο, παρὰ μὲ θάρρος, ἀποφασιστικὴ καὶ γνώση, νά προχωρεῖ πάντοτε ἡ Ἐκκλησία στὴν εὐθύνη της, γιὰ νά προσφέρει τὸ μήνυμά της, χρησιμοποιώντας τὴν ἐκάστοτε τεχνικὴ δυνατότητα. Γιατὶ τελικὰ ἡ τεχνολογία ἀνοίγει μὲ τὸν τρόπο της τὸ δρόμο πρὸς τὸ Θεό.

Ἰδιαίτερα, μὲ τὴν ἀλυσίδα τῶν ἐπικοινωνιακῶν Μέσων, μπορεί νά πραγματοποιηθεῖ ἡ ἀληθινὴ παιδεία. Νά γίνει ἡ ἀνανέωση τῆς ἐλπίδας τοῦ κόσμου. Νά διασωθεῖ καὶ νά διατηρηθεῖ ἡ πολιτιστικὴ παράδοση. Νά καταργηθεῖ ὁ μονόλογος. Καὶ νά παίρουν τὶς σωστὲς ἀπαντήσεις τοὺς οἱ ἡλίθιοι καὶ οἱ σκοταδιστὲς πού κατευθύνουν συχνὰ τὰ τεχνικὰ Μέσα προόδου τῆς ἀνθρωπότητας.

«Ἡ τεχνολογία ἀπειλεῖ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν τέχνη ὅταν αὐτὸς πού τὴ χρησιμοποιεῖ εἶναι ἡλίθιος...» (Γιάννης Ξενάκης).

Ὁρθοδοξία καὶ τεχνικὴ.

Ἄλλὰ ἡ Ὁρθοδοξία ποτὲ δὲν ἀρνήθηκε ἐπίσημα τὴν τεχνικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ πρόοδο. Ἐπειδὴ («...μέσα στὴν Ὁρθοδοξία δὲν ἔχουν θέσι ὁ ἰσοπεδωτικὸς ὁδοστρωτήρας τῆς ὁμοιομορφίας καὶ οἱ παρωπίδες τῆς μονομέρειας» (Εὐ. Θεοδώρου). Ἄλλὰ ἀποδέχτηκε τὶς δυνατότητες καὶ τὴν πνευματικὴ προοπτικὴ, κάθε δώρου, πού ὁ Θεὸς ἀποκάλυψε μὲσω τῆς δημιουργικῆς φαντασίας τοῦ ἀνθρώπου, πρὸς τὸν κόσμο.

Εἶναι μάλιστα συχνὲς οἱ φωνὲς στὸν Ὁρθόδοξο χῶρο, ὅπου μᾶς καλοῦν νά μὴν «...ἀποσυρόμεθα σὲ κάποια Ὑαρσεῖς, οὔτε νά περιοριζόμεστε στὰ καθήκοντα τὰ λειτουργικά, ἢ στὴν ἄτονη ἀπαγγελία ἐνὸς τυποποιημένου κηρύγματος». Ἄλλὰ (καὶ πορευθοῦμε στὴν Νινεῦ τὴν πόλιν τὴν μεγάλη καὶ νά κηρύξουμε ἐν αὐτῇ), μὲ ὅλα τὰ Μέσα κι ὅλες τὶς δυνατότητες πού μᾶς παρέχει ἡ νέα ἐπικοινωνιακὴ πρόκληση.

Εἶναι μάλιστα χαρακτηριστικὸ ὅτι τὸ Ἅγιον Ὄρος εὐχήθηκε θετικὰ νά ἀποικήσει ἡ Ἐκκλησία ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ, ὅταν αὐτὸ πλησίασε κάποτε νά γίνει πραγματικὸτητα. (Θεόκλητος Διονυσιάτης, μοναχός). Κι ὅταν πάλι ἓνας ἱερωμένος σὲ ἄρθρο του τὸ 1962 διακήρυξε ὅτι: «Χρειάζεται κάτι πιὸ ριζικὸ καὶ ἀποφασιστικὸ. Δύο ἐπαγγέλματα, δύο ἰσόβιες κλήσεις χρειάζονται σήμερα. Δύο τομεῖς κρούσεως, χρειάζόμεθα δημοσιογράφους καὶ ἱερεῖς...». Γιατὶ «Ἔτσι μόνο θά μπορέσωμε νά δώσωμε τὸ χριστιανικὸ μήνυμα φιλοκομμένο στὶς καθημερινὲς ἀνάγκες καὶ στοὺς καθημερινούς προβληματισμούς». (Προσανατολισμοί, Ἀρχιμ. Ἡλ. Δ. Μαστρογιαννόπουλου).

Κίνδυνοι καὶ δεοντολογία.

Τὰ σύγχρονα Μέσα ἐπικοινωνίας ἔχουν μέσα τους μιὰ αὐτοτέλεια καὶ μιὰ δυναμικὴ. Σὲ ἀπαγιστρώνουν βέβαια ἀπὸ τὴν ἀδράνεια καὶ τὶς ἀμφιταλαντεύσεις τῆς μεθόδου. Παράλληλα ὅμως κρύβουν καὶ κινδύνους πού μπορεί νά καταστρέψουν ὅλο τὸ κηρυκτικὸ καὶ εὐαγγελιστικὸ ἔργο σου! Γιατὶ μεγάλη σημασία ἔχει ὄχι μόνο τὸ τί θά πεῖς, μὰ καὶ τὸ πῶς θά τὸ πεῖς! Ἔτσι:

α. Πρέπει νά κάνεις πάντοτε καλὴ λήψη μὲ τὸν ἄλλο, διαλεκτικὰ καὶ διαλλακτικὰ.

β. Δὲν μπορείς νά ἔχεις ἐπικοινωνιακὰ ἀποτελέσματα, ὅταν σκέφτεσαι πῶς σκοπός σου εἶναι νά τὰ πεῖς καὶ νά ξεμπερδέψεις!

γ. Τὰ σύγχρονα Μέσα δὲν προσφέρονται γιὰ χειροκρατήματα οὔτε γιὰ ἐντυπώσεις!

δ. Δὲν προσφέρονται ἐπίσης γιὰ δημαγωγικὸ κήρυγμα, ρητορισμούς, φωνές, ἀφορισμούς, ξεπερασμένα σχήματα.

ε. Ὁ Τύπος, τὸ Ραδιόφωνο, ἡ Τηλεόραση, ὁ Κινηματογράφος, τὸ Τηλέφωνο δὲν ἐπιτρέπουν κομπασμό, ἀπαιδευσία, ἔλλειψη δημοκρατικότητας, ἀψυχολόγητη στάση, οἴηση, ἀνεδαφικότητα.

στ. Πρέπει νά πονᾶς τὸ θέμα σου! Τὸ κήρυγμα

είναι ψωμί και νερό. Πρέπει να γίνεται κατανοητό.

“Έχεις χρέος να ακούσεις πρώτα κι ύστερα να μιλήσεις, αν χρειαστεί! “Έτσι και δεν ξέρεις να ακούς, κόβεται το νήμα της επικοινωνίας.

η. Με τα Μέσα επικοινωνίας πραγματοποιείται μια μουσική συνάντηση. Δεν είσαι σύ που θα καθοδηγήσεις. Άλλα θ’ ακούσεις και ύστερα θα φωτίσεις. Θα συνομιλήσεις. Θα αφηγηθείς. Προπαντός θα στήσεις αυτό να ακούσεις. Να καταλάβεις. «Η αντίθεση — κάθε αντίθεση — είναι η διαλεκτική προϋπόθεση μιας καινούργιας καρποφορίας». Και ήδη καρποφόρησες, αφού άκουσες.

θ. Έπικοινωνία σημαίνει να πάμε στη θέση του άλλου πρώτα. “Όπως ο Θεάνθρωπος «...μορφήν δούλου λαβών...».

ι. Η συνάντηση με τον άλλο μέσω της σύγχρονης επικοινωνιακής δυνατότητας, σημαίνει συναντήληψη, αλληλεγγύη. Κι όχι ευκαιρία για να πούμε τα «δικά μας» ή να δείξουμε τη δύναμή μας!

ια. Η λογική της ισορροπίας και του μέτρου είναι τα κύρια χαρακτηριστικά είτε γράφουμε είτε μιλάμε είτε παρουσιάζομαστε είτε κατευθύνουμε μια κηρυκτική προσπάθεια.

Το απαραίτητο άνοιγμα!

Το άνοιγμα της Έκκλησίας για μια πιο αποτελεσματική επικοινωνία με το λαό που έχει ανάγκη το μήνυμά της, πρέπει να γίνεται σήμερα κάτω από νέους προβολείς. Τώρα «...οι μάχες δίνονται, κερδίζονται και χάνονται, στο πεδίο των έντυπώσεων, μέσα στην ηλεκτρονική χλαπαταγή, κάτω από το σκοτασμό των προβολέων» (Φ. Ι. Κακριδής, «Το Βήμα», 16.10.1985). Και χρειάζεται συνέχεια γνώση και σκέψη προκειμένου με πληρότητα να ανταποκριθούμε στις ανάγκες αυτές των έσχατων καιρών. Ο ύπατος σκοπός του πολιτισμού και των Μέσων Έπικοινωνίας είναι να φανεί η αγάπη του ανθρώπου προς τον συνάνθρωπό του. Και να καταδειχτεί ότι ο άνθρωπος δεν είναι προτιόν ούτε της ανάγκης ούτε των συνθηκών ούτε του συστήματος. Άλλα δοῦλος - ελεύθερος του Θεού, που συνδέεται αγαπητικά μαζί του.

Η συνάντηση, ή γνωριμία και ή επαφή των ανθρώπων που πραγματοποιείται μέσω της σύγχρονης, τεχνικής δυνατότητας (Τύπος, ηλεκτρονικά Μέσα) απαιτεί λεπτούς, προσεγμένους και επίκαιρους χειρισμούς.

Βέβαια και πάλι ο λόγος είναι κείνος, πού, όπως σ’ όλες τις εποχές, πραγματοποιεί το επικοινωνιακό στόχο. “Όμως τώρα μετράει αποφασιστικά στην πειθώ και στο αποτέλεσμα ή έκφραση, ή μορφή, το ήθος, ή διατύπωση, ή διαδικασία, ο τρόπος συμμε-

τοχής, ή στάση, ή λειτουργικότητα του ύφους, ή γλώσσα, ή διαλεκτικότητα και ο βαθμός κατανόησης.

“Όλα αυτά ισορροπημένα στο κείμενο, στο οπτικοακουστικό υλικό ή στο επικοινωνιακό Μέσον, δίνουν ποσοτικά και ποιοτικά αποτελέσματα μεγάλης έμβλειας. Μεταφέρουν τη φλόγα της Πεντηκοστής «εις πάντα τα έθνη». Και πραγματοποιούν προσεγγίσεις δυναμικές, που κατοπινά πληθαίνουν το μικρό ποίμνιο γύρω από το Μυστικό Δείπνο, φέροντας έτσι όλο τον κόσμο στον “Ένα Ποιμένα. Και πραγματοποιώντας το όραμα του κάθε ευαγγελιστή, ο οποίος μεταδίνει «την πληροφορίαν της έλπίδος», στη σημερινή οίκουμένη.

Το χρέος της πληροφόρησης.

Είναι αλήθεια ότι βαρύ, υπεύθυνο κι αποτελεσματικό υπήρξε το χρέος για πληροφόρηση του πληρώματος της Έκκλησίας από μέρους της Άπ. Διακονίας, μισό αιώνα τώρα.

“Όμως τοῦτο τὸ χρέος, ὅσο κι ἂν εἶναι τιμητικὸ δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀποκλειστικὸ προνόμιο! Εἶναι ἀνάγκη ὁ καθένας χριστιανὸς νὰ μεριμνᾷ γιὰ τὴν ἐνημέρωσή του στὴν πίστη καὶ στὴν ἐλπίδα. Καὶ νὰ προστρέχει ἐκεῖ, ὅπου πηγὴ καὶ πηγάδα πρὸς τὸν ἀνόθευτο λόγο τοῦ Θεοῦ. Πάνω λοιπὸν σ’ αὐτὴ τὴ θέση, ἐπίκαιρα, μὰ καὶ γιὰ τὴν ἀναγκαῖα, γράψαμε στὴν ἐφημερίδα «Έκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» τὸ 1979 σὲ ἄρθρο μας μὲ τίτλο «Οἱ πιὸ ἀπληροφόρητοι...»: καὶ τὰ ἐξῆς:

«Η ἔλλειψη πληροφόρησης καὶ ἐνημέρωσης τοῦ πιστοῦ σ’ ἓνα πλῆθος θέματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὴ ζωὴ του, τὸν πνευματικὸν καταρτισμὸν του καὶ τὴν ψυχὴν του, εἶναι μιὰ ἔλλειψη ἐγκληματικὴ.

»Στις μέρες μας ὀργιάζει ἡ προπαγάνδα, ἡ διαβολὴ, ὁ κακόβουλος ψιθύρος, ἡ ὑπουλη κριτικὴ, ἡ κακοήθεια, τὸ συστηματικὸ ψέμα. Κι ὁ ἀπληροφόρητος, ὁ μὴ ἐνήμερος χριστιανὸς εὐκόλα παρασύρεται ἢ ἀδιαφορεῖ μέσα στὴ γενικὴ σύγχυση ποὺ ἐπικρατεῖ. Χρειάζεται λοιπόν, γιὰ νὰ ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸν πνευματικὸν του περίγυρο καὶ ξεχωριστὰ μὲ τὴν Έκκλησία, μιὰ καθημερινή, στενή, ἄμεση καὶ ολοκληρωμένη πληροφόρηση καὶ ἐνημέρωση. Η επικοινωνία, ὅταν ἀπετυχαίνει, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ μεγάλα προσόντα τοῦ ἀνθρώπου», γράφει ὁ Τζῶν Λίλλυ.

»Οἱ διώρυγες τῆς επικοινωνίας πρέπει νὰ βρισκονται πάντοτε ἀνοιχτές! Πιὸ πολὺ κι ἀπ’ τὸ ψωμί, ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη νὰ μαθαίνει τὴν ἀλήθεια. Τὸ νὰ πληροφορηθεῖ καὶ νὰ πληροφορεῖς, νὰ ξέρεις καὶ νὰ μεταδίνεις εἶναι μιὰ λειτουργία τῆς ζωῆς ἀπὸ τίς πιὸ σημαντικὲς καὶ ἀναγκαῖες.

»Η πληροφόρηση εἶναι δικαίωμα καὶ χρέος κάθε χριστιανοῦ, ἂν θέλει νὰ μετέχει ἐνεργᾶ καὶ ἀποδοτικὰ στὴ ζωὴ τῆς Έκκλησίας.

(Συνεχίζεται)

ΑΝΘΗ ΕΥΛΑΒΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΩΝ ΟΝΕΙΡΩΝ ΜΑΣ(*)

Τοῦ κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Ι. ΝΕΑΜΟΝΙΤΑΚΗ

Σύμφωνα με ἄλλη παράδοση, αὐτὴ τὴν Ἁγία Τράπεζα, ἢ ἔστω καὶ τμήματά της προσπάθησαν οἱ ἄρπαγες νὰ μεταφέρουν στὴ Βενετία. Στὴ θάλασσα, ὅμως, τοῦ Μαριμαῶ, τοὺς περίμενε μιὰ αἰφνίδια τρικυμία — ἓνας χαλασμός, μιὰ ὀργὴ Θεοῦ... — καὶ ἔτσι τὸ καράβι ποὺ μετέφερε τὸ καθαγιασμένο σκευος, μαζί μ' αὐτό, θυθίστηκε καὶ ἀπὸ τότε παραμένει στὸ θυθό, ἀσάλευτο καὶ ἀκούρευτο, ἐνῶ στὴν ἐπιφάνεια βασιλεύει ἡ γαλήνη τοῦ Θεοῦ. Ὁ Κωστῆς Παλαμῆς στὴ Φλογέρα τοῦ Βασιλεῶ, ἐπαναλαμβάνει τὴν ὠραία παράδοση μετὰ λόγια:

«Καὶ τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ, πανάκριβη πανῶρια παρμένη καὶ ἡ Ἁγία Τράπεζα, μέσ' στὸ καράβι κοῦρρος γιὰ τὴ Φραγκιά. Κυρίου ὀργή. Καὶ σύψυχο καὶ ἀγνάντια στὸ Μαριμαρόνησο, χαμῶς. Βουλιάζει τὸ καράβι. Βουλιάζει κ' ἡ Ἁγία Τράπεζα. Κι ἡ θάλασσα τριγῦρο λάμπει καὶ εἶναι ἡλιος καὶ ποτὲ δὲν τρικυμίζει, καὶ εἶναι μυρόβολη καὶ γαλανὴ καὶ ἀνάμα τὰ νερά της».

Στὰ 1261, μετὰ τὴν ἀνάκτηση τῆς Πόλης ἀπὸ τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγο, ἡ Ἁγία Τράπεζα ἐπανακατασκευάσθηκε. Ποιός, ὅμως, μποροῦσε νὰ φθάσῃ τὸ ἀριστούργημα τῆς Πουλχερίας; Στὰ 1346, ὅμως, ἦρθε νέα ὀργὴ Κυρίου. Πρελούντιο σ' ὅ,τι θὰ συνέβαινε στὰ χρόνια τῆς τούρκικης κατάκτησης. Σεισμὸς φοβερός, χτύπησε τὴν Πόλη καὶ κατέστρεψε καὶ μικρὸ μέρος τῆς Ἁγίας Σοφίας μετὰ τὴν Ἁγία Τράπεζά της καὶ ἔτσι τὸ ἱερὸ θυσιαστήριο, πάνω στὸ ὁποῖο, τόλμησε ν' ἀνέσθῃ ὁ Πατισάχ, γιὰ νὰ κάμῃ τίς μετάνοιές του καὶ τὴν προσευχή του στὸν Ἀλλάχ, ἦταν αὐτὸ ποὺ ἀντικατάστησε τὸ προηγούμενο, χάρις στὴν εὐλάβεια τῆς βασίλισσας Ἄννας, χήρας τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Γ' τοῦ Παλαιολόγου.

Λένε, ἀκόμα, πὼς ὅταν ὁ Μεχεμὲτ μπῆκε νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος στὴν Πόλη καὶ ὕστερα στὴν Ἁγία Σοφία, καβάλα στ' ἄλογό του, θέλησε ν' ἀφήσῃ τὸ ἐνθῦμο τῆς κατάκτησής του, πάνω σ' ἓνα μάρμαρο τῆς ὀρθομαρμαρώσεως της στὴν ἐσωτερικὴ νοτιοδυτικὴ πλευρά. Ἔτσι, μετὰ τὴ ματωμένη ἀπ' τὴ σφαγὴ τῶν ἀθῶων παλάμη του, ὅπως ἦταν καβάλα, μπόρεσε καὶ ἔβαλε σ' αὐτὸ τὸ ἀποτύπωμά της. Αὐτὴν τὴν μακάδρια ιστορία, τὴν γέννησε ἡ τρομαγμένη φαντασία τῶν θυμάτων καὶ ἡ φοβερὴ φήμη τοῦ θύτη. Μ' αὐτό, ὅμως, ἄς μὴ νομισθῇ, πὼς θέλω νὰ παρουσιάσω ἀνθρωπινὴ εἰκόνα τοῦ στυγνοῦ κατακτητῆ, ἀπ' αὐτὴ τῆς αἰμοστάλακτης πραγματικότητος. Ἦταν δάρδαρος Ἀσιάτης, φυ-

λὴ ἄγρια, αἰμοδιψής, ποὺ ἔδειξε ὅλη τὴν κακότητά της ἀπέναντι στὸ Λουκᾶ Νοταρᾶ, τὸ δεύτερο μετὰ τὸν Αὐτοκράτορα, ἀξιωματοῦχο. Αὐτὸς πρὶν ἀπὸ τὴν ἄλωση διακήρυσσε πὼς ἦταν ἐχθρὸς τῆς Ἐνωσῆς μετὰ τὴ Δύση, πὼς προτιμοῦσε νὰ ἰδῇ στὴν Πόλη «φακίλιον μᾶλλον τουρκικόν, ἢ παπικὴν τιάνραν». Παρ' ὅλα αὐτά, σὰν ἦρθε ἡ ὥρα τῆς μεγάλης κρίσης, πολέμησε λεονταρίσια, στὰ τείχη τῆς Πόλης καὶ τελικὰ αἰχμαλωτίστηκε. Ὁ Σουλτάνος, τότε, ἀντὶ νὰ τὸν ἀφήσῃ στὴ ζωὴ, διέταξε τὴν ἐκτέλεσή του μετὰ ἀποκεφαλισμὸ καὶ μάλιστα ὥρισε νὰ ἐκτελεσθοῦν μπροστὰ του τὰ δύο του παιδιά. Καὶ ποιά ἦταν ἄραγε ἡ αἰτία τοῦ τόσο μεγάλου μίσους; Ἀπλοῦστατα. Ἡ ἄρνηση τοῦ Νοταρᾶ γιὰ τὴν εἴσοδο τοῦ μικρότερου γιοῦ του, Ἰσαάκιου — τὴν ὀμορφιὰ τοῦ ὁποῖου ἀποθαύμασε ὁ Μεχεμὲτ — στὸ σουλτανικὸ χαρέμι, γιὰ εἰδικούς ὀδελφικούς σκοπούς, καὶ ἡ φυγάδευσή του...

ΙΗ'

Σήμερα, βέβαια, ἡ Ἁγία Σοφία, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τοῦ Μουσταφᾶ Κεμᾶλ γιὰ τὴν μετατροπὴ της σὲ μουσεῖο — τόλμηρὴ γιὰ ἓνα φανατισμένο μουσουλμανικὸ κόσμο — ἔχει γίνει ἀντικείμενο μεγάλων προσπαθειῶν, σχετικῆς ἀποκατάστασης. Παρ' ὅλα αὐτά, ὅμως, ἡ Τουρκία δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ ὑποχωρήσῃ. Στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ Ναοῦ, εἶναι ἀναρτημένες σὲ πράσινες στρωγγυλὲς ταμπέλλες, ὅμοιες μετὰ ταῖς τεραστίων διαστάσεων, ἐπιγραφές μετὰ ἀραβικὰ γράμματα, ποὺ ἀναφέρονται στὸν Ἀλλάχ, διακηρύσσοντας πὼς «ἓνας εἶναι καὶ ὁ Μωχάμεντ ὁ προφήτης του», στὸν Μωχάμεντ, στὸν χαλίφη Ἄμπου Μπάκρ καὶ τοὺς διαδόχους του Ὀμάρ Χαττάμπ καὶ Ἀάλη. Αὐτὲς οἱ κατασκευές — σωστὲς ἀνορθογραφίες μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἱερώτατο περιβάλλον τῆς ἐλληνοχριστιανικῆς τέχνης — ἔγιναν ἀπὸ ἓναν καλλιγράφο καὶ ἔμειναν ἀπείραχτες, πρῶτα - πρῶτα γιὰ νὰ κρύβουν τὰ ἀπαράμιλλα ψηφιδωτὰ ποὺ ἀπόμειναν καὶ ὕστερα γιὰ νὰ ἱκανοποιοῦν τὸ αἶσθημα τῆς τυφλωμένης ἀπὸ φανατισμὸ καὶ ἀγγραμματοσύνη τούρκικης μάζας, ποὺ δὲν ἔχει ἰδέα ἀπὸ μουσεῖα καὶ τέχνες καὶ πιστεύει πὼς κάθε παραχώρηση σ' αὐτὰ τὰ καταραμένα συνήθεια τῶν γκιαούρηδων εἶναι ὑποχώρηση στὰ ἱερά καὶ τὰ ὅσια τῶν πατρίων. Ὁ Κεμᾶλ, ἀναμφισβήτητα, προσπάθησε νὰ μεταμορφώσῃ τὴν Τουρκία καὶ νὰ τὴν κἀνῃ Εὐρώπη. Προτοῦ κάνει, ὅμως, αὐτό, θὰ πρεπε νὰ ἔχῃ κάνει τοὺς Τούρκους... Εὐρωπαίους.

ΙΘ'

Μέσα σ' αὐτὸ τὸν ἀγιώτατο τόπο, ἓνας χώρος ποὺ συνέχεται μετὰ τίς ἐθνικὲς μας παραδόσεις καὶ τοὺς πάν-

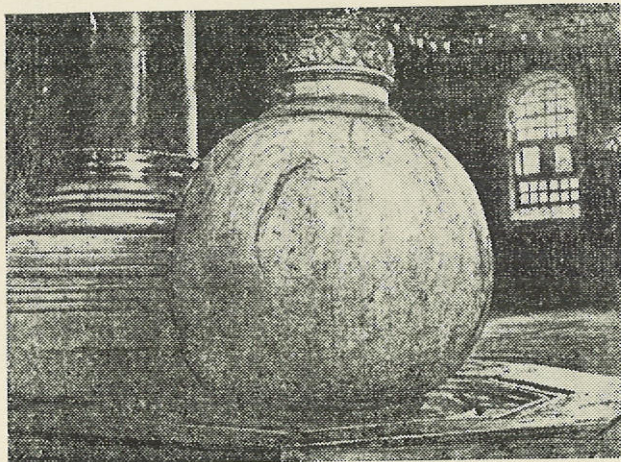
* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 376 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 20 τεύχους.

τοτε ζωντανούς θρύλους που συντήρησαν το Γένος μας στα δακρύβρεκτα χρόνια της δουλείας, είναι το παρεκκλησί της Αγίας Σοφίας, που βρίσκεται στα νοτιοδυτικά του εσωτερικού της. Αυτό ανοίχτηκε, με τις επισκευές που γίναν από τον FOSSATI επί Σουλτάν Άμπντ ούλ Μετζίτ. Είναι ορθογώνιο, με διαστάσεις 4,65X2 μ. και στεγασμένο με τρούλο. Σ' αυτό κατέφυγε, με το Άγιο Ποτήριο στο χέρι, ο λειτουργός, που μαρμαρωθήκε σαν έπεσε ή Πόλη και θά ξαναζωντανέψη σαν αυτή ελευθερωθή. Τότε, θά βγή από κει, για ν' αποτελειώση τή λειτουργία του. Τή θέση αυτή τήν κλείνει αδιαπέραστος τοίχος. Είναι ή «κλειστή πόρτα» κι αυτήν, σύμφωνα με τον ίδιο θρύλο, προσπάθησαν οι Τούρκοι να τήν ανοίξουν, χωρίς, όμως και να τó κατορθώσουν.

Άλλη παράδοση θέλει μέσα σ' αυτό τó παρεκκλησί, μαρμαρωμένο τον τελευταίο Βασιληά. Αυτός, μία μέρα, με τήν απελευθέρωση της Πόλης θά ξυπνήση για να σώση και να διαφεντέψη τó Γένος, διώχοντας τους Τούρκους στην Κόκκινη Μηλιά.

Κ'

Τελειώνοντας τó κεφάλαιο αυτό, σαν απόδειξη τού σεβασμού και των Τούρκων στο χώρο της Αγίας Σοφίας - τζαμιού, σημειώνεται ή μεταφορά σ' αυτόν στα 1580 τού ώραιου, μεγάλων διαστάσεων πυθαρσιού με χρυσή επικάλυψη στο στόμιό του από τήν αρχαία Πέργαμο και ακόμα ή χρησιμοποίηση τόσο τού Βαπτι-

Ο αρχαίος πίθος από τήν Πέργαμο στη βορειοδυτική κόγχη.

στηρίου, θολοσκέπαστου οικοδομήματος, για Μουσωλειό ταφής δύο τρελλών Σουλτάνων — τού Μουσταφά τού Ιου, που άφησε τόν μάταιο τούτο κόσμο στα 1623 και τού Ίμπραήμ, που τόν άκολούθησε στα 1643, όσο και τού νότιου περιβόλου της, κοντά σ' αυτό, που χρησιμοποιήθηκε για τήν ταφή τριών ακόμα Σουλτάνων και πολλών πριγκίπων. Από αυτούς, ό Σελήμ ό 2ος, γιός τού Σουλεϊμάν τού Μεγαλοπρεπή, που ήταν θιασώτης

των τεχνών και τού κρασιού, ποτήρι πρώτης γραμμής, γνωστός στην ιστορία με τó παρωνύμιο «Μέστο» (δηλ. Μεθύστακας) που διάλεξε και θάνατο ακόμα «επαγγελματικό» αφού τύφλα στο μεθύσι θέλησε να πάρη τó λουτρό του, γλίστρησε, χτύπησε στο γεμάτο από οινόπνευμα κεφάλι του και έτσι άπαλλαγμένος από τις έννοιες της Τουρκίας, θάφτηκε εδώ στα 1574. Άλλος Σουλτάνος θαμμένος σ' αυτή τήν περιοχή είναι και ό γιός του, ό Μουράτ ό 3ος και τρίτος, ό έγγονός του, ό Μεχμέτ ό 3ος. Άξίζει να σημειωθή πως πλάι στον Σελήμ, τόν Μεθύστακα, είναι θαμμένοι, ή ευνοούμενη του γυναίκα Νουρμπανού, πέντε γιοί του, τρεις κόρες του και —ούτε λίγο, ούτε πολύ— τριανταδύο έγγόνια του, παιδιά τού γιού και διαδόχου του Μουράτ τού 3ου. Όλη αυτή ή μεγαλοπρεπής άρσενική πριγκιπική παρέα, άνύποπτη, στραγγαλίστηκε «καθ' ύπνου», κατά διαταγή τού άδελφού Σουλτάν Μουράτ και αυτό για να εξασφαλισθή άνέφελη και χωρίς δυναστικές διαταραχές ή διαδοχή τού θρόνου. Κάποτε ήρθε και ή σειρά τού Μουράτ τού 3ου, για να έπισκεφθή τά ούρι τού Παραδείσου, όποτε με πομπή και παράταξη, που άρμοζε στο κορυφαίο αξίωμά του, έναπόθεσαν τή σορό του, κάτω από ένα πρόχειρο ύπόστεγο σ' αυτό τó χώρο, μέχρις ότου άποπερατωθή ό τάφος του. Σαν πέρασε όμως, ή νύχτα και έδωκε ό Θεός να ξεμερώση δλόγυρά της, τοποθετήθηκαν άλλα 19 φέρετρα, με άντίστοιχους νεκρούς. Σ' αυτά αναπαύονταν τά παιδιά τού μακαρίτη και άδελφια τού νέου Σουλτάνου Μεχμέτ τού Γ' που κι αυτά άκολουθώντας τās ιεράς παραδόσεις της οικογενείας στραγγαλίστηκαν, χωρίς καλά - καλά να καταλάβουν, τήν ώρα τού τέλους των, «στοργική» πάντοτε έντολή τού άδελφού τους. Αυτό τó κομβολόγιο των κατοργημάτων συνεχίστηκε και από τόν Μεχμέτ τόν 3ο, που βρίσκεται κι αυτός εδώ θαμμένος. Άφήκε τόν μάταιο τούτο κόσμο, αφού σκότωσε τó παιδί του και διάδοχό του, τόν Μαχμούτ, μαζί με τή γυναίκα του και τούς φίλους του, κι αυτό γιατί ό καλός αυτός πατέρας... ζήλεψε, όταν άκουσε να λένε πως είναι καλλίτερός του.

Αυτή ήταν ή Τουρκία, που διαδέχτηκε τó Βυζάντιο των Παλαιολόγων και κάτω από τέτοιους θαρδάρους δυνάστες, δέν είναι άπορίας άξιον, πως κατάρθωσε να επιδιώση, μέσα σε τόσα χρόνια πυκνού σνοσταδιού και στυγνής δουλείας, ό Έλληνισμός;

Μ' αυτές τις έντυπώσεις, αλλά και τις σκέψεις, συμπληρώνοντας τήν κατάθεση των λουλουδιών της εύλαβείας μας στην αιώνια Πόλη των Όνειρων τού Γένους μας, στη σκλαδωμένη Έλληνίδα Βασίλισσα των Πόλεων τελειώνω με τά λόγια τού Άνδρέα Κάλδου:

«Γή, των θεών φροντίδα
Έλλάς ήρώων μητέρα,
φίλη, γλυκεία πατρίδα μου,
νύχτα δουλείας σ' έσκέπασε,
νύχτα αλώνων».

(Τ έ λ ο ς)

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

1η 'Ιανουαρίου 1987.

Ο ΤΕΡΑΣΤΙΟΣ δείκτης τοῦ σύμπαντος μετακινείται, σημειώνοντας τὴν πάροδο ἐνὸς νέου δευτερολέπιου πάνω στὴν ἐπιφάνεια τοῦ κοσμικοῦ ρολογιοῦ. Ἐνας μεγάλος ἀπολογισμὸς χαράσσεται στὴ σκέψη τοῦ κάθε ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος εἶναι «ὦν μεθοριακὸν» μὲ μεταφυσικὰς προεκτάσεις καὶ προσοπικὰς. Παράλληλα χαράσσεται καὶ ἕνας προῦπολογισμὸς, ἀρκεῖ ν' ἀναλογιστοῦμε τὰ 31.507.000 δευτερόλεπτα ποὺ συνθέτουν τὸ χρόνον ποὺ ἀνατέλλει.

Ὁ χρόνος, ἡ τέταρτη αὐτὴ διάσταση, εἶναι ἡ πρώτη ἕλη μὲ τὴν ὁποία οἱ ἄνθρωποι πλάθουν ὄνειρα. Εἶναι τὸ ὑφάδι τῆς ζωῆς. Αὐτὸ τὸ κατ' οὐσίαν ἀνυπαρκτο, τὸ συμβατικὸ, τὸ κατὰ συνθήκην, ἀποκτᾷ ἀξία ἱερὰσια ἂν κατάλληλα ἀξιοποιηθεῖ. Ὅταν ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου φωτίζεται ἀπὸ τὸ Ἰδανικόν, τότε ἀποβαίνει διάθλαση τοῦ αἰωνίου στὴν παροδικότητα. Μεταγγίζουμε αἰωνιότητα στὴ ροὴ τῆς ἐπάρεξέως μας. Ἐμεῖς οἱ θνητοὶ ἱεραυγοῦμε στὸ χρόνο!

Καθὼς ἀρχίζουμε νέο «δόλιχον» μέσα στὸ χρόνο, σ' ἐποχὴ μάλιστα ὀριακὴ καὶ κοσμογονικὴ, τὸ μεθοριακὸ ὄν, ὁ ἄνθρωπος, πρέπει νὰ στραφεῖ πρὸς τὸν Οὐρανόν, σὰν προϋπόθεση ἀπαραίτητη γιὰ νὰ στραφεῖ καὶ πρὸς τὴ γῆ του μὲ ἐπιτυχία.

Χαῖρε ὦ Καῖσαρ.

ΑΛΛΟΙΜΟΝΟ! Αὐτὴ τὴν ἀσπλαγγχὴ μωλόπειρα ποὺ τ' ἀλέθει ὅλα στὸν κόσμον, τὴ γιορτάζουμε κάθε πρωτοχρονιά, καὶ τὴ φχαριστοῦμε γιὰ ὅσα μᾶς ἔκανε πρὶν, καὶ γιὰ ὅσα θὰ μᾶς κάνει ὕστερα, γιὰ τὰ πολλὰ κακὰ ποὺ θὰ πάθουμε ἀπ' αὐτὴ, κοντὰ στὰ λίγα καλὰ ποὺ θὰ μᾶς φέροι καὶ ποὺ θὰ μᾶς τὰ πάρει βιαστικά. Ἐμεῖς εἴμαστε σὰν τοὺς δυστυχισμένους κατάδικους ποὺ καλοπιάνουνε τὸν δῆμιό τους, σὰν τοὺς μονομάχους τῆς Ρώμης ποὺ χαιρετούσανε τὸν Καῖσαρα, πρὶν νὰ σφάζει ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, κρᾶζοντάς του: «Χαῖρε, ὦ Καῖσαρ, οἱ μελλοθάνατοι σὲ χαιρετοῦνε!» Ἔτσι, κ' ἐμεῖς, χαιρετᾶμε τὸν καινούργιο Χρόνον ποὺ θὰ μᾶς πάει πιὸ κοντὰ στὸ σῶμα του γιὰ νὰ μᾶς φάγει, καὶ χοροπηδᾶμε καὶ τραγουδᾶμε οἱ δύστυχοι, σὰν τὰ σαλιγκάρια τοῦ Αἰώπου, τὴν ὥρα ποὺ φηγόντανε.

Τοῦτος ὁ ὕλικὸς κόσμος εἶναι τὸ βασίλειον τοῦ Χρόνου, ποὺ τὸν κάνει ν' ἀνθίζει καὶ νὰ μαραζίνει ἀδιάκοπα. Ἡ φθορὰ εἶναι ὁ σκληρὸς νόμος ποὺ ἔβαλε ἀπάνω του τοῦτος ὁ τύραννος. Μ' αὐτὴ τὴν ἀσπαστὴ ἀλυσίδα βασίᾳ καὶ τὸν ἄνθρωπο, σκλάβο ἀνήμπορον κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του.

Μόνο μιὰ ἐλπίδα ὑπάρχει γι' αὐτόν, νὰ γλυτώσει ἀπὸ τὴ φθορὰ: ὁ Χριστός, ὁ λυτρωτής, ὁ καθαιρέτης τῆς φθορᾶς. Ἐκείνος ποὺ πάτησε τὸν θάνατον, καί, ποὺ εἶπε: «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. Ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα!»

(Φ. Κόντογλου)

Βήματα καὶ ἄλματα...

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ βηματίζει ἀδιάκοπα. Δεκάδες, ἑκατοντάδες, χιλιάδες, ἑκατομμύρια βήματα. Βήματα ἐπιτυχίας, βήματα ἀποτυχίας, βήματα ἀνόδου, βήματα καθόδου, βήματα σταθερά, βήματα ἀδέβαια, βήματα ἐλεύθερα, βήματα συγκρατημένα, βήματα μπροστά, βήματα πίσω, βήματα σημειωτόν, βήματα, βήματα, βήματα...

Κάθε βῆμα καὶ μιὰ ἱστορία· πολλές φορές εὐχάριστη. Ἄλλες πάλι, τραγωδία σωστή. Βηματίζουμε ἀνάμεσα σὲ δεξαμενές, γεμάτες γέλιο καὶ δάκρυα. Βηματίζουμε πάνω σὲ χροιάφι, πάνω σὲ χῶμα, πάνω σὲ χαλιά, πάνω σὲ ἀσφαλί καντή, πάνω στὰ σύννεφα, πάνω σὲ πτώματα. Κάπου - κάπου κάνουμε καὶ ἄλματα. Ὅπως λόγον χάριν τὸ θρόνον τῆς Πρωτοχρονιάς, ποὺ κάνουμε ἄλμα στὸ χρόνο. Ἀπὸ τοὺς ὑπολογισμούς μας ἐξαριτᾶται ἡ προσογείωση. Ἄν θὰ ἔναι ὁμαλὴ ἢ ὄχι καὶ ποῦ. Τριακόσιες ἐξήντα πέντε μέρες ἔχει στὴ διάθεσή του ὁ ἄνθρωπος, νὰ προετοιμάσει τὸ ἄλμα του αὐτό.

—Δικαιολογεῖται ἄραγε λαθεμένος ὑπολογισμὸς;

Νὰ τολμήσουμε;

ΑΚΡΙΒΩΣ ἕνα χρόνο πρὶν, γίναμε μάστρες μιᾶς τελετῆς ὀνοματοθεσίας. Ὁ Ὄργανισμὸς Ἑνωμένων Ἐθνῶν χαρακτήρισε τὸ 1986 «ἔτος εἰρήνης». Γράφαμε τότε αὐτολεξί σ' αὐτὴ τὴ στήλῃ μεταξὺ ἄλλων: «Δυστυχῶς, ροστίλγημα ἀκόμα ἢ εἰρήνη, γιὰ τοὺς κατοίκους πολλῶν διαμερισμάτων τῆς ταλαίπωρης Ὑδρογείου. Σφαῖρες, σφουρίζοντας θανάσιμους σκοπούς, διασχίζουν ὅλα τὰ μήκη καὶ πλάτη τῆς. Ὅπου δὲν εἶναι ἐπίσημες, μεταξὺ ἀντιμαχόμενων κρατῶν, εἶναι τρομοκρατικὰς ἀκόμα καὶ συγγενικόνες. Κι ἔτσι ὅμως κι ἄλλιως, τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τὸ ἴδιο: αἰμορραγεῖ ἐξακολουθητικὰ τὸ σῶμα τῆς εἰρήνης. Οἱ θλιβερὲς διαπιστώσεις γίνονται σήμερον ποὺ ὁ καινούργιος χρόνος θρῖσκειται στὸ λίκνο. Ἄς εὐχηθῶ ὅτι εἰς τὴν ἐπιχείρησιν καὶ ἂς προσπαθήσουμε —στὰ μέτρα τοῦ δυνατοῦ— νὰ χτυποῦν εἰρηνικὰ ὄλον τοῦ κόσμου οἱ καρ-

διές όταν τὸ ἔτος εἰρήνης θὰ ἐκπνέει ἡμερολογιακά. Ἄς εὐχῆθω ὅτι ἀκόμα, τὰ χρόνια πὸν θὰ τὸ διαδεχθῶν νὰ μὴ λέγονται ἀπλῶς, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἔτη εἰρήνης».

Αὐτὲς οἱ τελευταῖες, οἱ εὐχητήριες προτάσεις, ἄραγε ἐπαληθεύτηκαν; Ποίος τοῖμα νὰ τὸ ἰσχυριθεῖ; Ν' ἀποπειραθοῦμε νὰ τὶς ἐπαναλάβουμε καὶ γιὰ τούτη τὴ χρονιά; Νὰ τολμήσουμε;

«Ἐτος καλῆς συνεργασίας».

ΛΙΓΟΙ ἄνθρωποι διακονοῦν σὲ ἐπεύθυνες θέσεις μέσα στὸ Ναὸ καὶ βοηθοῦν ἔτσι τὸν ἄνθρωπο νὰ προσεγγίσει τὸ Σωτήρα. Ἀμεσοὶ συνεργάτες τοῦ ἱερέως οἱ ἱεροψάλτες, ὁ νεωκόρος, οἱ ἐπίτροποι. Ὑψιστή τιμὴ γιὰ τὸν καθένα χωριστὰ ἢ διακονία σὶν οἶκο τοῦ Θεοῦ!

Βέβαια ὁ Σατανᾶς σ' αὐτοὺς τοὺς χώρους ἐργάζεται περισσότερο. Μέλημά του ἢ σπορὰ ζιζανίων καὶ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς του ὁ σκανδαλισμὸς τῶν πιστῶν. Ἀσφαλῶς ὡς ἄνθρωποι «σάρκα φοροῦντες καὶ τὸν κόσμον οἰκοῦντες» ἔχουμε ὅλοι τὶς ἀδυναμίες καὶ τὰ προβλήματα. Δίγη ὅμως καλὴ θέληση καὶ ἀσφαλῶς ἢ δόξηια τ' Οὐρανοῦ λειαινουν τὶς πολυποίκιλες ἐξοχές.

Πρόταση! Τὸ 1987 νὰ ὀνομαστῆ «ἔτος καλῆς συνεργασίας». Καὶ νὰ γίνε!

Ὁ μήνας τῶν Πατέρων.

ΤΟ ΓΡΑΨΑΜΕ καὶ πέρου. Ἐχομε τὴν πεποίθηση ὅτι πρέπει νὰ τὸ ἐπισημάνουμε καὶ πάλι στὸ πρῶτο φύλλο τοῦ νέου ἔτους, ἐξαιτίας τῆς ἀντιπνευματικῆς ἐποχῆς πὸν ζοῦμε.

Ὁ Ἰανουάριος εἶναι ὁ μήνας τῶν Πατέρων. Ὁ Μέγας Βασίλειος μᾶς ὑποδέχεται. Μαζὶ ὁ Σίλβειστρος Ρώμης, ὁ Γρηγόριος Νόσσης, ὁ Μέγας Ἀντώνιος, οἱ Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, ὁ Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ Ἐφραίμ ὁ Σύρος κ.ἄ. Ὑπερεποχικὲς προσωπικότητες. Τὸ συγγραφικὸ τους ἔργο μνημειῶδες. Ἀναπαύει, μὲ τὰ ζωήρονα νάματά του τὸν «ἄθλιον» τῆς ζωῆς.

Οἱ χριστιανοὶ κοπιῶμαστε σὲ ὅλους τοὺς τόνους γιὰ τὴν ἁμαρτωλότητά μας. Συνήθως ὅμως μένουμε μόνον ἐκεῖ.

Ἡ Πατερικὴ σκέψη — ἂν τὴν πλησιάσουμε — θὰ μᾶς διδάξει γιὰ τὸ τί πρέπει νὰ γίνε ὅστερ' ἀπὸ κεῖ.

— Ἄς τὴν ἀνακαλύψουμε. Τώρα. Ὁ χρόνος καλπάζει.

Πράσινα σάβανα.

ΝΑ ΤΟ ΠΙΣΤΕΨΟΥΜΕ; Πρόκειται νὰ λειτουργήσουν φέτος στὴ χώρα μας πέντε καζίνα; Τὸ σχολιάζουμε μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ ἀνωχέστατου ἐθιμοῦ τῆς χαριστοπαιξίας καὶ τοῦ τζόγου πὸν δίνει καὶ παίρνει

νὲ τὸ βράδυ τῆς Πρωτοχρονιάς. Θὰ εξαφανίζονται ἔτσι ὄχι μόνον ἔργο - χρόνος πολύτιμος γιὰ τὴ μικρὴ χώρα μας ἀλλὰ περιουσίες δάκρυες. Σπιτικά θὰ εξαλειφίζονται στὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα. Εἶναι γνωστὰ τὰ δράματα πὸν παίζονται πάνω στὸ πράσινο πανί. Γιὰ πολλὸς τὸ σάβανο δὲν ἔχει χρῶμα λευκὸ, ἀλλὰ πράσινο...

Οἱ εὐλαβεῖς ἐφημέριοι ἄς ἐντείνουν τὶς προσπάθειές τους γιὰ τὸν ἀντιχαριστοπαικτικὸ ἀγῶνα. Ὁ λαὸς πρέπει σιγὰ - σιγὰ ν' ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τούτη τὴ μάστιγα. Τὸ 1987 ἄς μὴν εἶναι χρόνος συμφορᾶς.

Τὸ ὕψος τῆς ἱερωσύνης

«Χωρὶς Ἱερωσύνη, οὔτε τὴν ψυχικὴ μας σωτηρία μπορούμε νὰ κατορθώσουμε, οὔτε τὰ αἰώνια ἀγαθὰ ν' ἀποκτήσουμε... Οἱ Ἱερεῖς εὐλόγα πρέπει νὰ μᾶς εἶναι σεβαστότεροι ἀπὸ κάθε ἄλλο ἄρχοντα καὶ τιμιότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς μας... Δὲν γνωρίζω τίποτε ἀθλιότερο ἀπὸ ψυχὴ, ἢ ὅποια ἀρνείται τιμὴ πρὸς τοὺς ἱερεῖς. Ἡ ψυχὴ αὐτὴ εἶναι γεμάτη ἀπὸ δαιμονικὸ οἶστρο... Ὅσοι κακολογοῦν τὸν πατέρα ἢ τὴ μητέρα τους, θεωροῦνται ἀπὸ τὴ Γραφὴ ἄξιοι μέγιστης τιμωρίας. Ποιὰ λοιπὸν ποινὴ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιβληθεῖ κατ' ἐκείνους, πὸν κακολογεῖ τὸν ἱερέα; Δὲν φοβεῖται μήπως ἀνοίξει ἢ γῆ καὶ τὸν καταπιεῖ ἢ πέσει κεραυνὸς ἄνωθεν καὶ τὸν κατακαύσει;...».

(Ἰωάννης Χρυσόστομος)

* * *

«... Ὅστις θέλει νὰ γίνη ἱερεὺς, πρέπει νὰ εἶνε καθαρὸς ὡς ἄγγελος» νὰ ἤξεύρη γραμμὰτα διὰ νὰ ἐξηγή τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον. Καὶ ὅταν γίνη 30 χρονῶν καὶ τὸν παρακαλέσουν οἱ κοσμικοὶ καὶ ὁ Δεσπότης, τότε νὰ γίνεαι ἱερεὺς, χωρὶς νὰ δώση χρήματα. Καὶ νὰ κατοικῆ πλησίον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅποιαν ὦραν τὸν ζητήσουν οἱ κοσμικοὶ νὰ τὸν εὐρίσκουν. Νὰ στοχάζεται ποῖος εἶναι μαλωμένος μὲ τὴν γυναῖκά του, ποῖος ἀδελφὸς μὲ τὸν ἀδελφόν του, ποῖος γείτονας μὲ τὸν γείτονά του, νὰ τοὺς φέρη εἰς ἀγάπην καὶ νὰ θυσιάζεται διὰ τὸ ποιμνίον του. Καὶ ὅταν λειτουργῆ καὶ τελειῶνῃ τὸ Εὐαγγέλιον, νὰ τὸ ἐξηγή εἰς τοὺς χριστιανούς, τί παραγγέλλει ὁ Χριστὸς νὰ κάμνουν. Καὶ νὰ στοχάζεται ὅτι οἱ φοῦντες, ὅπου εἶνε εἰς τὸ ἐπιτραχήλι, σημαίνουν τὰς ψυχὰς τῶν χριστιανῶν καὶ ἂν χαθῆ μία ψυχὴ, ἔχει νὰ δώση λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Καὶ νὰ στοχάζεται ὅτι τὸ φαῖλόνη ὅπου φορεῖ καὶ δὲν ἔχει μανίκια, φανερῶνει πὸς ὁ ἱερεὺς δὲν πρέπει νὰ ἔχη χέρια νὰ ἀνακατώνεται εἰς τὰ κοσμικὰ πράγματα, ἀλλὰ νὰ ἔχη πάντοτε τὸν νοῦν του εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ ὅταν μαζεύη τὸ φαῖλόνη καὶ γίνεαι ὡσὰν δύο πτέρυγες, φανερῶνει πὸς ἂν κάμνη καλὰ ἔργα, ὡσὰν ἄγγελος θὰ πετάξῃ, νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν παράδεισον. Ἄν δὲ εἶνε ἀνάξιος, ἀγράμματος, μολυσμένος μὲ ἁμαρτίας καὶ δίδῃ γρόσια καὶ θάνη μεσίτας νὰ γίνη ἱερεὺς, τότε μὲ αὐτὰ ἀγοράζει τὴν κόλασιν καὶ ὅταν λέγῃ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ λέγῃ τὰ ψέματα, ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνον τὸν ἱερέα».

(Ἀπὸ τὶς διδασχὲς τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ)

Ὁ Φόρος Προβιθεμένης Ἀξίας (Φ.Π.Α.)*

Τοῦ κ. ΝΙΚ. ΖΑΧΑΡΑΤΟΥ

Στὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ στὶς περισσότερες χῶρες τοῦ κόσμου, ὑπάρχουν δύο μεγάλες κατηγορίες φόρων: Οἱ ἄμεσοι, πὺ ἐπιβάλλονται κατευθείαν στὸ καθαρὸ εἰσόδημα τῶν φυσικῶν καὶ ὀρισμένων νομικῶν προσώπων (Φόρος εἰσοδήματος) καὶ οἱ ἔμμεσοι φόροι, πὺ εἶναι ἐνσωματωμένοι στὶς τιμές τῶν προϊόντων καὶ πληρώνονται ἀπὸ τοὺς καταναλωτές. Τὸ μέχρι σήμερα ὑπάρχον σύστημα τῶν ἐμμέσων φόρων διεπόταν ἀπὸ δεκάδες νόμους καὶ ἑκατοντάδες προεδρικά διατάγματα καὶ ὑπουργικὲς ἀποφάσεις.

Μὲ τὴν ἔνταξη τῆς Ἑλλάδος στὶς Εὐρωπαϊκὲς Κοινότητες ἐπιβάλλοταν ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτὸ τὸ πολυδαίδαλο σύστημα τῶν ἀμέσων καὶ ἐμμέσων φόρων νὰ ἀπλοποιηθεῖ, νὰ προσαρμοσθεῖ καὶ νὰ ἐκσυγχρονισθεῖ. Οἱ τρεῖς αὐτὲς ἐπιδιώξεις (ἀπλοποίηση - προσαρμογὴ - ἐκσυγχρονισμός) πιστεύεται ὅτι θὰ ἐπιτευχθοῦν μὲ τὴν ψήφιση καὶ ἐφαρμογὴ ἀπὸ 1.1.87 τῶν διατάξεων τοῦ νόμου 1642)86 γιὰ τὸ Φ.Π.Α.

Μὲ τὸ νόμο αὐτὸ δὲν εἰσάγεται κάποιος νέος φόρος· ἀντικαθίσταται μιὰ σειρά ἔμμεσων φόρων (περίπου 25), κυριώτεροι ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι ὁ φόρος κύκλου ἐργασιῶν (Φ.Κ.Ε.) καὶ τὸ χαρτὸσημο, πὺ καὶ αὐτοὶ εἶναι ἤδη ἐνσωματωμένοι στὶς τιμές τῶν προϊόντων καὶ πληρώνονται ἀπ' ὅλους τοὺς καταναλωτές.

Ὁ Φ.Π.Α. θὰ ἐπιβάλλεται σ' ὅλα τὰ ἀγαθὰ πὺ παράγονται στὴν ἑλληνικὴ ἐπικράτεια ἢ εἰσάγονται ἀπὸ τὸ ἔξωτερικὸ καθὼς καὶ στὴν παροχὴ ὑπηρεσιῶν, μὲ τέσσερις διαφορετικοὺς συντελεστές, ὅπως ἀναφέρονται παρακάτω, καὶ θὰ ἐπιβαρύνει συνολικὰ τὸ κάθε ἀγαθὸ τόσο, ὅση εἶναι ἡ τελικὴ τιμὴ διαθέσεως, ἐπὶ τὸν καθορισμένο συντελεστή.

Οἱ συντελεστές εἶναι οἱ ἀκόλουθοι, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο:

α. 3% γιὰ τὸ κύκλωμα τοῦ βιβλίου.

β. 6% γιὰ τὰ βασικὰ εἶδη διατροφῆς (κρέας, ψάρια, γάλα, ψωμί, τυριὰ, λαχανικὰ, ὄσπρια κρᾶσι — 13 Vol. καὶ κάτω— κ.λπ.) καὶ γιὰ παροχὴ ὑπηρεσιῶν

ὅπως δημόσια θεάματα, παιδικὸι σταθμοί, λογιστές, ξενοδοχεῖα κ.λπ.

γ. 18% γιὰ τὰ εἶδη ἐνδύσεως, ὑποδήσεως, οἰκιακῆς χρήσεως κ.λπ. καὶ γιὰ παροχὴ ὑπηρεσιῶν, ὅπως ἐμπορικῶν ἀντιπροσώπων, μεσιτῶν κ.ἄ.

δ. 36% γιὰ τὰ εἶδη πολυτελείας (σαμπάνια, οὐίσκυ, κοράλια, τσιγάρα, βενζίνη, μοτοσυκλῆτες πάνω ἀπὸ 100 cc, βίντεο κ.λπ., καθὼς καὶ γιὰ παροχὴ ὑπηρεσιῶν, ὅπως κέντρων διασκεδάσεως, ἱπποδρομιῶν κ.ἄ.

Ποιοὶ ἀπαλλάσσονται.

Οἱ διατάξεις τοῦ νόμου γιὰ τὸ Φ.Π.Α. δὲν ἐφαρμόζονται στὴν περιοχὴ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐνῶ στὰ Δωδεκάνησα ἰσχύουν μειωμένοι κατὰ 30% οἱ παραπάνω συντελεστές. Κατὰ τὴν διάταξη τοῦ ἀρθροῦ 3 παρ. 2 «τὸ ἑλληνικὸ δημόσιο, οἱ δῆμοι, οἱ κοινότητες καὶ τὰ ἄλλα ΝΠΔΔ δὲν θεωροῦνται ὑποκείμενοι στὸ φόρο γιὰ τὶς πράξεις παράδοσης ἀγαθῶν καὶ παροχῆς ὑπηρεσιῶν, πὺ ἐνεργοῦν κατὰ τὴν ἐκπλήρωση τῆς ἀποστολῆς τοὺς ἀκόμη καὶ ἀν εσπράττουν τέλη, δικαιώματα ἢ εἰσφορές».

Ἐπίσης κατὰ τὸ ἀρθρο 18 παρ. 1ΣΤ' ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὸ Φ.Π.Α. «ἡ παροχὴ ὑπηρεσιῶν καὶ ἡ στενὰ συνδεόμενη μ' αὐτὲς παράδοση ἀγαθῶν πρὸς τὰ μέλη τους, ἔναντι καταβολῆς συνδρομῆς, ἀπὸ μὴ κερδοσκοπικοῦ χαρακτῆρα νομικὰ πρόσωπα καὶ ὀργανισμοὺς, πὺ ἐπιδιώκουν στὰ πλαίσια τοῦ συλλογικοῦ τους συμφέροντος, σκοποῦς πολιτικοῦ, συνδικαλιστικοῦ, θρησκευτικοῦ, φιλανθρωπικοῦ ἢ ἔθνικοῦ».

Ἀπὸ τὶς διατάξεις αὐτὲς προκύπτει ὅτι οἱ Ἱερὲς Μητροπόλεις, οἱ ἱ. ναοί, οἱ ἱ. μονὲς καὶ τὰ ἄλλα μὴ κερδοσκοπικοῦ χαρακτῆρος θρησκευτικὰ νομικὰ πρόσωπα, ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὴν ὑποχρέωση ἀπόδοσης Φ. Π.Α. στὸ δημόσιο γιὰ τὶς ὑπηρεσίες πὺ παρέχουν, πληροῦν ὁμως φόρο ὅταν προμηθεύονται ὁποιοδήποτε ὑλικὸ ἀπὸ τὸ ἐμπόριο.

Τοῦ Φ.Π.Α. ἀπαλλάσσονται, ἐπίσης, τὰ ΕΛΑΤΑ, ἢ νοσοκομειακὴ περίθαλψη, οἱ γιατροί, συμβολαιογράφοι, δικηγόροι, συγγραφεῖς κ.λπ.

Ἀπὸ λογιστικῆς πλευρᾶς τὸ νέο σύστημα ἐφαρμογῆς τοῦ Φ.Π.Α. δὲν παρουσιάζει ἰδιαιτέρως δυσκολίες, ἀπὸ δὲ τοὺς συντελεστές τὸ μὲν 3 καὶ 6% εἶναι ἐλαφρῶς χαμηλότερα ἀπὸ τὰ μέχρι τώρα ἰσχύοντα, τὸ δὲ 18 καὶ 36% εἶναι ἐλαφρῶς ὑψηλότερα ἀπὸ ὅ,τι ἴσχυε ὡς τὶς 31.12.86.

* Λόγω τῆς ἐφαρμογῆς καὶ στὴ Χώρα μας, ἀπὸ 1.1.87, τοῦ Φ.Π.Α., ζητήσαμε ἀπὸ τὸν συντάκτη τοῦ παρόντος, πτυχιῶχο τῆς ΑΣΟΕΕ καὶ ὑπάλληλο τοῦ Λογιστηρίου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, νὰ καταποίσει ἐν συντομίᾳ τοὺς ἀναγνώστες τοῦ «Ἐφημερίου» ἐπὶ τῶν σημείων ἐκείνων τοῦ νόμου πὺ ἐνδιαφέρουν ἰδιαιτέρως τοὺς Κληρικοὺς μας.

**«ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ»
ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΖΩΗ**

Με κεντρικό θέμα το πρόσωπο του ιερέως και δύο εισηγήσεις (ό ιερεύς: ως πνευματική προσωπικότης / ως λειτουργικόν ὄργανον) πραγματοποιήθηκε τὸ Γενικὸ Ἱερατικὸ Συνέδριο τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Νικαίας (11 - 12 Νοεμβρίου 1986), ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Σεβ. κ. Γεωργίου. Στὸ τέλος ἐκδόθηκε Ψήφισμα μὲ πέντε «θέσεις» τῶν συνέδρων ἱερέων:

α. Ὁμολογεῖται ἡ μεγάλη εὐθύνη τῶν ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν κλήση στὸ βαθμὸ τῆς Ἱερωσύνης καὶ διαπιστώνεται ἡ ἀνάγκη νὰ ἐργασθοῦν μὲ περισσότερο ζήλο.

β. Διαμαρτύρονται γιὰ τὴν ἐπιχειρούμενη ἀπογύμνωση τῆς κοινωνίας μας ἀπὸ τοὺς ἠθικοὺς καὶ παραδοσιακοὺς φραγμοὺς καὶ διακηρύσσουν ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἠμπορεῖ νὰ ἐπιβίωσει μόνο ἂν μείνει πιστὸς στὶς αἰωνόβιες ἀρχές καὶ παραδόσεις του.

γ. Ὑποβάλλουν παράκληση στὴν Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας μας νὰ μὴ ὑποχωρήσει στὶς ἀπαιτήσεις τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας γιὰ δήμευση τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, ἀλλὰ νὰ τὴν ἀξιοποιήσει γιὰ τὴ συντήρηση τῶν ἐκκλησιαστικῶν Ἱδρυμάτων καὶ τὴν ἀνακούφιση τῶν ἀναγκῶν τοῦ πτωχοῦ λαοῦ.

δ. Ἐκφράζουν ἀνησυχία γιὰ τὴ διάβρωση τῆς ἐθνικῆς μας Παιδείας καὶ καλοῦν τοὺς ἀρμοδίους νὰ συναισθανθοῦν τὶς εὐθύνες τους, καὶ

ε. Ἐνώνουν τὴ φωνή τους μὲ τοὺς ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς Κύπρου καὶ τῆς ἑλληνικῆς Β. Ἠπείρου.

ΕΝΑ ΠΡΟΤΥΠΟ Ε. Φ. ΤΑΜΕΙΟ

Ἀνταποκρινόμενο στὴν ἐντολή τοῦ Κυρίου καὶ τὴν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν πρός τὸν πλησίον ἀγάπη, καθὼς καὶ σὲ σχετικὸ ἔγγραφο τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Σεραφείμ, τὸ Ἐνοριακὸ Φιλόπτωχο Ταμεῖο τοῦ ἱ. ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Χαλανδρίου (Ἀττικῆς), κατήρτισε καὶ ψήφισε ἕνα «σχέδιο προγράμματος δράσεως» τῆς ὑποεπιτροπῆς ἀντιμετώπισεως ἐκτάκτων ἀναγκῶν τοῦ Ε.Φ.Τ. τοῦ ἱ. ναοῦ.

Κύριο μέλημα τῆς ὑποεπιτροπῆς αὐτῆς εἶναι «ἡ παροχὴ πνευματικῆς καὶ ὕλικῆς συμπαροστάσεως καὶ βοήθειας» πρὸς ἐκείνους τοὺς ἔνοριτες ποὺ πλήττονται ἀπὸ κάποια θεομηνία, «ἀνεξαρτητῶς θρησκευματος, ἐθνικότητος ἢ ἰδεολογίας». Εἰδικώτερα σὲ περιπτώσεις σεισμοῦ,

Τοῦ κ. Εὐαγγέλου Π. Λέκκου

πυρκαγιᾶς, πλημμύρας, λιμοῦ, ξηρασίας, καταστρεπτικοῦ ἀνέμου, βομβαρδισμοῦ, κεραυνοπληξίας, λοιμώδους νόσου, σὲ περιόδους πολέμου κ.λπ.

Ὅπως ἀναφέρει τὸ «γενικὸν σχέδιον προγράμματος», ἡ βοήθεια αὐτὴ δὲν ἔχει τὴν ἐννοια ὅτι ἡ Ἐνορία ἀναλαμβάνει τὴν κυρία καὶ ἄμεση εὐθύνη ἀντιμετώπισεως καὶ ἐπιλύσεως τῶν μικρῶν ἢ μεγάλων προβλημάτων ποὺ τυχὸν θὰ προκύψουν, ἀλλ' ὅτι ἡ Ἐνορία προσπαθεῖ ἀπλὰ καὶ μεθοδικὰ νὰ ἔρθει ἀρωγός, ἀνακουφίζουσα τοὺς πληγέντας «διὰ παντὸς τρόπου καὶ προσφόρου μέσου ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνατοτήτων της». Μετὰ ἀπὸ ὑπόδειξη τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς, ἡ δραστηριότητα τῆς ὑποεπιτροπῆς μπορεῖ νὰ ἐπεκτείνεται καὶ ἐκτὸς ἔνορίας ἢ Ἑλλάδος.

Τὸ «Σχέδιο Προγράμματος» ρυθμίζει ὅλες τὶς λεπτομέρειες ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας (σὲ 12 ἄρθρα) καὶ ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν πρόεδρο ἀρχιμ. Πατρίκιο Καλεῶδη, τὴν ἀντιπρόεδρο Ζωὴ Ντάβαρη καὶ τὰ μέλη Ἱω. Ἰντζιρτζόγλου, Ἀσπασία Καλυθιώτου, Ἀλεξάνδρα Χρυσομήτου, Στυλιανὴ Καραγιάννη, Αἰκατερίνη Ρουσινοῦ καὶ Κωνσταντῖνα Βασιλοπούλου.

✱

ΝΕΟΙ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ ΤΟΥ ΤΑΚΕ

—Κωλέτσης Βασ., ἱερεύς, ΜΚ 7, ἔτη ὑπηρ. 35, σύνταξη 56.320, οἰκ. ἐπίδ. 2.900, ἐφάπαξ 1.065.559.

—Βογιατζόγλου Εὐστρ., ἱερεύς, ΜΚ 5, ἔτη ὑπηρ. 35, σύνταξη 61.440, ἐφάπαξ 1.110.515.

—Γιαμαῖος Χρυσ., ΜΚ 9, ἔτη ὑπηρ. 35, σύνταξη 56.320, ἐφάπαξ 1.021.635.

—Κουσμάλης Κων., ἱερεύς, ΜΚ 9, ἔτη ὑπηρ. 35, σύνταξη 56.320, οἰκ. ἐπίδ. 2.900, ἐφάπαξ 926.826.

—Πετρόπουλος Γεώργ., ἱερεύς, ΜΚ 9, ἔτη ὑπηρ. 35, σύνταξη 56.320, ἐφάπαξ 1.038.054.

—Κολιοφώτης Φ., ἱερεύς, ΜΚ 9, ἔτη ὑπηρ. 35, σύνταξη 56.320, οἰκ. ἐπίδ. 2.900, ἐφάπαξ 1.031.154.

—Ἀρβανίτης Γερ., ἱερεύς, ΜΚ 9, ἔτη ὑπηρ. 30, σύνταξη 48.274, οἰκ. ἐπίδ. 2.900, ἐφάπαξ 884.076.

—Κολλιᾶφος Ἀλέξ., ἱερεύς, ΜΚ 10, ἔτη ὑπηρ. 29, σύνταξη 44.464, οἰκ. ἐπίδ. 2.900, ἐφάπαξ 860.029.